

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ○○○○○○
ΕΤΟΣ Γ' - ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 5 (29)
○○○○○○ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1922

Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ : Δευτεριά.
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ : Ἀνάσταση νεκρῶν.
Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ : Ὁ βασιλεὺς Δημήτριος.
Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ : Ἐλεγείο.
ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ : Φθινοπωρινὸ το-
πιό—Ἐρωτικὸ βράδι—Βενετσάνικο βράδι.
ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ : Ἡ πρώτη μου ἀγάπη.
ΜΙΜΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ : Σκίτσο Νάσου Χρη-
στίδη.
GABRIELE D'ANNUNZIO : Ἡ Δόξα.
ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ : Πορτογάλλοι ποιητές.
JOAO DE DEUS : Ζωή.
ANTONIO NOBRE : Σονέττο.
GUERRA JUNQUEIRO : Ἐπιστροφή.
EUGENIO DE CASTRO : Σονέττο.
JOAO DE BARROS : Γέρικο καράδι.
ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ : Ὅταν ξανάρθει τὸ φθινό-
πωρο.....
ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ : Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ λέγῃ
ὅ,τι θέλει, οὔτε καὶ στὴν Ἑλλάδα.
ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ : Καρκαθίτσας.
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ : Τὸ Θέατρο—Τὰ νέα
βιβλία—Τὰ νέα περιοδικά.—Οἱ διαλέξεις.—Ἡ
ξένη φιλολογία.

“ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ,,

Αναγνωρισθείσα δεξ. Β. Διατάγματος τής 6ης Δεκεμβρίου 1917

ΕΔΡΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ: ὁδὸς Ναυαρίνου 1

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΥΡΟΣ - ΘΑΛΑΣΣΗΣ - ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧΜΑΣ 3,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧΜΑΣ 900,000

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΜΑΝΟΥΣΗΣ & ΓΙΑΛΙΣΤΡΑΣ

Ἀριθ. Τηλεφ. ἐν Πειραιεὶ 1 - 94 (ὁδὸς Ναυαρίνου 1)

» » ἐν Ἀθήναις 5 - 35 (Στοὰ Ρυζῆ) ὁδὸς Σοφοκλέους

“ΒΟΤΡΥΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΕΝΑΝΤΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

**ΟΙΝΟΙ
ΣΥΜΑ**

ΛΕΥΚΟΙ — ΕΡΥΘΡΟΙ
ΓΛΥΚΕΙΣ

**ΟΙΝΟΙ
ΕΜΦΙΑΔΩΜΕΝΟΙ**

Ἐπιτραπέζιοι — Ἐπιδόρπιοι
Ὁρεκτικοὶ — Τονωτικοὶ

ΒΕΡΜΟΥΤ

(Ἐκ φυσικοῦ
μοσχάτου Οἴνου)

ΚΟΝΙΑΚ “ΒΟΤΡΥΣ,,

ΠΑΛΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ

ΑΠΑΡΑΜΙΑΛΟΝ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 48,000,000

Ἀγοραπωλησία Συναλλάγματος ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ
Πιστώσεις ἐναντι Φορτωτικῶν
Προεξοφλήσεις καὶ Εἰσπραξεις Γραμματίων
Πιστωτικαὶ Ἐπιστολαὶ καὶ Ἐντολαὶ Πληρωμῶν
Χρηματιστικαὶ Ἐντολαὶ
Χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν καὶ εἰσπραξεις τοκομεριδίων
Ἐνοικίσις Χρηματοκιβωτίων
Καταθέσεις ὄψεως καὶ ἐπὶ προθεσμίᾳ
Ταμειυτήριον ἐπὶ τόκῳ 4 1/2% ἐτησίως.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Δ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

ΟΠΑΛΕΜΠΟΡΟΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΙΔΡΥΘΕΝ Τῷ 1833

Ὁδὸς Ἐρμού 122 ΑΘΗΝΑΙ

Τηλ. Καταστήματος 226, Οἰκίας 239

ΠΛΟΥΣΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ

ΟΠΑΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΩΝ ΠΑΝΤΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑ-
ΤΟΣ, ΦΥΣΗΓΓΙΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ, Π. Γ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ, Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Γ' — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 5 (29) — ΑΘΗΝΑΙ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1922

Κετσε

Κ. Βαρναλής

ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Κ. Βαρναλής

«Λύκοι—Μπολοεβίκοι»
Κ. Παλαμᾶς

Ἦρα σὲ σένα, πού δεσμὰ δὲν ξαίρεις, Νύχτα ὄνειρομάνα,
ψηλὰ στὴν ξάγναντη κορφῇ
ρίγος κοινὸ ἔκρουε τὰ πεῦκα, τὴν καρδιά μου καὶ τὸ μέγα
χορὸ τῶν ἄστρων σου, ἀδερφή.

» Ἄν δὲν ὑπάρχει ὄζω ἀπὸ σένα, οὔτε καὶ μέσα στὴν ψυχὴ σου
ἔργο δικό της θὰ τὴ βρεῖς.

Ἄπὸ τοὺς λίγους, ποῦ τὴν ἔχουν ἀρῶ τὴ νὰ τὴ δώσεις σὲ ὄλους,
μ' ὄλους μαζί νὰν τὴ χαρεῖς.

Στὰ νύχια ἀπάνου τρέμουλο, τάνυσα τὸ λιανὸ κορμί μου,
τὴν ἀγκαλιά νοῖξα σταυρὸ
κ' ἔκραξα μ' ὄση δύναμη μοῦ ἀφήσαν ἄρθαρτην οἱ πόνοι
κ' οἱ ἀποθυμιές με τὸν καιρὸ.

» Ὅπουκι ἂν πᾶς, θὰ κουβαλᾶς τὰ σίδερα, πού σοῦ τὰ βάλαν
οἱ ὄμοιοι σου κ' ὄχι οἱ οὐρανοί.

Ὅσο μαζεύεις τὴν ψυχὴ, τὴν παρθενιά της γιὰ νὰ σώσεις
τόσο τὴν κάνεις πιὸ στενὴ.

Κ' ἔτσι σὲ κύταξι πολὺ, πού γέμισαν νερὰ καὶ σπίδες
τὰ μάτια, — ὄλο στὰ νύχια τανυστός·
κ' ἔνοιωσα οἱ ρίζες μου τῆς ζωῆς; νὰ ξεκολλᾶν καὶ νὰ βυθᾶνε
μέσ τὸ καθάριο Πνέμα τοῦ Παντός.

Τὴν ὑπαρξή σου τὴν ὀκνή γιὰ νὰ πλαταίνεις, νὰ βαθαίνεις,
σμίξε με τὸν ἀμέτρητο Ἀριθμό·

μέσα στοῦ Πόνου, πού βογγᾶ, τὴν ἄσωστη Ἀβυσσο κατέβα·
κεῖ θ' ἄβρεις τῆς Ἀλήθειας; τὸ Ρυθμό.

Ὡς ἔκραξα, ἔτσι κ' ἔγινε: διπλᾶ φτερούγια με σηκώναν,
ἡ ἴδια μου ἀνάσα με ὕψωνε ὡς Ἐκεῖ·
σπαράζοντα; μέρες πολλὲς καὶ νύχτες τόχα μελετήσῃ:
ἦμουνα λεύτερη ψυχὴ.

Τῆς Ἱστορίας τὸ Νόμο ἀκλούθα πρῶτος φωτεινά· δὲν ἔχεις
Μοῖρα δική σου γιὰ ὁδηγό.

Ἄπὸ τὴ Βία λυτρῶν ἢ Βία, ὄχι ἡ ἄρνηση κ' ἡ καλωσύνη
καὶ τὸ ξετύλιμα τ' ἀργό·.

Μά, ὡς ἔκαμα νὰ κατεβῶ στὸν Κόσμο, τὴ χαρὰ νὰ σείσω
δαυλόν, πού ἡ φλόγα δὲν τὸν καταλεῖ,
τὰ πόδια αἰστάνθηκα στὸ χῶμα καρφωμένα καὶ στὰ χέρια
ἀλωσίδες τριπλές, βάρους πολὺ.

Ἄντ' ἀπὸ τὴ Γῆς ὑψώθη ἡ αὐγὴ στὸν οὐρανὸν ἀντίκρα·
ἄκουσα νὰ βαροῦν σπαθιά,

πελέκια καὶ λαστοί· πηχτὸ ποτάμι φούσκωνεν αἱμάτου
ἢ Πολιτεία σωριάζονταν βροκιά.

Κ' ἔκλαψα. Πόσο; Στὰ βαθυὰ λάλησε ὁ κόκκορας ἀλώνια
κ' ἄκουσα ν' ἀνεβαίνει μιὰν ἠχὴ:

Μέσα σὲ φλόγες καὶ καπνοὺς ἀνόμαλλ' εἶδα νὰ ξετρέχει
τοὺς Ἄνομους γιγάντια ἢ Δίκη·

Ἐτὴ λευτεριά δὲν τὴ ζητᾶν με παρακάλια, τήνε παίρνουν
μὲ τὰ ἴδια χέρια μοναχοί!

Ἐφάνου τοῦ σάλαγου κοπὴ γέλια με φτάσανε στριγγά:
σπαράζαν τοὺς μωροὺς Ποιητῆς οἱ Λύκοι.

Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΝΕΚΡΩΝ

(Συνέχεια από το προηγούμενο φύλλο)

Ο Φούλτας είχε κάνει και διαθήκη, κι άφινε τὰ ερείπια στους άρχαίους καλλιτέχνες.

Μά και δέν είχε και κανένα συγγενή. Τό κράτος μόνο έκανε νά παρουσιαστεί για κληρονόμος. . .

Και σ' όλο αυτό τό διάστημα τὰ έθνικά ζητήματα είχαν τελειώσει καλά. Ο λαός ήταν ευχαριστημένος. Άλλ' ό ένθουσιασμός του και τό ενδιαφέρο για τους άρχαίους πού ξανάρθανε στον κόσμο, άρχισε, σιγά σιγά νά χάνεται. Και ξαφνικά μιὰ μέρα κάποιος σέ διάλεξη, έχτύπησε τό έργο του Όμήρου. Άλλος πάλι, τήν άλλη μέρα, τὰ έργα των τριών τραγικών, κ' ένας άλλος έγραψε σέ μιὰ εφημερίδα, κουρελιάζοντας τις κωμωδίες του Άριστοφάνη. Και άλλος είπε, πώς ό Φειδίας είχε πολύ μιμηθεί τόν Μιχαήλ Άγγελο στά έργα του.

Οί άναστημένοι τίποτα δέν έμαθαν. Άλλά πάνω σαυτά τὰ κακά τους ήρθε κ' ένα μεγαλύτερο.

Ένα πρωί, άμα τους άφησε τό αυτοκίνητο, και θέλησαν νά μπουνε στό μέγαρο των εκθέσεων, ένας φύλακας τους σταμάτησε και τους έδωσε ένα φάκελλο.

Τόν άνοιξε ό Άριστοφάνης και διάβασαν, πώς εκεί, στό μέγαρο των εκθέσεων, δέν είχαν πιά θέση γιατί τὰ δωμάτια πού εργαζόντουσαν τὰ θέλει ή έπιτροπή.

— Τό φαί σας, τους είπε ό φύλακας θά σας τό φέρνω στό υπόγειο.

Ζήτησαν τότε αυτοί τήν εργασία, πού είχαν άρχισει, και φύγανε.

Τό μεσημέρι ό φύλακας τους πήγε τό φαί στό υπόγειο, αλλά τους είπε :

— Αυτό είναι !... Ίσως και τό βράδυ σας φέρω... Νά φροντίσετε νά βρήτε. Αυτό μου ληπε νά σας πω !..

Και ό φύλακας, άφου περίμενε νά φάνε, πήρε τὰ πιάτα και τάλλα, κέφυγε.

Αυτοί είχαν μείνει σκεπτικοί, λυπημένοι.

— Τί κακό ! είπε ό Περικλής και χωρίς λεπτά ! !

— Έχουμε λίγα, του άπάντησε ό Άριστοφάνης.

— Έχουμε ;..

— Εκείνα τὰ λίγα, πού μας άφησε ό Φούλτας.

— Ά, ναι ! μά είναι λίγα, τί νά σου κάνουν !

— Σωστά ! είπαν και οί άλλοι.

— Νάχαμε καμμιά θέση !

— Ίσως μας δώσουν, είπεν ό Σοφοκλής. Δέν πιστεύω νά μας άφήσουν έτσι ! Κέπειτα δέ μπορεί, θά θέλουνε νά δώσουμε κι άλλα έργα !

— Αυτό πιστεύω κέγώ, είπε και ό Φειδίας.

— Μπορεί κι αυτό νά γίνει, μίλησε και ό Ευριπίδης.

Άν και στη γή αυτή, πού τώρα φντρώνει περισσότερη

τσικουνίδα από χλόη, είναι λιγάκι δύσκολο... Τί λές σου, Άριστοφάνη ;

— Τώρα, τώρα, του άπάντησε αυτός.

Κοίταζε άπ' τό παράθυρο, έναν κομποντυμένο κύριο πού είχε μπει μέσ' στα ερείπια, κ' είχε σταθεί σέ μιὰ γωνιά, σά νά προσευχόταν.

— Μά τί κοιτάζεις ;

— Τώρα σας είπα !

Είδε τόν κομποντυμένο κύριο νά φεύγει, άφίνοντας στη γωνιά των ερειπίων, ένα σημάδι σά νάχε άφήσει κει τή μιση σκιά του.

— Μά τί είναι ;

— Πάει έφυγε. Άκουσα τί με ρώτησες, άλλ' εγώ δέ μπορώ νά πω τίποτα ! Ένα σημάδι όμως, πού άφησε κάποιος νέος έλληνας εκεί δά, λέει πολλά ! Κι αυτή μου φαίνεται, νάνε ή γνώμη και του κράτους !..

Τήν υπόλοιπη μέρα τήν περάσανε ριχμένοι στην εργασία.

Κέξω άκουγαν, όταν συνέρχονταν τό θόρυβο των ανθρώπων πού περνούσαν, τό μουγκρητό των αυτοκινήτων, τή βουή του τράμ.

Κανείς όμως άνθρωπος δέν έρχότανε σ' αυτούς.

Και αν κανείς χωνόταν στα ερείπια, θά έκανε ότι εκείνος ό κομποντυμένος κύριος...

Και τό βράδι ήρθε. Δέν άνάψανε φως, στα σκοτεινά μένανε σιωπηλοί και βυθισμένοι σέ σκέψεις.

— Τό φαί εκόπηκε ! μίλησε ξαφνικά ό Άριστοφάνης.

— Έτσι φαίνεται, άφου δέν ήρθε έως τώρα.

— Καλύτερα !

— Δέν πάμε έξω νά φάμε τίποτα ;

— Έμπρός πάμε !

Και όλοι μαζί έχοντας στη μέση τό γέρο Όμηρο, πού στηριζότανε σ' ένα χοντρό ραβδί με στρυφτερή λαβή, βγήκαν έξω. Πέρασαν τὰ ερείπια και βρέθηκαν στό δρόμο, ή στη μικρή πλατεία.

— Άπό πού θά πάμε ;

— Άπό δώ, από δώ ! Στην αγορά ! τους είπε ό Άριστοφάνης δείχνοντας ένα δρόμο πού έλαμπε άπ' τὰ φώτα των καταστημάτων.

Κανείς δέν τους πρόσεχε. Άνθρωποι, άμαξες, κάρρα περνούσαν, τρέχανε...

Σιγά βαδίζοντας μπήκανε στην αγορά, και χωθήκανε μέσ' στον κόσμο, πού ψώνιζε, συζητούσε, φώναζε.

Κοίταζαν τὰ μαγαζιά.

— Έδω.

— Όχι έδω, είναι πολυς κόσμος...

— Μά παντού είναι κόσμος πολυς !

— Ελάτε άπ' έδω και θά βρούμε.

Αριστοφάνης

Και μπήκανε σ' ένα δρομάκι τής αγοράς, βρώμικο, με νερά και αίματα ζώων κάτω.

— Νάτο ! τό βρήκαμε ! τους είπε ό Άριστοφάνης πού πήγαινε μπρός, δείχνοντας ένα στενόμακρο μαγαζί.

Λίγοι είτανε μέσα κει, άλλ' ή κουζίνα του είτανε γεμάτη ψάρια, μπαρμπούνια, λιθρίνια, τηγανιτά.

Μπήκανε μέσα και προχώρησαν και σταθήκανε στα ψάρια.

— Καλά φαίνονται, είπε ό Αισχύλος.

— Ναι, καλά είναι.

— Γρήγορα καθάρισε ένα τραπέζι ! φώναξε ό ταβερνιάρης του παιδιού.

— Που θά καθίσετε ; ρώτησε έπειτα τους άναστημένους.

Ο Άριστοφάνης έφερε τό βλέμμα γύρω...

— Εκεί κάτω, είπε, εκεί στη γωνιά !..

— Καθάρισε τό δέκα γρήγορα !... φώναξε ό ταβερνιάρης.

Και τό παιδί τρεχάτο πήγε όπου του είπε, σ' ένα τραπέζι, πού είτανε σέ μιὰ γωνιά, κρατώντας μιὰ μεγάλη πασαβούρα.

— Ελάτε νά καθίσουμε, τους είπε ό Φειδίας.

Και πήγαν και κάθισαν τριγύρω στό τραπέζι.

Τό παιδί στεκόταν κοιτάζοντάς τους με τήν πασαβούρα στό χέρι.

— Τί θά πάρετε ; τους ρώτησε άμα είδε πώς αυτοί δέ διάταξαν τίποτα.

— Άπ' τὰ ψάρια κείνα, φέρε μας από ένα...

— Μπαρμπούνια... του είπε ό Άριστοφάνης. Είναι φρέσκα ;

— Τής ώρας !..

Σιωπηλοί χάιδευαν τὰ γένεια τους. Κάποτε ή ματιά τους πήγαινε στους λιγοστους πελάτες πού τρώγανε, στους τοίχους, στό ταβάνι, και σέ μιὰ άλυσίδα πού κρεμόταν από ένα σίδερο στηριγμένο στον τοίχο...

— Τὰ μπαρμπούνια ήρθαν, και διάταξαν και κρασί. Ο παβερνιάρης πήγε ό ίδιος νά τό φέρει άπ' τό υπόγειο.

Δέν είχαν τελειώσει τό φαί, κ' ένας μικρός εφημεριδοπώλης μπήκε...

— Νά πάρουμε μιὰ εφημερίδα ; ρώτησε ό Αισχύλος.

— Περιττό έξοδο, αλλά πάρε. Φώναξαν τόν εφημεριδοπώλη και άγόρασαν μιὰ εφημερίδα.

— Νά, πάρτη, Άριστοφάνη, σ' έφαγες, και διάβασέ μας τίποτα για νάκούσωμε...

Ο Άριστοφάνης τήν πήρε.

— Λέει πολιτικά. Θέλετε νά...

— Όχι, όχι, του είπε ό Περικλής. Για κοίταξε τίποτα άλλο.

Ο Άριστοφάνης έψαξε τήν εφημερίδα. Κάτι είδε ξαφνικά.

— Μπά, τί είναι τούτο ! έκανε.

— Τί είναι ;..

— Τώρα...

— Μά τί τώρα ! Θα μας τό διαβάσεις δυνατά !..

— Μια στιγμή, βρε άδερφέ, τώρα θά σας τό πω... Κέσκυψε πάλι στην εφημερίδα.

— Ορίστε τον !..

— Πάντα τρελλός !..

— Καλά ως είμαι !.. Άκούτε τώρα και τήν καμπάνα.

Τὰ βιβλία μας έξω άτ' τὰ γυμνάσια ! Η Ήλιάδα έξω, τὰ έργα του Σοφοκλή, του Ευριπίδη, του Αισχύλου, όλα έξω !..

— Μά γιατί !..

— Που έξω γώ !.. Τους λόγους των ρητόρων μόνο, και τόν Πλάτωνα, Θουκυδίδη...

— Μά γιατί έμας !..

— Είναι τρομερό !

— Μην κάνετε έτσι, τους είπε ό Σοφοκλής, αυτό δέν είναι για νά μας προσβάλει, έτσι μου φαίνεται !.. Η πολιτεία θά τ'όκανε ίσως, ίσως λέω, μά κέτσι θάνε, γιατί νά μας προσβάλουνε ; Έπειδή είμεθα στη ζωή κέτοιμάζομαι νέα έργα !.. Τὰ παλιά στην άκρη !.. Μά δέ μας είδανε ότι γράφαμε νέα ;.. Και νά σας πω και μιὰ ιδέα πού μουρθε. Νά ζητήσουμε νά διοριστούμε σέ κάποιο γυμνάσιο και νά διδάξουμε τή Νεολαία !.. Θα πέρνουμε και μισθό και θα κάνουμε και καλό !.. Κ' έτσι θά τελειώσουμε και τὰ έργα μας με ήσυχία !

— Άμ' εγώ ; ρώτησε ό Περικλής.

— Και σύ !.. Ο Φειδίας στό Πολυτεχνείο.

— Και πώς θά κάνουμε ;

— Νά πάμε αύριο στό Υπουργείο !..

— Νά πάμε !

— Σύμφωνοι !..

— Εγώ δέ θάρθω !.. είπε ό Περικλής.

— Καλά σου μην έρχεσαι... Σ'ν, γέρο Όμηρε ;

— Εγώ θά έρθω...

Τήν άλλη μέρα σηκώθηκαν νωρίς και άρχισαν νά ετοιμάζονται για νά πάνε στό Υπουργείο. Ο Περικλής θά τους περίμενε στό σπίτι.

— Καλή έπιτυχία ! τους είπε αυτός, καθώς φεύγανε. Αυτοί γύρισαν, κούνησαν τὰ κεφάλια τους και βγήκαν έξω.

Ο Περικλής στάθηκε μέσ' στα ερείπια σκεπτικός. Άλλά μιὰ μυρουδιά του ήρθε και τόν έκανε νά φύγει γρήγορα και νά πάει μέσα στό υπόγειο.

Είδε κ' ένα παράθυρο άνοιχτό κέτρεξε και τ'όκλεισε.

— Τώρα τί νά κάνω ; σκέφτηκε έπειτα.

Στενοχωριόταν πού έμεινε μόνος και δέν ήξερε τί νά κάνει.

— Τό καλύτερο είναι, είπε, νά πλαγιάσω.

Και πλάγιασε.

Ο ύπνος δέ βράδυνε νά τόν πάρει, νά τόν τυλίξει στα βρόχια του. Κ' ένα όνειρο γρήγορα του παρουσίασε.

Βρισκότανε στην αρχαία Αθήνα. Και περπατούσε μόνος κοντά στον Ίλισσό, που κυλούσε τα νερά του τραγουδιστά...

Οί ὄχθες του γεμάτες ροδοδάφνες ανθισμένες. Έβλεπε την ακρόπολη νάστραφτη, την Αθηνά, τὸ κόνταρι της... Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι σκεπασμένοι ὅλοι βίδιζαν, μὲ κρυμμένο πρόσωπο χωρὶς νὰ μιλοῦν καὶ νὰ προσέχουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον...

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ χάθηκε, καὶ ὁ Περικλῆς σὰ νὰ βρέθηκε κάπου ψηλά, ἔβλεπε φωτιές μεγάλες καὶ καπνοὺς νὰ ὑψώνονται, ἀνθρώπους ὀπλισμένους νὰ τρέχουν καὶ αἶμα, αἶμα νὰ τρέχει στοὺς δρόμους ὅπως τὸ νερό, ὅταν βρέχει δυνατά.

Πάλι χάθηκε, τραβήχτηκε αὐτὴ ἡ εἰκόνα, κ' εἶδε πλήθος ἀνθρώπων μὲ πελέκια, σφυριά νὰ ὀρμούν σὰ νάχαν πάθη μανία στὰ ἄγάλματα τῶν θεῶν, τῶν ἡρώων καὶ νὰ τὰ χτυποῦνε, νὰ τὰ συντρίβουν..

Ὅλα αὐτὰ χάθηκαν, κ' εἶδε ἕνα μέρος ἔρημο, τὴν ἀκρόπολη, τοὺς ναοὺς της χαλασμένους, τὴν Αθῆνα γκρεμισμένη, ἐρειπωμένη. Καὶ ἄνθρωπος κανεὶς δὲν περνοῦσε, δὲ φαινόταν. Ἐρημιά.

Ὁ εὐθανὸς εἶταν κόκκινος, κόκκινος σὰ βαμμένος μὲ αἶμα, καὶ πλήθος κοράκια πετοῦσαν, γύριζαν ἀφίνοντας κρωγμούς...

Ἐύπνησε ἀπὸ ἕνα δυνατὸ χτύπημα τῆς πόρτας τοῦ ὑπογείου.

Εἶταν οἱ σύντροφοί του.

(Ἀκολουθεῖ)

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

«Ὁσπερ οὐ βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποκρίτης, μεταμφιέννεται χλαμύδα φαιὰν ἀντὶ τῆς τραγικῆς ἐκείνης, καὶ διαλαθῶν ὑπεχώρησεν».

Πλούταρχος, Βίος Δημητρίου.

Σὰν τὸν παραίτησαν οἱ Μακεδόνες καὶ ἀπέδειξαν πῶς προτιμοῦν τὸν Πύρρο, ὁ βασιλεὺς Δημήτριος (μεγάλην εἶχε ψυχὴ) καθόλου — ἔτσι εἶπαν — δὲν φέρονται σὰν βασιλεὺς. Ἐπῆγε κ' ἔβγαλε τὰ χρυσὰ φορέματά του, καὶ τὰ ὑποδήματά του πέταξε τὰ ὀλοπόρφυρα. Μὲ ροῦχ' ἀπλὰ ντύθηκε γρήγορα καὶ ἔφυγε. Κάμνοντας ὅμοια σὰν ἡθοποιὸς ποῦ ὅταν ἡ παράστασις τελειώσει ἀλλάζει φορεσιά καὶ ἀπέρχεται.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΕΛΕΓΕΙΟ

Τὸ μέτωπό σου τὸ πλατὺ, π' ὅλους τοὺς πόνους ἔχει στεφάνι ἂν ἔχει σκοτεινὸ κλαδί ἀπὸ κυπαρίσσι, τὸ φῶς τ' ἀγγίζει ἔρωτικά, τὸ φῶς ποῦχει φλογίσει, τ' αἰτίμητο στὴ ζώνη σου ζαφεῖρι, ὡς ἂν ἀπέρι. Κι' ὅταν τὴ θεία σου μορφή τὸ βλέμμα μου ἀντικρύσει,

πόσο μικρὸ ἔναι τὸ ψωμί, ξεχνῶ, σ' αὐτὰ τὰ μέρη, καὶ χαίρω, ὅπως τριγύρω σου π' ἀστράφτει τόσο ἡ φύση, τὸ μαῦρο φύλλο, καὶ πλατὺ στὴν κρῦν αὖρα χαίρει. «Πανέμορφη βασίλισσα τ' ἀπάνου κόσμου, πέμου γιατί σὲ μένα φαίνεσαι, ὅταν μ' ἀρίνει ἡ ἐλπίδα, σ' αὐτὸν τὸ δρόμο τὸν μικρὸ, ποῦ περπιτάω ἀκόμη!» «Τὸ φῶς τῆς μέρας τὸ γλυκό, τὸν ἔρωτα, ἀδελφέ μου, στὴ γῆ σου αὐτῇ, ποῦ τὴν νιροπιάζει ὁ φθόνος, κάποτε εἶδα καὶ μ' ἔκαψε ἡ ἀνημποριά μπρὸς στ' ἄδικον τὴ γνώμη!»

Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΘΙΝΟΠΟΡΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

Μιά λύπη ἀπλώθηκε ἡρεμὴ στὴ βραδιασμένη πόλη :

Στοὺς δρόμους μὲ τὰ κίτρινα καὶ ἀρρωστημένα φῶτα, στὰ πάγκα μέσα, ποῦ ἀγρυπνοῦν τὰ ξέπνοα συντριβάνια, Στὶς στέγες πάνου, ποῦ ἡ τεφρὴ ἀοριστία τῆς νύχτας ἕνα μανδύα ἱπποτικὸν ἀστερωμένο ἀπλώνει. Καὶ στὶς ἀφώτιστες, συλλογιζμένες προκυμαῖες Μὲ τὰ καράβια, ποῦ ἄμετρα ὄνειρεύονται ταξείδια. Γιὰ ὠραία λιμάνια μακρινὰ πέρ' ἀπ' τὶς γαρίζες πάχνης.

Μιά λύπη ἀπλώθηκε ἡρεμὴ στὴ βραδιασμένη πόλη.

Κι ὡς κάποιος θάνατος γλυκὸς τὴ νύχτα νὰ ὀμορφαίνει Σήμαντρα ἤχοῦνε μακρινὰ μὲς' στὴν ὑγρὴ ἀτμοσφαῖρα.

Τὰ σήμαντρα ! τὰ σήμαντρα ! πέρ' ἀπ' τὶς γαρίζες πάχνης !

ΕΡΩΤΙΚΟ ΒΡΑΔΙ

Ἄπ' τὰ διατσέντα ἡ κάμαρη τὸ βράδι εὐώδιαζε ὄλη.

Καὶ σὺ ἀντικρὺ μου ἐφέγγιζες γεμάτη ἀπ' τ' ἄρωμά των Μ' ἕνα παράδοξο ὄνειρο μὲς' στῶν ματιῶν τὰ βάθη.

Περίλυπη ἄνοιγες ἀργὰ τὰ εὐωδιασμένα χεῖλη. Γιὰ νὰ μοῦ πεῖς στοχαστικὰ τὰ ἐρωτικά σου λόγια.

Περίλυπη ἄπλωνες ἀργὰ τὰ εὐωδισμένα χέρια. Γιὰ νὰ μὲ σύρεις στοργικὰ πρὸς τοῦ κορμιοῦ σου τὸ ἄνθος.

Τὸ ἔξαίσιο ἄνθος, ποῦ ἐφεγγε παράδοξα ἀντικρὺ μου.

Μὰ ἐγὼ δὲν ἔνοιωθα ἄλλο ἀπὸ μιὰ φευγαλέα ὀδύνη. Γιατί ἦταν βράδι καὶ γιατί εὐωδιάζαν τὰ διατσέντα.

ΒΕΝΕΤΣΑΝΙΚΟ ΒΡΑΔΙ

Ἡ κάμαρη ὄλη ἐφέγγιζεν ἀπ' τὴ γαλάζια φλόγα Μιάς χάλκινης λυχνίας γλυπτῆς ἀτόμερα ἀφημιένης.

Ἄπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο τὸ ἐρωτικὸ φεγγάρι Ἔσπερνε κρῖνα ἐραλδικὰ στοὺς πολλαπλοὺς καθρέφτες

Κι ὅλα γεμάτα ἦταν γλυκὲς φωνές, ποῦ ἐτραγουδοῦσαν Πάνω στ' ἀσάλευτα νερά, μὲς' στὴν γαλήνια νύχτα.

Ἡ σάρκα μου ἔτρεμεν ἀπὸ τὴν ἡδυπάθειά της, Μὲς' στὴν ψυχὴ μου ἔσταζε ἀργὰ τῆς μοναξιάς ἡ πλήξη.

Κι ὀλοένα νόρχεις μὲς' ἀπ' τὴ νύχτα σ' αἰσθανόμουν. Καὶ νὰ μὲ βλέπεις μὲ τῆς Λουκρητίας Βοργίας τὰ μάτια.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΑΓΑΠΗ

Ἡ Νέλλη κάθονταν στὸ πιάνο κ' εἰτοιμαζόταν κατὶ νὰ παίξει. Μόλις μπῆκα, ὄλων τὰ μάτια καρφώθηκαν ἀπάνω μου κ' ἔννοιωσα τὰ βλέμματά τους σὰ βελόνες ἀπάνω στὸ ὄμμα μου. Ἡ μητέρα της κάθονταν σὶν καναπέ μὲ μὴν ἄλλη κυρία, ποῦ ἦταν ξαναμμένη καὶ ποῦ μιλοῦσε γρήγορα. Ἡ μεγαλύτερη ἀδερφή κοντὰ στὴ σόμπα, κουβιτταζε μὲ κάποιον νέο μὲ μιὰ γραβάτα κόκκινη, σὰ φωτιά, ποῦ ἄλλοι νέοι καὶ κορίτσια, στοίμωγμένοι ὅλοι σὲ μιὰ γωνία, κοντὰ στὴ μπαλκονόπορτα, εἶδα νὰ ἔχουν στὴ μέση τὸν Θεοφάνη ποῦ κατὶ τὸν ἔλεγε, προκαλώντας τὰ γέλια τῆς παρέας, ποῦ χύνονταν σὰ χείμαρρος.

Ἡ Νέλλη σηκώθηκε ἀπ' τὸ πιάνο μόλις μὲ εἶδε καὶ μὲ πλησίασε, ἐνῶ τὰ μάτια της λάμπανε, θαρρῶ, ἀπὸ χαρὰ. Μοῦ ἄπλωσε τὸ χέρι της.

— Πῶς εἶσθε ; .. Χάρηκα πολὺ ποῦ σὰς ξαναβλέπω. .. Ὑστερα γυρίζοντας πρὸς τὸ μέρος τοῦ καναπέ :

— Μαμῶ... ὁ κύριος Τάκης...

Ἡ μητέρα της ἀνασηκώθηκε λίγο κ' ἐγὼ πλησιάζοντας τῆς ἄπλωσα τὸ χέρι. Ἡ ξαναμμένη κυρία μὲ κοίταξε καλὰ στὰ μάτια. Ἡ Νέλλη ἀπέλαβε νὰ μᾶς συστήσει :

— Ὁ κύριος Τάκης Φλώρος... Ἡ κυρία Πλατῆ...

Ἐκανε μιὰν ἐπόκληση. Τὸ πρόσωπο τῆς ξαναμμένης κυρίας γέλασε, ἐνῶ τὰ χεῖλια της κινδύρισαν : «Χάρηκα πολὺ».

Ὑστερα μὲ σύστησε σὲ κείνα-δὺὸ ἄγνωστά μου πρόσωπα ἀπ' τὴν παρέα τῆς γωνίας ποῦχαν τὸν Θεοφάνη στὴ μέση.

Τὴν ἀδερφή τὴ μεγάλη, δὲν ξέρω πῶς, παραύερα νὰ τὴν χαιρετίσω, κ' ὅταν ἀντίκρισα τὸ βλέμμα της, εἶδα τὰ μάτια της νὰ λάμπουν καὶ νὰ μὲ κοιτᾶζουν μὲ περιφρόνηση. —

Ἡ Νέλλη κάθησε πάλι στὸ σκαμνάκι τοῦ πιάνου κ' ἐγὼ ξαπλώθηκα κοντὰ της σὲ μιὰ πολυθρόνα. Κατὶ ἀρχίσαμε νὰ λέμε — δὲ θυμάμαι γιὰ ποῦ ζήτημα...

Εἶχα πολὺ καιρὸ νὰ πάω σπύι τους κ' εἶσι, ὅλα μοῦ φάνηκαν πῶς εἶχαν ἀλλάξει. Μάλιστα θυμάμαι καλὰ, πῶς τὴν προηγούμενη φορὰ ποῦ εἶχα ἔρθει, στὰ βάζα τοῦ πιάνου ὑπῆρχαν μεγάλα κατακόκκινα γαρόφαλλα, ἐνῶ τώρα μὲνεξέδες. —

Τὰ χέρια τῆς Νέλλης, καθὼς ἄρχισε νὰ παίξει, χαιδεύοντας τὰ λευκὰ κοκκαλάκια τοῦ πιάνου, μοῦ φάνηκαν πολὺ πιὸ ὀμορφα ἀπὸ τότε, πιὸ ἁσπρά καὶ τὰ ρύχια της πολὺ πιὸ κόκκινα — σὰν πέταλα κατακόκκινου ρόδου, βαλμένα προσεκτικὰ στὶς ἄκρες τῶν δαχτυλιῶν της. Τὰ μαλλιὰ της τὰ εἶχε πιὰ σηκώσει καὶ τῆς πήγαιναν πολὺ πιὸ ὀμορφα — τὴν ἔκαναν μιὰ χαριτωμένη γυναικοῖλα πιὰ. Τὸ σῶμα της ἀκόμα, εἶχε πάρει μιὰν ἐπιτελῶς γυναικεία φόρμα. —

Ἡ σόμπα ἦταν τώρα ἀναμμένη κ' ἔκανε τὴν ἀτμοσφαῖρα πολὺ γλυκεῖα, σ' ἕνα τραπεζάκι παράμερα βρισκόνταν τὰ φλυτζάνια τοῦ τσαγιοῦ, ἐνῶ ἔξω ἔπεφτε ἕνα ψιλὸ νερόχιονο, καὶ κάποιον δέντρο γυμνὸ, σὰ σκελετός, κουνούσε τὸ κορμί του σὰ νάτρεμε ἀπ' τὸ κρύο. —

Ἄπ' τὸ μέρος τῆς μπαλκονόπορτας, ποῦ ἦταν ἡ μεγάλη παρέα μὲ τὸν Θεοφάνη στὴ μέση, ἀκουστήκαν δυνατὰ γέλια κ' ὕστερα ἕνας μπάτσος, ποῦ ἀντήχησε σ' ὄλη τὴ σάλα. Τὸ πιάνο ἔλαψε νὰ παίξει, ἡ μητέρα πετάχτηκε ὀρθια κ' ὄλων τὰ βλέμματα καρφώθηκαν στὸν Θεοφάνη :

Ὅπως τὸ περσιμέναμε — ὁ Θεοφάνης εἶχε χτυπήσει κάποιον νέο, ποῦ τὸν ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορὰ ἐκεῖ, ἐπειδὴ, λέει, τοῦ παραμπήκε στὴ μύτη... Ὁ ἄλλος στέκοταν γιὰ κάμποσο χωρὶς νὰ κουνιέται. Ὑστερα, πλησιάζοντας περισσότερο τὸν Θεοφάνη κ' ἐνῶ τὰ δόντια του τρίζανε ἀπ' τὸ θυμὸ του, ψιθύρισε : «Θὰ σὰς δείξω ἐγὼ, κύριε !...» — Ἐκανε ὕστερα μιὰν ἐπόκληση κ' ἔφυγε. —

Ὁ Θεοφάνης κοίταζε τὰ κορίτσια καὶ γέλαγε ἕνα ἡλίθιο γέλιο, ποῦ ἔκανε νὰ φαίνονται τὰ κούφια δόντια του. —

Ἡ ξαναμμένη κυρία ἄρχισε νὰ σχολιάζει τὸ ἐπεισόδιο, μιλώντας γρήγορα σὰ νὰ φοβόταν μὴν ξεχάσει τίποτα, ἐνῶ ἡ φωνὴ της ἀντηχοῦσε, εἶσι γρήγορα ποῦ ἔλεγε, σὰ ν' ἀδιάζαν βότσαλα στὸ πάτωμα..

Ἡ Νέλλη ξανακάθησε κ' ἐγὼ ξαπλώθηκα πάλι στὴν πολυθρόνα μου. Τώρα δὲν ἄρχισε πάλι νὰ παίξει, παρὰ τραβήξε κοντὴμερα σὲ μένα τὸ σκαμνάκι τοῦ πιάνου καὶ σκύβοντας μὲ ρώτησε :

— Τί ἔχετε κύριε Τάκη ;... Ἀὲ σὰς βλέπω μ' ὄρεξη...

Γιὰ μιὰ στιγμή νόμισα πῶς ἦταν ἀλήθειν ἀυτὸ, πῶς δὲ φερνόμουν καλὰ, καὶ προσπάθησα νὰ ζωγραφίσω κάποιον χαμόγελο στὸ πρόσωπό μου :

— Ὅχι... δὲν ἔχω τίποτα... Μονάχα...

ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ (Σκίτσο τοῦ κ. Μίμη Παπαδημητρίου)

Αυτή κάρφωσε τὰ μάτια της στὰ δικά μου. Κατάλαβα πὼς εἶπα κάτι πὸν δὲν ἔπρεπε νὰ πῶ καὶ προσπάθησα νὰ τὰ διορθώσω :

— Τὸ ἐπεισόδιο αὐτό !...

Ἔτσι μοῦ φάνηκε πὼς τὰ διορθώσα. — Αὐτὴ γέλασε ἕνα χαριτωμένο γέλιο :

— Μπᾶ... δὲ βαριέσθε !...

Κάτι ἐνοιώσα μέσα μου πὸν χτυποῦσε δυνατά. Καθὼς εἶχε σκύψει κοντὰ μου, ἡ μυρουδιά τοῦ κορμιοῦ της μὲ ζάλισε. Συλλογίστηκα : « Ἄν εἶμαστε μόνοι... » — Καὶ θυμήθηκα μιὰ φορὰ πούχαμε βγεῖ μαζί περίπατο, καὶ πὸν μπόρεσα μέσ' στὸ δάσος νὰ τὴν φιλήσω στὸ στόμα... Σὰ νὰ ἦταν τώρα, ἔκτισσα πάλι στὰ χεῖλιά μου κείνη τὴ φλόγα πουῖβραζαν τὰ δικά της καὶ κείνο τὸ ῥιγος, πὸν εἶχε περάσει σ' ὅλο μου τὸ σῶμα. —

Ἡ μητέρα σηκώθηκε καὶ χτύπησε δυὸ φορὲς τὸ κοντοῦνι. Στὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας φάνηκε μιὰ ὑπερέτρια μ' ἕνα λευκὸ σκουφάκι στὸ κεφάλι, βασιτώντας ἕνα μεγάλο δίσκο μὲ τὰ σεοβίτσια τοῦ τσαγιοῦ, πὸν τὸν ἀκούμπησε ἀπάνω στὸ μπουφέ. Ἡ Νέλλη μοῦ ζήτησε συγγνώμη καὶ σηκώθηκε νὰ ετοιμάσει...

Ἡ μεγαλύτερη ἀδερφή ἦρθε καὶ κάθησε στὸ σκαμνάκι τοῦ πιάνου. Τὰ μάτια της πάντα λάμπανε ἴδια, ἐνῶ στὸ πρόσωπό της εἶχε ζωγραφιστεῖ κάποιο παράξενο εἰρωνικὸ γέλιο. Ἔσκυψε καὶ μοῦ ψιθύρισε σ' αὐτὴ :

— Πῶς εἶσθε λοιπὸν, κύριε Τάκη ;

Αὐτὸ τὸ εἶπε μ' ἕναν τέτοιο τῦπο, πὸν γιὰ μιὰ στιγμή τὰ ἔχασα. Συλλογίστηκα : « Ὁ Θεοφάνης θὰ τῆς ἔδινε ἕνα χαστούκι !... » — Ὑστερα συνήλθα καὶ μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀπάθεια ἀπάντησα :

— Ἐδχαριστιῶ... ἀρκετὰ καλά !...

Τὰ μάτια της παίξανε δεξιὰ—ἀριστερὰ γιὰ μιὰ στιγμή, ἐνῶ τὰ δάχτυλά της ἀνοιγόκλειναν νευρικά. Τὸ βλέμμα της τώρα δὲν ἔλαμπε, παρὰ μέσ' στὰ μάτια της, πὸν ἦταν θαμπά, μπόρεσα νὰ διαβάσω ἕνα ἱκετευτικὸ βλέμμα, πὸν μ' ἔκανε νὰ τὴν συμπονώσω. Εἶπα :

— Σᾶς ζητιῶ συγγνώμη... πὸν δὲ σᾶς χαιρέτισα πρὶν... μὰ ἤμουν τόσο σαστισμένος...

— Μπᾶ... δὲ βαριέστε... Ἡ Νέλλη βέβαια θὰ σᾶς ἔκανε νὰ σαστίσετε !...

Τὰ δόντια της τρίξαν κ' ἕνας μορφασμὸς σ' ὄχρὸ της πρόσωπο, ἔκανε νὰ σμίξουν τὰ φρυδιά της. Ὑστερα, ῥιγχογιὰς μου μιὰ κοροϊδευτικὴ—νομίζω—ματιά, μ' ἄφησε. Κάποια ἀλλόκοτα συναισθήματα ξυπνοῦσαν μέσα μου καὶ μὲ πνίγανε. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατά. Γιὰ μιὰ στιγμή νόμισα πὼς ἔπρεπε νὰ φύγω. Σηκώθηκα. Ἡ Νέλλη εἶχε ετοιμάσει τὸ τοῦαί καὶ μὲ πλησίασε. Χωρὶς νὰ τὸ θέλω, ἄλλαξα γνώμη. Κάτι μέσα μου μουῦλεγε : « Μείνε... μείνε... πρέπει νὰ μείνεις »...

— Θὰ καθήσετε κοντὰ μου ; — ῥώτησε.

Τὴν κοίταξα καλά στὰ μάτια καὶ τῆς ἔγνεψα : « Ναι ». Αὐτὴ γύρισε ἀπότομα καὶ φώναξε :

— Ὁρίστε... νὰ πάρετε τὸ τοῦαί...

Ὁ Θεοφάνης πλησίασε φτιάχοντας τὴ γραβάτα του. Ἡ κυρία Πλατὴ κάθησε πρώτη καὶ δίπλα της ἡ μητέρα. Ἀπέναντι ἡ μεγάλη ἀδερφή μὲ κείνο τὸ νέο μὲ τὴν κατακόκκινη γραβάτα, πὸν ἦταν—ἀλήθεια—πολὺ συμπαθητικός. Κάθησαν ὅλοι καὶ τελευταῖος ἐγὼ δίπλα στὴ Νέλλη, πὸν ἔμεινε ὄρθια γιὰ νὰ περιποιηθεῖ. Γιὰ μιὰ στιγμή πρόσεξα τὰ μάτια τῆς μεγάλης ἀδερφῆς, πὸν ἦταν ἀπάνω μου καρφωμένα, κ' αἰσθάνθηκα κάτι σὰν ῥιγος. Συλλογίστηκα : « Ἐπρεπε... ἔπρεπε νὰ φύγω... Αὐτὴ δὲ μὲ χωνεύει »... — Ἡ Νέλλη μοῦ γέμισε τὸ φλυτζάνι καὶ κάθησε. Εἶμαστε λίγο στενόχωρα κ' ὁ ἀγκῶνας μου ἀκουμποῦσε στὸν δικό της. Σκέφτηκα νὰ τραβηχθῶ λίγο, μὰ τόμισα πὼς δὲν ἦταν ἀπαραίτητο—ἴσως νὰ ἤθελε κ' αὐτὴ ἔτσι. Γιὰ νὰ πεισθῶ, τῆς ἔκανα λίγο τόπο, μὰ σὲ λίγο, μοῦ φάνηκε πὼς ἐνοιώσα πάλι τὸν δικό της νὰ μὲ σπρώχνει... Τὰ μάτια μου γιὰ μιὰ στιγμή θαμπώσανε καὶ παρὰ λίγο νὰ μοῦ πέσει τὸ κοντάλι. Τὸ λεμόνι μέσ' στὸ φλυτζάνι μοῦ φάνηκε πὼς ἄρχισε νὰ στριφογυρίζει μὲ μιὰ διαβολικὴ ταχύτητα, ἐνῶ ὅλων τὰ βλέμματα ἔνοιωθα ἀπάνω μου, νὰ μὲ καίνε. —

Ἡ ξαναμμένη κυρία ἄρχισε πάλι νὰ μιλάει, μπουκωμένη τώρα, καὶ γιὰ μιὰ στιγμή μοῦ πέρασεν ἡ ἰδέα, πὼς μποροῦσε καὶ νὸ πνιγεῖ... Θὰ ξερόβηχε κάνα-δυὸ φορὲς, θὰ κάναε κάποιους μορφασμοὺς μὲ τὸ κατακόκκινο μούτρο της κ' ὕστερα... —

Ἐδῶ σταματήσανε οἱ σκέψεις μου. Κάτω ἀπ' τὸ τραπέζι, ἐνοιώσα τὸ ποδαράκι τῆς Νέλλης, πὸν ἀκουμποῦσε στὸ δικό μου... Μοῦ ἦρθε νὰ φωνάξω...

— Θὰ πάρετε καὶ δεύτερο ; — μοῦ ψιθύρισε σ' αὐτὴ, ἐνῶ τὰ μάτια της ἦταν χαμηλωμένα, σὰ νὰ μὴν ἤθελε ν' ἀντικρύσει τὰ δικά μου.

— Ναι... δώστε μου ὅ,τι θέλετε... — εἶπα γρήγορα.

Ἡ μεγάλη ἀδερφή θὰ μᾶς ἄκουσε φαίνεται, γιὰ γέλασε. Ἔσκυψε περισσότερο τὰ μάτια μου καὶ κοίταξε τὸ στόμα τῆς τσαγέρας, πὸν ἔχυνε τὸ τοῦαί μέσ' στὸ φλυτζάνι. — — —

Ὅταν σηκωθήκαμε, εἶχα πεισθεῖ πᾶς πὼς ἡ Νέλλη μ' ἀγαποῦσε ἀκόμη, ὄχι λιγώτερο ἀπὸ πρῶτα. Ἔνοιωθα μιὰν εὐχαρίστηση, πὸν πρώτη φορὰ μὲ κυριέυε. Τὸ εἰρωνικὸ γέλιο τῆς μεγάλης ἀδερφῆς, δὲ μοῦκανε τώρα καμμιάν αἰσθησι. Κάνα δυὸ φορὲς μάλιστα τὴν πείραξα κ' ὄλας... Ἡ Νέλλη κάθησε στὸ πιάνο κ' ἄρχισε νὰ παίξει τὸ « Für Elise » τοῦ Μπετόβεν. Ὅλοι σωπάσανε—μόιο ἡ ξαναμμένη κυρία μιλοῦσε ἀκόμη, ἀλλὰ σὲ χαμηλότερο τόνο. Ἡ μουσικὴ ἔξυπναγε μέσα μου ἕνα πρωτόφαντο αἰσθησι, πὸν ποτέ μου δὲν τὸ εἶχα νοιώσει ὡς τώρα. Κάθησα πάλι στὴν πολυθρόνα του, δίπλα στὸ πιάνο. Τὰ μάτια τῆς Νέλλης κοίταξαν μιὰ φορὰ στὰ δικά μου. Οἱ τόνοι τοῦ τραγουδιοῦ μ' ἔκαναν νὰ μὴν προσέχω τίποτ' ἄλλο, παρὰ τὰ χεῖρα τῆς Νέλλης, πὸν γλύστραγαν ἀπαλὰ ἀπάνω στὰ κείνο σπινθηρὰ κοκαλάκια. Ἡ ψυχὴ μου τραγουδοῦσε μαζί μὲ τὸ πιάνο. —

Ὅταν τέλειωσε ὅλοι χειροκρότησαν καὶ ζωηρότερα ἀπ'

ἄλλους ἡ ξαναμμένη κυρία, πὸν ἄρχισε κάτι νὰ λέει γιὰ τὸ Μπετόβεν...

Ἔσκυψε κοντὰ στὴ Νέλλη καὶ τῆς ψιθύρισε τρέμοντας :

— Σᾶς ἀγαπῶ... Νέλλη !... Σᾶς ἀγαποῦσα πάντα !... —

Κάποιο χαμόγελο ζωγραφίστηκε στὰ χεῖλιά της, μὰ δὲν εἶπε τίποτα. Ὅταν σήκωσα τὸ κεφάλι, εἶδα νὰ στέκονται μπροστά μου ἡ μεγάλη ἀδερφή κ' ὁ νέος μὲ τὴν κόκκινη γραβάτα. Ἡ μεγάλη ἀδερφή γελοῦσε.

— Συγγνώμη... πὸν ξέχασα νὰ σᾶς συστήσω... μὸ εἶπε καὶ μοῦ ἔδειξε τὸ νέο.

Σηκώθηκα.

— Ὁ κύριος Πέτρος... ἀρραβωνιαστικὸς τῆς Νέλλης...

Ὁ κύριος Τάκης... παιδικὸς μας φίλος !..

Ἀκούμπησα στὸ πιάνο κ' εἶπα :

— Χάρηκα πολὺ !

Ὁ νέος μὲ τὴν κόκκινη γραβάτα, ἔκανε μιὰν ὑπόκλιση, νομίζω. Ἡ μεγάλη ἀδερφή γέλασε σιγά, ἐνῶ τὰ μάτια της

λάμπανε, κ' ἡ Νέλλη μὲ κοίταξε μ' ἕνα βλέμμα, σὰ νὰ περιέμετε νὰ τὴν συγχαρῶ. —

Τὸ ταβάνι τρύπησε σὲ μιὰ μεριά καὶ φάνηκε ἕνα κομμάτι τοῦ κατὰμαυρου οὐρανοῦ, ἐνῶ τὸ νερὸ πὸν εἶχαν μαζέψει τὰ κεραμίδια, ἄρχισε νὰ τρέχει στὴ γάχη μου. Στὸ λάουγγά μου ἐνοιωθα ἕναν κόμπο, σὰ νὰ εἶχα καταπιεῖ μιὰ πέτρα καὶ τὰ γόνατά μου τρέμανε... Ὁ νέος μὲ τὴν κόκκινη γραβάτα στέκονταν πάντα μπροστά μου. Γιὰ μιὰ στιγμή μοῦ ἦρθε ν' ἀπλώσω τὰ χεῖρα μου καὶ νὰ τὸν ἀρπάξω ἀπ' τὸ λαϊμό, μὰ κατάλαβα πὼς δὲ θὰ εἶχα τὴ δύναμη νὰ τὸ κάνω αὐτό... Ἔπρσα πάλι στὴν πολυθρόνα μου κ' εἶδα τὸν νέο μὲ τὴ μεγάλη ἀδερφή, πὸν πήγαιναν πάλι νὰ καθήσουν κοντὰ στὴ σόμπα. Ἡ Νέλλη ξανακάθησε στὸ σκαμνάκι τοῦ πιάνου κ' ἄνοιξε ἕνα κομμάτι, πὸν—δὲν ξέρω γιὰτί—διάβασα τὸν τίτλο του : « Τὸ τραγούδι τῶν Ἐδύχισμένων ». —

ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

GABRIELE D' ANNUNZIO

Η ΔΟΞΑ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο φύλλο)

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Ὁ Κρίστω Βροντής στέκεται ὄρθος στὸ κατώφλι, συγκρατημένος ἀπὸ μόνη τὴ δύναμη τῆς θελησῆς του, κρατῶμενος ἀπὸ μιὰν ἀσυγκράτητη τρεμουλιά. Κάτω ἀπ' τὴς μεγάλες κοκκιλιάρικες διαφανεῖς, τὰ μάτια του λάμπουν σκοτεινά.

Τὸ δωμάτιο φαίνεται πὼς γυμνάζει ἀπ' τὴν ἐκείνη ἀναπνοή του. Ἡ Κομνηνὴ μένει ὄρθη, σταθερὴ, ἔτοιμη.

ΒΡΟΝΤΗΣ. — Ὅχι ἀκόμη... Δὲν πέθονα ἀκόμη... Δὲ μὲ θάψανε... Βλέπω, ἀκούω.

(Πλησιάζει τρικλιζώντας σὲ κάθε βήμα, συγκρατούμενος ἀπ' τὴς σκορπισμένες κρέκλες, κρατῶντας ὀρθωμένο τὸ κορμί του μὲ μιὰ θηριώδη προσπάθειαν).

Τί σοῦλεγε ἡ μητέρα σου; Δὲν ἦταν βέβαιη; Ἔπρσαλε στὸν ὑπολογισμό τῆς; Πέε μου; σὲ ποιά τιμὴ πουλήθηκε ἡ ζωὴ μου;

(Καθὼς προχωρεῖ ἀπειλητικῶς, ἡ γυνίκα ὀπισθοχωρεῖ).

Φοβάται;

Ἡ ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ναι, ἀπ' τὸ παραλήρημα, πὸν σᾶς τυφλώνει.

ΒΡΟΝΤΗΣ. — Ὁ φόβος! Ὁ φόβος! Ἡ ζωὴ μου πουλήθηκε στὴν τιμὴ τοῦ φόβου. Ἦταν κάποιος ἀκόμη, πὸν τὸν ἔκανα νὰ τρέμει. Ἦμουν ἀκόμη ἱκανὸς νὰ συντρίψω κάποιον, νὰ τὸν ἀδειάσω σὰν κούφιο καρδί, νὰ τὸν ἀφήσω νὰ σπῆσει σ' αὐτάκι τοῦ δρόμου... Ὁ φόβος ὄρθηκε τὸ σπλο του σὲ μιὰ γυνίκα. Κοίταξέ με στὰ μάτια!

(Ἡ Κομνηνὴ ἀντίκρυσε στὸ σκιερὸ κατώφλι τῆς πόρτας τὴν Καλόγρια, πὸν προσεύχεται θερμά. Στὴν ἐπιτακτικὴ φωνή, σηκώνει τὸ κεφάλι καὶ τὸν κοιτάζει, δίχως καθόλου νὰ ταραχτεῖ).

Δὲν ἀρνεῖται, λοιπὸν.

(Πέφτει πάνου σὲ μιὰ κρέκλα, σὰ νὰ πνίγεται. Μιὰ ἀδιάκοπη τρεμουλιά ταράζει τὸ ἐξαντλημένον κορμί του).

Ἡ ΚΟΜΝΗΝΗ (μὲ μιὰ γλυκάδα στὴ φωνή). — Τὸ μυαλό σας εἶναι ἄνω-κάτω τὰ λόγια σας εἶναι ἀκατανόητα. Ἐκεῖ πέρα εἶναι μιὰ ψυχή, πὸν προσεύχεται στὸ Θεὸ γιὰ νὰ σᾶς λευτερώσει ἀπ' τὴς σκέψεις, πὸν σᾶς ταράζουν.

ΒΡΟΝΤΗΣ. — Δὲν τ' ἀρνεῖται. Πουλήθηκε ἀκόμη μιὰ φορὰ; στάθηκε; ἀκόμη μιὰ φορὰ στὰ χεῖρα τῆς μητέρας σου τὸ χέρι ἐμπόρευμα, τὸ πᾶρμα μὲ τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ κερδίσει, τὸ ἐργαλεῖο τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ θανάτου. Εἶδα τὴ μορφή της... Ἀχ, πρὶν κλειστοῦνε τὰ μάτια μου ἀναγκάστηκαν νὰ ξαναῖδουν τὸ ἀποκρουστικὸ ἐκεῖνο χαμόγελο, τὴν τρατώδη αὐτὴ μάσκα τῆς θηριώδους καὶ τῆς ἀπληστίας, κ' αὐτὸ τὸ χέρι, αὐτὸ τὸ χέρι πὸν ἀνακάτεψε ὄλας τὴς ἀτρίμιες τοῦ κόσμου, καὶ σὲ κρατάει σὰν ἀναμμένο οἶδρο, ἡ ἀντικλεῖδι, ἡ δηλητηριασμένο καρπὸ, ἡ ποτὶ πὸν ἐρεθίζει τὴς αἰσθησεις...

Ἡ ΚΟΜΝΗΝΗ (μὲ τὴν ἴδιαν γλυκάδα στὴ φωνή). — Εἶν' ἐκεῖ πέρα κάποιος πὸν προσεύχεται γιὰ νὰ σᾶς ἐλεήσει ὁ Θεὸς καὶ νὰ σᾶς ἐξανδώσει τὰ λογικά, στὴν ὄραν αὐτὴ τῆς ἀγωνίας.

ΒΡΟΝΤΗΣ. — Τί πληρωμὴ λοιπὸν ἐπῆρες; Εἶσατε ἔτοιμες γιὰ τὸ ταξίδι; Βρήκατε καὶ διαβατήριο γιὰ νὰ περάσετε μέσα ἀπ' τὰ πλήθη πὸν ἀπειλοῦν, ἄρθρα, μὲ τὸν

θησαυρό και την άτιμία; Ἡ μήπως θά μένεις ἐδῶ και θά στήσεις τὸ κρεβάτι σου στὴν πλατεία;

(Φαίνεται πὼς ἡ φωτιὰ τοῦ γεροντικοῦ του πάθους τὸν κλείει, τοῦ ξεραίνει τὸ στόμα).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (στὴν ἴδια στάση, με τὴν ἴδια φωνή).— Προσεύχεται κάποιος: ὁ Θεὸς νὰ σᾶ; ἐλεήσει και νὰ καθησυχάσει τὴν ψυχὴ σας.

BRONTHΣ.— Σίμωσε!

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.— Ὁ Θεὸς νὰ σᾶ; συγχωρήσει και νὰ ἐρημέψει τὴν ψυχὴ σας γιὰ τὴν κρίσιμη ὥρα ποῦ ἔρχεται.

BRONTHΣ.— Προχώρησε!

(Ἀπλώνει πρὸς τὴ γυναίκα τὰ χέρια του ποῦ τρέμουν, σὰ γιὰ νὰ τὴν ἀγκαλιάσει, θυμωμένα).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.— Προσεύχονται, προσεύχονται γιὰ τὴν εἰρήνη τῆς ψυχῆς σας, στὴ σιγή.

BRONTHΣ.— Θά μένεις; Λέγε: θά μένεις μετὰ τὴν ὑποχώρηση; Θά ριχτεῖς στὶς περιπέτειες; Τίνος κτήμα θά εἶσαι αὔριο; Ἐκείνου ποῦ δίνεις τὴ ζωὴ μου γιὰ νὰ τοῦ γιαιτρέψεις τὸ φόβο; Σ' εἶδαν νὰ μπαίνει στὸ σπῆτι του... Ἐν' ἀλήθεια; Ἐν' ἀλήθεια; Ἀπάντησε!

(Ἡ σκληρὴ και γυμνὴ του μορφὴ μοιάζει σὰν πρόσωπο δαιμονισμένου. Ἡ φωνὴ του σκίζεται ἀπ' τὴν προσπάθεια τὰ χέρια του συστρέφονται).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (ἐνῶ συσπειρώνεται).— Ὁ Θεὸς νὰ σπλαχνιστεῖ τὴν ἀθλιότητά σας.

BRONTHΣ.— Ἐσύ, ἐσύ ἦσουν ἡ τρομερὴ ἀθλιότης τῶν τελευταίων μου χρόνων, ἡ ἀγιάτρευτη πληγὴ, τὸ κρυμμένο μαρτύριο, ἡ ἀτιμία και ἡ τύψη τῶν γηρατειῶν μου, ἡ κηλίδα τῆς δυνατῆς μου ζωῆς... Ἐσύρθηκες σὲ κάθε δοῦρκο σὰν δόλωμα ἔθραξες στὸν ἀφρὸ κάθε διαφθορά: τίποτα τὸ ταπεινὸ και ἀπελπισμένο δὲν ἔμεινε ποῦ νὰ μὴ τὸ γνωρίσεις, στὴν καθημερινὴ πάλη κατὰ τῆς ἀνάγκης, στὴν ὑπηρεσία τῆς φτώχειας, προσμένοντας τὸ μεγάλο θῦμα ἔσύ, ἐκεῖ, (σὲ ξαναδλέπω!) χλωμὴ, βουτηγμένη στὴ λάσπη, ἔτοιμη γιὰ κάθε κακό, θηριώδης, ἐρεθισμένη ἀπ' τὴν περηφάνεια, φορτωμένη ἐκδίκηση, πεινασμένη γιὰ δύναμη και γιὰ χρυσάφι... Αἰῶνες πολυτελείας, ἀπάτης και ἀρπαγῆς εἶχαν μαζευτεῖ μέσα σου, αἷμα ἀπὸ προδότες και ἀρπαγες, μιὰ δολοφόννα γενεά. Ὅπου και ἂν ἐσίμωνες, ἔ, τι και ἂν ἀγγίξει ἡ κολασμένη σου σάρκα, νόμιζες πὼς θά γίνει μιὰ ἀγιάτρευτη πληγὴ. Ἦσουν τὸ μαρτύριο, ὁ βέβαιος χαμός...

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.— Φτάνει πιά! Φτάνει πιά! Δὲ θέλω πιά ν' ἀκούσω.

BRONTHΣ.— Κ' ἐγώ, σὰν τυφλωμένος, ἀφέθηκα νὰ πιαστώ στὸ δόλωμα—ντροπή, ντροπή!—ἄφησα νὰ σαπίσουν μέσα σ' αὐτὸ τὸ δοῦρκο τὰ γεροντικά μου χωριάτικα κόκκαλα...

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.— Φτάνει πιά! Δὲ θέλω πιά ν' ἀκούσω! Ὁ Θεὸς ἄς σοῦ κλείσει στὸ στόμα τὴν ἀτιμία. Εἶνε καιρὸς νὰ σκεφτεῖτε ἄλλα πράματα, ἀπ' τὶς ἀνώφελες ὀρμές... Πρέπει νὰ ἐτοιμαστεῖτε γιὰ τὴν κρίσιμη στιγμή. Στὸ κρεβάτι! Στὸ κρεβάτι!

(Μὲ μιὰ τρομερὴ προσπάθεια ὁ γέρος σηκώνεται ὀρθός, χλωμός, ἀγνώριστος ἀπ' τὴν ταραχὴ, κυριευμένος ἀπὸ μιὰ θηριώδη ἔξαψη).

BRONTHΣ.— Ἄ, μὰ πρῶτα θά βρῶ τὴ δύναμη γιὰ νὰ σὲ στραγγάλισω με τὰ χέρια μου!

(Μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα, ἔτοιμος νὰ τὴν ἀρπάξει, κάνει νὰ ριχτεῖ ἀπάνω τῆς· ἀλλ' αὐτὴ, πὸ εὐκίνητη, πηδάει πίσω, τοῦ ξεφεύγει, κοιτάζει τὰ σκορπισμένα ἐπιπλα γιὰ νὰ ἴδει σὲ ποῖο μπορεῖ νὰ βρεῖ προφύλαξη. Ἡ Κολόγρια, ποῦ στάθηκε ἀκίνητη στὸν ἴσκιό τῆς πόρτας παρακολουθώντας τὴ σκηνὴ με τὴν προσευχὴ, τρέχει με μιὰ φωνὴ φρίκης).

Η ΚΑΛΟΓΡΙΑ.— Ὁ Θεὸς βλέπει! Ὁ Θεὸς εἶνε παρών! Ὁ Θεὸς μονάχα εἶνε κριτής!

(Ὁ γέρος τρικλίζει, ἔτοιμος νὰ κλονιστεῖ. Ἡ Κολόγρια τὸν συγκρατεῖ με τ' ἀχαμνά τῆς μπράτσας).

BRONTHΣ.— Ζῆσε! Ζῆσε! Ἄλλος θά πεθάνει ἀπ' τὰ χέρια σου.

Η ΚΑΛΟΓΡΙΑ.— Ὁ Θεὸς μονάχα εἶνε κριτής. Ὁ Θεὸς μονάχα εἶνε κύριος τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου. Ἄς προσευχηθοῦμε στὸν Κύριο γιὰ νὰ μᾶς ἐλεήσει, ἀδελφέ μου.

(Κρατάει τὸν μισοπεθαμμένο γέροντα, τὸν βοηθεῖ νὰ καθῆσει, τοῦ σφουγγίζει τὸν ἰδρώτα ἀπ' τοὺς κροτάφους, ποῦ χτυποῦνε. Ἡ Κομνηνὴ, κηθῶ; ὀπισθοχώρησε μπροστὰ στὴν ἀπειλή, ἀγγίξε τὸν τοῖχο κι' ἀκούμπησε σὲ μιὰν ἀπ' τὶς ψηλὲς κονσόλες, ποῦ ὑποδαστάζουν τὶς ρωμαϊκὲς προτομές. Ἐξῶ ἀπ' τὸ δλέμμα τοῦ γέρου, ποῦ τῆς γυρίζει τὶς πλάτες, μένει στὴ στάση αὐτὴ, σὰ νάχε μαρμαρώσει, ἀκίνητη σὰν Καρυάτιδα).

Ἄς προσευχηθοῦμε στὸν Κύριο, ἀδελφέ μου, γιὰ νὰ λευτερώσει τὴν ψυχὴ μας ποῦ εἶνε χωμένη στὴ στάχτη. Ἡ καλωσύνη του εἶνε αἰώνια, ἡ ἀλήθεια του εἶνε αἰώνια.

(Ὁ ἄρρωστος κάνει ν' ἀναπνεύσει τὸν ἀέρα ποῦ αἰσθάνεται, ἔ, τι τοῦ λείπει ἀπ' τὸ στήθος).

BRONTHΣ.— Διψᾶω, διψᾶω.

(Ἡ Κολόγρια μπαίνει στὸ σκοτεινὸ δωμάτιο και ξανάρχεται με τὸ νερό).

Η ΚΑΛΟΓΡΙΑ (ταπεινά).— Ἄς ποῦμε στὸν Κύριο: Ἐφαγα τὴ στάχτη σὰν ψωμί κ' ἀνακάτεψα με τὸ νερό μου τὰ δάκρυα.

(Ὁ ἄρρωστος πίνει τὸ νερὸ δίχως νὰ πάρει ἀναπνοὴ και φαίνεται πὼς ξελαφρώνεται).

BRONTHΣ.— Νάσαι εὐλογημένη!

Η ΚΑΛΟΓΡΙΑ (ταπεινά).— Εὐλογημένος ὁ Κύριος ποῦ δροσίζει κάθε δίψα, γιατί ἡ καλωσύνη του εἶνε αἰώνια.

BRONTHΣ (με κόπο).— Σηκώστε αὐτὲς τὶς κουρτίνες, σᾶς παρακαλῶ. Ἀφήστε νὰ μπεῖ ὁ δροσερὸς ἀέρας· ἀφήστε με νὰ ξαναἰδῶ τὸν οὐρανὸ!

(Ἡ Κολόγρια σηκώνει τὶς κουρτίνες· στὸ δάθος φαίνεται ἓνα κομμάτι τοῦ ἀστροφώτιστου οὐρανοῦ).

Ἄχ, τὰ ἄστρα, σὰν και τότε!

Η ΚΑΛΟΓΡΙΑ (ταπεινά).— Τὸ φῶς εἶναι σπαρμένο στὴν ψυχὴ ποῦ ἐλπίζει.

(Ἀπὸ τὸ παράθυρο μπαίνει ἓνα ἐλαφρὸ μουρμού-

ρισμ. Ὁ ἄρρωστος ταραάζεται πάλι κ' ἡ μορφὴ του γίνεται πὸ σκληρὴ).

BRONTHΣ.— Εἶνε κόσμος ποῦ προσμένει τὸ θάνατό μου, κάτου στὸ δρόμο;

(Ἀκούει).

Ἄχ, ἀκόμα ἡ ἀνθρώπινη ἀναπνοὴ ποῦ μοῦ μολώνει τὸν ἀέρα! Μεταχειρίστηκα πολλοῦ ἀνθρώπου... Ἄχ! Μόνος, μόνος, γιατί δὲ θά μπορέσω νὰ πεθάνω μόνος; Πᾶ ρακάλεσα, ἐκέτεψα νὰ μὲ φέρουν σὲ μιὰ βουκίη, στὰ χεῖλη μιᾶς τέφρου, σὲ μιὰ ροῦγα μέτσα, ὅπουδῆποτε, μακρὰ, και νὰ μ' ἀφήσουν ἐκεῖ σὰν ἄχρηστο ψοφίμι. Ἐὰ πρόσμενα τὸ θάνατο στὴ σιγή, ξεπλωμένος στὴ γῆ, ἀνάσκελα, σὰν και τότε!

Η ΚΑΛΟΓΡΙΑ (ταπεινά).— Μὴν καταφρονεῖσαι, ἀδελφέ μου, μὴ θυμώνεις. Ἐξομολογήσου στὸν Κύριο κι' αὐτὸς θά κάμει ἔ, τι πρέπει. Εἰρήνη, εἰρήνη!

BRONTHΣ (ἡσυχάζοντας παραδίνεται στ' ὄραμά του, σιγά). Τότε, μετὰ τὴ μάχη... Δὲν πρέπει νὰ θυμᾶμαι ἄλλο, ἀδελφὴ μου, γιὰ νὰ ἡσυχάσω... Μετὰ τὴ μάχη μ' ἄφησαν γιὰ νεκρὸ στὸν κάμπο, ἓνα βράδυ ἀνοιξιότικο... Σύνερχομαι, ἀνοίγω τὰ μάτια: μιὰ θαθιὰ σιγὴ τριγύρω, ἀπὸ πάνω ὁ ἀστροφωτισμένος οὐρανός, ἀπὸ κάτω οἱ σῶλοι και τὰ στάχια ποτισμένα με τὸ αἷμά μου· τίποτ' ἄλλο, τίποτ' ἄλλο· και οἱ ὄρες ποῦ διαβαίνουν, ὁ ἀτελείωτος καιρὸς ποῦ τρέχει· και οἱ χτύποι τῆς καρδιάς μου ποῦ φαίνεται σὰ νὰ ναι ἡ καρδιὰ τῆς γῆς· και ὁ θάνατος ἐκεῖ, ποῦ με κοιτάζει και δὲ μ' ἀγγίζει· και οἱ ὄρες διαβαίνουν και τὰ ἄστρα γέρονται πρὸς τὴ δύση, και ἡ δροσιὰ ποῦ πέφτει ἀπάνω μου σὰν ἀπάνω σέβαν κορμὸ, κ' ἡ χαραυγὴ ποῦ φεγγολάμπει, κ' ἡ καρδιὰ μου ποῦ φαίνεται πὼς εἶνε καρδιὰ τῆς γῆς, θαθιὰ, ὦ θαθιὰ... Ἀκούσατε; Ἀκούσατε, ἀδελφὴ μου; Ἀκούσατε;

Η ΚΑΛΟΓΡΙΑ (ταπεινά).— Ἔτσι γεννιέται και τὸ φῶς στὰ σκότη γι' αὐτοὺς ποῦ εἶνε θαμμένοι.

BRONTHΣ (σηκώνοντας τὴ φωνή, πὸ ὀρμητικός).— Ἐνα παιδὶ τῆς γῆς, ποῦ ἔδωσε στὴ μητέρα του τὸ καλύτερό του αἷμα... Ἐνας χωριάτης, ἓνας πραγματικὸς ἄντρας τοῦ ὄχλου, εἰμ' ἐγώ, μιὰ δύναμη ἀδρῆ, ἓνας δυνατὸς ἀχέννας ὁ δικός μου... Οἱ δικοί μου ἔσκαψαν τὰ χωράφια, ἐλισγάρωσαν, ὄργωσαν, ἔσπειραν, ἐθήρισαν· ἔδωσαν στὴ μητέρα τὴ ζωὴ τους με τὸν ἰδρώτα, με γερὸν ἰδρώτα ἀπὸ γερὰ κορμιὰ... Ἐγὼ ὁ ἴδιος ὠδήγησα τὸ ἀλέτρι. Πηγαινόντας νὰ βρῶ τὴν τύχη μου, τὰ χέρια μου ἦταν ροζιασμένα, τὸ πρόσωπο ἡλιοκαμμένο, τὰ δόντια καθαρισμένα ἀπ' τὸ κριθαρένιο ψωμί...

(Ἡ ταραχὴ του μεγαλώνει. Φαίνεται σὰ νὰ βλέπει μπροστὰ του ἓνα πλήθος ποῦ τοῦ ἀντιστέκεται. Ὁ τόνος τῆς φωνῆς του κ' οἱ χειρονομίες του εἶνε προκλητικὰ, ἡ ἀναπνοὴ θορυβώδης, ἡ ματιὰ σκοτεινὴ).

Ἐνα παιδὶ τῆς γῆς ποῦ ἐπάλαψε περήφανα στὴ φτώχεια, εἰλικρινά, με τὴ μεγαλόψυχη καρδιὰ του, με τὰ γερὰ του μπράτσα... Ἐγώ, ἐγώ, νάμει ὁ τελευταῖος, ὁ μόνος, ἐναντία στὸ φόβο σας ποῦ ἀρματώνει μιὰ γυναίκα, μόνος, ἀκόμα ὀρθός...

(Μὲ μιὰν ὑπεράνθρωπη προσπάθεια κατορθώνει νὰ ὀρθώσει ξανά τὸ πελώριο κοκκαλιάρικο κορμί του ποῦ τοῦ τρίζουν τὰ κόκκαλα σὰν πανώριο δέντρο ποῦ πρόκειται νὰ τὸ ξεριζώσουν).

... ναί... ἱκανὸς νὰ πεθάνω στὰ πόδια μου... ὅπως πρέπει... νὰ σᾶς τρομάξω πέφτοντας...

(Τρικλίζει και σειέται ὀλόκληρος σὰν θεόρατο κυπαρίσσι, ποῦ τὸ χτυποῦνε με πελέκια στὴ ρίζα).

... ἐγώ... ἓνα παιδὶ τῆς γῆς... τελευταῖος... μόνος...

(Σωριάζεται ξαφνικά στὸ πάτωμα, θορυβώντας σὰν κάτι, ποῦ γκρεμίζεται).

Η ΚΑΛΟΓΡΙΑ (γονατίζοντας).— Requiem aeternam dona ei, Domine...

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

Μιὰ πινακοθήκη με ἱστορικὲς τοιχογραφίες. Στὰ θαθιὰ κοιλώματα τῶν παραθύρων, μικρὰ ἀγγεῖα ἀπὸ πορφύριτη σὲ σχῆμα κάλυκος, ἀπ' ὅπου ἀναβρῶζουν μικρὰ συντριβάνια.

Ὁ ἥλιος μπαίνει ἀπ' τὰ τζάμια και παίξει με τὸ ταραγμένο νερὸ ποῦ σταλάζει. Τὸ τρεμουλιαστὸ ἀντιφάγγισμα καθρεφτίζεται στὶς τοιχογραφίες τοῦ θαλωτοῦ ταβανιοῦ, τῶν τοίχων, σὰν σὲ κάποιον ὁμορφο κρεμαστὸν κήπο. Τὸ ἀπιαστο δίχτυ τῶν ἀχτίδων τυλίγει τὰ πρόσωπα ἐκείνων, ποῦ συζητοῦν.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Ἰορδάνης Φάουρο, Σιγισμόντο Λέονι και Βίκτωρ Κορέντιος.

ΦΑΟΥΡΟ.— Εἶδατε τὸν Κλαῦδιο Μεσσαλά καθὼς δόγηκε;

ΛΕΟΝΙ.— Τὸ νεαρὸ τέρας.

ΦΑΟΥΡΟ.— Τὸν εἶδατε; Πέρασε ἀπὸ μπροστὰ μας δίχως διασύνη· και ὅμως μούκανε τὴν ἐντύπωση ἀνθρώπου ποῦ ρίχεται ὀρμητικὰ πάνου σὲ κάτι. Φαινόνταν σ' αὐτὸν ἡ ἐνδειξη τῆς πράξης: ἡ ἀστραπὴ ἑνὸς φορτωμένου ἀπὸ ἡλεκτρισμὸ συννέφου.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.— Εἶνε ἀλλόκοτος αὐτός· ὁ Μεσσαλάς!

ΦΑΟΥΡΟ.— Βέβαια, πολὺ ἀλλόκοτος. Τὸ δλέμμα... Παρατήρησε, Κορέντιε, τὴ ματιὰ του; Ποτὲ δὲν ἔχω ἴδει μάτι πὸ προσεχτικὸ και πὸ φυλαχτικὸ· ἐξεταστῆς ἀκούραστος! Κοιτάζει μιὰν ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ σὰν ἓνα ἀντικείμενο ἢ μιὰ πράξη. Φαίνεται πὼς ὁ «πλησίον» δὲν ὑπάρχει γι' αὐτόν. Μὰ τὴν ἀλήθεια, τέτοιου εἶδους ἀνθρώπος εἶνε πολὺ ἐπικίνδυνος. Νά, ἓνας ἀνθρώπος ποῦ δὲν εἶνε γιὰ νὰ δουλεύει πάνου στὸ χαρτί, ἀλλ' ἀπάνου στὴ ζωτανὴν βλῆ, στὸ κρέας ποῦ αἱματοστάζει. Νομίζω πὼς ὁ Φλάμμα ἐτοιμάζει ἓναν ἀντίπαλο ἀρκετὰ τρομερό.

ΛΕΟΝΙ.— Τὸ πιστεύω κ' ἐγώ. Γρήγορα ἢ ἀργά, αὐτὸς θά γίνει ὀδηγὸς σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς κατακτῆτριες συμμορίες ποῦ σχηματίζονται ἀπ' τὴ διάλυση τοῦ στρατοῦ.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ.— Ἡ Κομνηνὴ δὲν τὸν περιφρονεῖ.

ΛΕΟΝΙ.— Ἀντίπαλον και σ' αὐτό;

(Συνέχεια στᾶλλο φύλλο)

(Μετάφραση)

ΜΙΧ. Σ. Χ. ΚΟΚΚΑΛΗΣ

ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

JOAO DE DEUS

Μεγαλοφυής ποιητής της αγάπης. Τα τραγούδια του, πού μετά τὸ θάνατό του βγήκαν με τὸν τίτλο «Βιβλίο τῆς Ἀγάπης», εἶνε τὰ ωραιότερα ἐρωτικά τραγούδια τῆς Πορτογαλικῆς ποίησης, ἀπὸ τὰ ωραιότερα ἐρωτικά τραγούδια τοῦ κόσμου. Χωρὶς καμμιά προαπασχόληση ὕφους, ὁ Ζουάου ντέ Ντέους ἐτραγουδῆσε τὴν ἀγάπη, ὅπως τὴν αἰστάνθηκε, ὅπως τὴν αἰστάνεται ὁλος ὁ κόσμος, — με λόγια πού εἶνε τῆς χρήσης ὅλου τοῦ κόσμου. Δὲν εἶχε παρὰ ἓνα κοινὸ αὐτὸ, ὅμως ἀπὸ τὸν αὐτὸ ἔδωκε μελωδίες ἐξαιτίες. Τὸ ὄλικό του ἦταν ἀργίλος, τοῦ φύσησε ὅμως τὴν πνοή του κ' ἦταν ἡ πνοή ἐνὸς Θεοῦ. Θυμίζει τὸ σάτυρο Μαρσούα πού ἐνίκησε τὸν Ἀπόλλωνα, πού ἦταν Θεός. Ὅ,τι χαρακτηρίζει τὰ τραγούδια του εἶνε ἡ ἀπλότητα, ἡ δροσιά, ἡ χάρις κ' ἡ μελωδία. Ἡ ποίησή του δὲν φέρνει ἴχνος καμμιάς ξένης ἐπίδρασης. Τὸ λυρικοαισθηματικὸ δέντρο τῆς πορτογαλικῆς ποίησης, ἔδωσε ἓνα θαυμασιὸ κερπὸ: κί' ὁ κερπὸς αὐτὸς εἶνε ὁ Ζουάου ντέ Ντέους. Εἶνε ὁ μεγάλος ποιητὴς πού περιλαμβάνει ὅπως ἡ θάλασσα τὰ ποτάμια, ὅλους τοὺς ἄλλους λυρικοὺς πορτογάλλους ποιητῆς, ἀπὸ τὸν πρῶτο, τὸν βασιλιᾶ Δὸν Δινίς ἶσα με τοὺς τῆς ἐποχῆς του. Εἶνε ὁ Ρονσάρ τῆς πορτογαλικῆς ποίησης. Ἡ ποίησή του εἶνε αὐτὴ ἡ λυρική ποίηση στὴν πηγὴ τῆς. Τραγουδᾷ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ γυναικα με στίχους ἀπαλοὺς σὰ χὰδι κ' ἡγεροὺς σὰν τὸ φίλημα. Εἶνε τὸ ἀηδόνι τοῦ Πορτογαλικῆς Περνασσοῦ. Τὸ παρακάτω σονέττο του εἶνε παρμένο ἀπὸ ἓνα μεγάλο του τραγούδι, τιτλοφορούμενο «Ζωή» καὶ στὸ ὅποιο ὁ ποιητὴς κλαίει τὴν πεθαμένη του ἀγάπη.

ΣΟΗ

(ἀπόσπασμα)

Così trapassa, al trapassar d' un giorno,
Della vita mortale le fiore e il verde,
Né, perché faccia indietro april ritorno,
Si rinfiora ella mai, né si rinverde.
Tasso.

Σιγά - σιγά λιγότεψε καὶ χάθηκε τὸ φῶς
ὁπὸ σὲ τούτη τὴ ζωὴ τὸ δρόμο μου ὡδηγοῦσε,
καὶ πούλεγα, θωρῶντας το στηλά, δίχως τρομάρα
ἓνα πρὸς ἓνα τὰ σκαλιὰ νὰ κατεβῶ τοῦ τάφου.

Κάθε ὁπὸ σκοτεινιάζε καὶ πιά δὲν τὸ θωροῦσα,
ἔλα τὰ πράματα γιὰ με στὸν κόσμο σκοτεινιάζαν
μὰ σὰν ξαναφαινότανε, πλημμύριζε καὶ πάλι
ἀπὸ ἄνα φῶς χαϊδευτικὸ καὶ ἱλαρὸ ἢ ψυχὴ μου.

Ψυχὴ ἀδερφή με μένανε, ἀγνή, ἀθώα, ὡραία,
σὰν τοὺς ἀγγέλους, φεύγοντας θέλησε νὰ μοῦ δεῖξη
πῶς ἢ χαρὰ εἶνε ὄνειρο καὶ ἴσκιος ἐδῶ κάτω.

Δὲν ξέρω ἂν ἔκανε φτερό, δὲν ξέρω ἂν μοῦ τὴν πῆραν
κί' οὔτε νὰ πῶ τὸν πόνο μου ποτέ μου θὰ μπορέσω
σ' ὅσους σὲ τούτη τὴ ζωὴ δὲν ξέρουν τ' εἶνε πόνος!

ANTONIO NOBRE

Ὁ Ἀντόνιο Νόμπρε εἶνε, μετὰ τὸν Ζουάου ντέ Ντέους, ἡ μεγαλύτερη μορφή τῆς πορτογαλικῆς ποίησης τοῦ τέλους τοῦ περσμένου αἰῶνα. Δὲν ἄφησε παρὰ μόνο ἓνα βιβλίο τραγουδιῶν καὶ σονέτων ὑπὸ τὸν τίτλο «Μόνος», μὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ περιέχει, κατασταλαχτὴ ἔλλην τὴν ἐθνικὴ πορτογαλικὴ μελαγχολία καὶ saudade, — λέξη πού δὲν ἔχει τὴν ὅμοια τῆς σὲ καμμιά ἄλλη γλῶσσα καὶ πού σημαίνει πονεμένη, γλυκύπικρη νοσταλγία περασμένων ὡραίων καιρῶν πού δὲ θὰ ξανάρθουν ποτέ πιά.

Ρωμαντικὸς καὶ μοντέρνος μὲζύ, ὅπως ὁ Μπωντελαίρ στὴ Γαλλία, ζήσας, φοιτητῆς, στὸ Παρίσι καὶ, φτισικός, στὴν Ἑλβετία, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Λαφόργκ, τοῦ ὁποῦ ἔχει τὸ πικρὸ χιούμορ καὶ τὴν εἰρωνικὴ αἰσθηματικότητα, εἶνε ὡς τόσο θαυμάσια πορτογαλλὸς στὴν ἐμπνευστή του καὶ τὴ διατύπωσή του. Τὸ βιβλίο του «Μόνος» — γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἴδιος ἔγραψε, ὅτι εἶνε τὸ θλιβερότερο βιβλίο πού ὑπάρχει στὴν Πορτογαλία, — γεμᾶτο ἀπὸ ἓνα ἀρρωστημένο λυρισμὸ, τὸν ὁποῖον λίγοι ποιητῆς ἔχουν φτάσει, ὑπῆρξε γιὰ τὴ γενεά του, κ' εἶνε ἀκόμα καὶ σήμερα, ἐκεῖνο πού εἶχε τὴ μεγαλύτερη ἐπίδραση ὄχι μόνο πάνω στὴν πορτογαλικὴ ποίηση ἀλλὰ καὶ στὴν πορτογαλικὴ ζωὴ. Ὑπῆρξε τὸ φίλτρο πού ἄλλων ἐκνύρισε τὸν πόνο κί' ἄλλων ἀτόνισε κάθε διάθεση γιὰ χαρὰ καὶ γιὰ δράση.

Λίγοι εἶνε οἱ ποιητῆς πού, ὅπως ὁ Ἀντόνιο Νόμπρε, μπόρεσαν νὰ διατυπώσουν με τόσο εἰλικρινὲς αἰσθηματικὴ καὶ τόση πονεμένη ἀπλότητα ὅλες τὶς ἀποχρώσεις ἐνὸς μοιραίου καὶ ἀκατανίκητου πόνου, μιᾶς στωικῆς ἀπάρνησης τῆς ζωῆς καὶ μιᾶς νοσταλγίας πού ἀναλύει σὲ χοντρά δάκρυα. Πάνω στὴ μοναδικὴ χορδὴ τῆς λύρας του, τὴ χάλκινη χορδὴ τῶν πόνου, ὁ Ἀντόνιο Νόμπρε ὑπῆρξε ἓνας μοναδικὸς βιρτουόζος, ἓνας Πιρανέτι τῆς ποίησης, κ' ἡ ἡχώ τῶν λυγμῶν του γιὰ πολὺν ἀκόμα καιρὸ θὰ συνταράξῃ τὶς πορτογαλικὲς ψυχές.

ΣΟΝΕΤΤΟ

Παρθένες πού τὰ δειλινὰ περνᾶτε τραγουδῶντας
μέτ' ἀπ' τὶς στράτες τὶς βουβῆς κ' ἔρημες στράτες θέλω
ν' ἀκούσω ἓνα τραγούδι σας γλυκὸ καὶ πονεμένο
πού νὰ μοῦ φέρῃ τὴν ψυχὴ ξανά στὰ περασμένα.

Μὲ τὴν πανώρηκα σὰς φωνή, παρθένες, τραγουδῆστε
τὸν ἥλιον ὁπὸ δύνεται στὴ θάλασσαν ἀπάνου,
τοὺς λαμπεροὺς τοὺς θερισμούς, τοὺς χαρωποὺς τοὺς τρύγους,
τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν ἀπλὴ ζωὴν ὁπὸ ἔχω χάσει.

Ὅ! τραγουδῆστε μοῦ τ' ἀπλὰ καὶ διάφανα τραγούδια
πού ἀπὸ τοῦ γκρέμιου μου σπιτιοῦ τὰ ἐρείπια θὰ ξεθάψουν
ὅλες ἐκεῖνες τὶς παλιές κί' ὁμορφες χίμαιρές μου

ὁπὸ, σὰν ἓνας στεναγμὸς μέσ' στ' ὄνειρο, ἔχουν σῶσει...
Ὅ! ἐσεῖς παρθένες δροσερές στὶς στράτες πού περνᾶτε
κοιμηστε με με τὴ γλυκεῖα φωνή σας... Τραγουδάτε!

GUERRA JUNQUEIRO

Ὁ Γκέρρα Ζουνκέιρο εἶνε ὁ μεγαλύτερος ζωντανὸς ποιητῆς τῆς Πορτογαλίας, ὁ ἐθνικὸς ποιητῆς τῆς. Ὁλόκληρη ἡ Πορτογαλία σκύδει μπροστά του σὰν σὲ πνευματικὸ τῆς πατέρα. Τόσο ὁ καλὸς ὅσο καὶ τὸ ἔ-

πίστημο κράτος τὸν περιβάλλουν με σεβασμὸ καὶ θαυμασμὸ καὶ τὸν θεωροῦν ὡς τὸν vate τῆς Πορτογαλίας.

Ἡ ζωὴ του κ' ἡ ποίησή του ἔχουν πολλὲς συγγένειες με τὸν Οὐγκώ. Ἐπαίξε ἓνα σπουδαῖο ρόλο στὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῆς χώρας του κ' εἶνε ἀπὸ ἐκείνους πού περισσότερο ἐπιδράσανε γιὰ τὴν ἀνακήρυσιν τῆς δημοκρατίας στὴν Πορτογαλία. Τὸ ἔργο του εἶνε μεγάλο καὶ ποικίλο. Ἡ λύρα του τόσο πλούσια καὶ τόσο ἡγερὴ ὅσο καὶ τοῦ Οὐγκώ, τοῦ ὁποῦ δὲν εἶνε μαθητῆς ἀλλὰ ἴσος. Πλούτισε τὴν πορτογαλικὴ ποίηση με λέξεις, με χρώματα καὶ με ρυθμούς. Τὴν ἐφόρτωσε ὅμως καὶ με ῥητορεία, ἰδίως στὴ σατυρικὴ τὸν ποίηση: στὸν «Θάνατο τοῦ Δὸν Ζουάν», ὅπου ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ χυδαίου σαρκισμοῦ καὶ στὰ «Γερατεῖα τοῦ Θεοῦ», ὅπου καταφέρεται κατὰ τοῦ κλήρου. Ἀπολυτρωθεὶς ὅμως ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Οὐγκώ, ἔδωσε στὴν πορτογαλικὴ ποίηση δύο μοναδικὰ ἀριστουργήματα: τὸ ἐπικό του ποίημα «Patria», ὅπου σὲ στίχους κλασικῆς λεπτότητος κί' ὁμορφιάς, ἴσους τῶν καλλιτέρων τοῦ Κιμόνους, τραγουδᾷ τὶς περασμένες ἐθνικὲς λαμπρότητες, περιγράφει τὴ σημερινὴ πορτογαλικὴ κατάπτωση καὶ πρεσβεύει ὅτι διὰ τοῦ πόνου, πού εἶνε δημιουργὸς ζωῆς, ἡ Πορτογαλία θὰ ξαναβρῇ μιὰν ἡμέρα τὴν παλιὰ τῆς λαμπρότητα, καὶ τὴ λυρική του συλλογὴ «Os Simples». — «Οἱ Ἄπλοι» — στὴν ὁποία τραγουδᾷ με σοφὴ ἀπλότητα τὸν πορτογαλλὸ χωρικό, τὴν καλωσύνη του, τὴν πίστη του, τὴν ἀθλιότητά του καὶ τὴν ὑπομονή του. Τὰ δύο αὐτὰ βιβλία εἶνε ξεχωριστὰ μέσα στὴν σύγχρονη πορτογαλικὴ ποίηση καὶ θὰ μείνουν ἀθάνατα.

Σήμερα δὲ γράφει πιά ποιήματα. Γέρος καὶ ἐξασθενημένος, ἀποτραδηγμένος: ὁλότελα ἀπὸ τὴν κίνηση καὶ τὴν δημόσια ζωὴ, δάνει σὲ τάξη, στὴν ἡσυχία τοῦ ἐπαρχιακοῦ του σπιτιοῦ, τὸ μεγάλο του φιλοσοφικὸ ἔργο πού τὸ ἔχει καταπιναστέϊ ἀπὸ χρόνια. Εἶνε ἐκεῖ πού πηγαίνουν, ὡς σὲ προσκύνημα, νὰ τὸν ἴδουν οἱ θαυμαστές του κί' ὅπου πῆγα μιὰν ἡμέρα νὰ τοῦ φιλήσω τὸ χέρι.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

(Ἀπὸ τὴ συλλογὴ «Οἱ Ἄπλοι»)

Πᾶνε πόσα χρόνια πούφυγα κλαμένος
ἀπ' τ' ἀγαπημένο πατρικὸ μου σπιτί!
Πᾶνε πόσα χρόνια; Οὔτ' ἐγὼ δὲν ξέρω!
Γρηὰ νταντὰ πού μέσα με κυτᾶς στὰ μάτια
Ψάλλε μου τραγούδια γιὰ νὰ θυμηθῶ!

Τὴ Ζωὴ, τὸν κόσμο γύρισα ὡς τὰ τώρα...
Βρῆκα μόνο ἀπάτη, δάκρυα καὶ πόνους...
Ὅ ἀπλὴ καρδιά μου, πῶνε οἱ χίμαιρές σου;
Γρηὰ νταντὰ πού μέσα με κυτᾶς στὰ μάτια
Ψάλλε μου τραγούδια γιὰ νὰ κοιμηθῶ.

Χόλιασ' ἡ καρδιά μου ἀπ' τὴν τόση πίκρα...
Κύττα τὴ ματιά μου πόσο ἔχει δουρκώσει...
Ἄχ! γιὰτὶ νὰ φύγω ἀπὸ τὴ φωλιὰ μου!
Γρηὰ νταντὰ πού μ' ἔχεις μόνη σου ἀναθρέψει
Ψάλλε μου τραγούδια νὰ νανουριστῶ!

Ἄλλοτες στὸ λίκνο μοῦχαν βάλει οἱ Μοῖρες
πέτρες ἀπ' ἀστέρια κί' ἀπὸ φῶς γιὰ δῶρα...
Ὅλα μοῦ τὰ κλέψαν μέσ' στὰ σταυροδρόμια!
Γρηὰ νταντὰ μου, κύττα, εἶμαι ἓνας ζητιάνος!
Ψάλλε μου τραγούδια γιὰ νὰ κλάψω, ὦμέ!

Ὅπως πρῶτα, ἀπάνω στὴ μικρὴ μου κλίνη
(Ὅ! τί κουρασμένος πούμαι!) ἄσε νὰ γύρω!
Ἄ! πῶς ἔχει ἀλλάξει τὸ μικρὸ παιδί σου!
Γρηὰ νταντὰ μου πόσο ἀλλάξαν τὸν μικρὸ σου!
Ψάλλε μου τραγούδια γιὰ νὰ ὄνειρευτῶ!

Ψάλλε μου τραγούδια σιγανά, θλιμένα
Ὅπως εἶνε ἡ νύχτα πάνω στὰ νερά,
Ψάλλε μου τραγούδια πού ν' ἀποκοιμίσουν,
Πού νὰ ξεκουράσουν τὴ φτωχὴ ψυχὴ μου
Ὅ; πού νὰρθῇ ὁ Χάρος νὰ τὴν πάρῃ πιά!...

EUGENIO DE CASTRO

Ὁ Ἐζένιο ντέ Κάστρο εἶνε αὐτὸς πού εἰσήγαγε στὴν πορτογαλικὴ ποίηση, τὴν ἀπλὴ, αἰσθηματικὴ καὶ λυρική, τὸν γαλλικὸ συμβολισμό, τὴν τεχνολογία του, τὶς φραστικές του ἐκζητήσεις, τοὺς ρυθμούς του, — ὅλα του τὰ προτερήματα κί' ὅλα του τὰ ἐλαττώματα.

Μεγάλος ἀρτίστας, ἀγαπῶντας τὶς λέξεις ὡς πολύτιμες πέτρες, σκαλίζοντας τὸ στίχο ὡς νὰ ἦταν μάρμαρο, δημιουργὸς καινούργιων ρυθμῶν, ὁ Ἐζένιο ντέ Κάστρο ὑπῆρξε γιὰ τὴν πορτογαλικὴ ποίηση ἓνας χαλαστὴς κί' ἓνας πλάστης. Ἐσπασε τὸ καλιὸ τῆς κάδρο καὶ τῆς ἔδωσε ἓνα κάδρο καινούργιο, — ὅλο σκαλισματα, χρυσάφια καὶ φωτερὰ πετράδια.

Ἐκζητημένος, ζητώντας μέσθ σὲ σπάνιες μεταφορὲς καὶ σὲ εἰκόνες γεμάτες ἀπὸ ἓνα ἐκλεχτικὸ «πρεσιόζισμὸ» τὴ διατύπωση ἐνὸς αἰσθηματικῆς ἀληθινοῦ καὶ ἀπλοῦ στὸ βᾶθος, σωστός δανθῆς τῆς ποίησης, προκάλεσε με τὶς φραστικές του καὶ ρυθμικές του παραξενιές τὴ μὴνι τῶν κριτικῶν καὶ τὰ γέλοια τοῦ κόσμου προτοῦ ἀναγνωριστῆ ὡς ἓνας μεγάλος, ὡς ἓνας πολὺ μεγάλος ἀρτίστας. Ἄλλως τε, λίγο κατ' ὀλίγο, ὁ Ἐζένιο ντέ Κάστρο ἀπαρνήθηκε ὅτι ἦταν θελητὸ στὴν ποίησή του καὶ, σὰν τὸν Μορεάς, ξαναγύρισε στὴν κλασικὴ λιτότητα καὶ εὐρυθμία κί' ἔδωσε με τὴ συλλογὴ του «Τὸ δαχτυλίδι τοῦ Πολυκράτη» ὅλο τὸ μέτρο τῆς μεγάλῆς του ἀξίας καὶ ἐνὸς ταλέντου ἑλληνικῆς ἀντιληψῆς καὶ ὁμορφιάς. Σήμερα εἶνε ἓνας κλασικός, ὑπὸ τὴ διπλὴ σημασίᾳ τῆς λέξης.

ΣΟΝΕΤΤΟ

Ἀγάπη πολυπόθητη, γιὰ νὰ σὲ στεφανώσω,
τὰ φωτεινά σου τὰ μαλλιά γιὰ νὰ σοῦ τὰ στολίσω,
ἓνα στεφάνι ἀπὸ λευκὰ τριαντάφυλλα εἶχα πλέξει
καὶ μιὰν ἡμέρα κίνηση γιὰ νὰ σὲ συναντήσω.

Στὸ κάθε βῆμα πῶκανα, θαρρῶντας πῶς ἐσὺ ἦσουν,
ὅποιαν ὡραία ἀντάμωνα κόρη τὴν ἐφιλοῦσα
κί' ἀπ' τὸ στεφάνι, μ' ἔρωτα καὶ τέχνη πούχα πλέξει,
ἀπάνω στὸ κεφάλι τῆς τριαντάφυλλα σκορποῦσα.

Κουράστηκα νὰ περπατῶ! Τὸ χιόνι κί' ὁ ἀγέρας
τὰ μάτια μου τυφλώνουνε, δέρνουν τὸ πρόσωπό μου,
τὴν παλαιὰ μου ἀδύνατο νὰ εὐρω πιά γαλήνη!

Νοιώθω πῶς τέλος ἔρχεσαι, ἀκῶ τὰ βήματά σου,
μ' ἀλλοίμονο! στὰ χέρια μου τὰ ματωμένα τώρα
ἓνα στεφάνι ἀκάνθινο γιὰ σένα ἔχει ἀπομείνει!

JOAO DE BARROS

‘Ο ποιητής της Χαράς της Ζωής, — κι’ ο άποστολός της.
‘Η ποίησή του είνε σάν μιὰ σημαία ύψωνόμενη από ένα δυνατό χέρι, σά μιὰ ήχηρή σάλπιγγα πού σαλπίζει τή διάνα, σάν ένα ποτάμι πού κατακυλάει παρασέρνοντας ό,τι βρή στο δρόμο του. Τραγουδάει τήν πίστη στη ζωή και τήν πίστη στον έαυτό μας, τήν ήδονή και τήν ανάγκη τής πάλης, τή δύναμη και τήν ύγεια, τον ήλιο και τήν άγάπη, — με μέθη και με θέρμη. ‘Η Ζωή, λέει σ’ ένα τραγουδι του πού δίνει όλη τήν ούσία τής ποίησής του :

‘Η Ζωή,
‘Αδελφέ μου, πού κλαίς όταν βασιλεύει ο ήλιος,
Δέν είνε ν’ άφίνης τά χέρια σου νά πέφτουν και ν’ άπελπίζεσαι.
Είνε νά καταχτᾶς τή Ζωή, νά τήν κυτᾶς μάτια με μάτια
Και νά έξαντλῆς όλη της τή χαρά κι’ όλο της τον πόνο !

Τά τραγούδια του τὰ χαρακτηρίζει μιὰ λαχτάρα ζωής ίσα με τον παροξυσμό. Είνε μιὰ ποίηση δυναμική. Είνε σάν ένα θούριο πού καλεί στη μάχη. Κεντρίζει και μεθάει.

‘Ο,τι ήτανε διάθεση έγινε στον ποιητή αυτόν, με τὰ χρόνια και με τή συνείδηση πού έπήρε του έαυτοῦ του, ένα άποστολάτο : ζητάει νά ξυπνήση τις κοιμισμένες ενέργειες της φυλής του και νά της ξαναδώση τή χαμένη προς τον έαυτό της πίστη. Αντιδρώντας σ’ εκείνους πού πιστεύουν πως ή μελαγχολία είνε ή χαρακτηριστική των Πορτογάλων διάθεση, ζητάει νά προπαρσκευάση μιὰ γενεά ή όποια νά γεφυρώση τὸ χάσμα πού άνοιξε ή έθνική καταστροφή του ‘Αλκασέρ Κιμπέρ και νά ένωση τή σημερινή Πορτογαλλία με τήν Πορτογαλλία πού έτραγουδῆσε ο Κάμβενς. Τήν ήμέρα πού ή γενεά αυτή θάρθη, ο μεγάλος αυτός ποιητής θά γίνη ένα είδωλο και μιὰ θρησκεία. ‘Αδιαφώρας όμως προς αυτό, ο Ζουάου ντέ Μπάρρος είνε σήμερα μιὰ από τις μεγάλες λατινο-ελληνικές λύρες.

‘Ο λίγος χώρος πού διαθέτει ή «Μούσα» δὲ μού επιτρέπει, δυστυχώς, νά δώσω ένα άρτιο χαρακτηριστικό κομμάτι τής μούσας του Ζουάου ντέ Μπάρρος. Περιορίζομαι έπομένως σ’ ένα άπόσπασμα του περιφήμου τραγουδιού ‘Γέρικο Καράβι» πού δείχνει όλη τήν αξία και όλη τήν ούσία τής ποίησής του :

ΓΕΡΙΚΟ ΚΑΡΑΒΙ

(*Απόσπασμα)

II

Νά φύγη !.. Ν’ άφίση
Τόν καύμό αυτό νάνε κινάβι — και νά μὴν ταξιδεύη,
Τήν άγωνία αυτή νάνε έλεύθερο — και νάνε δεμένο !..
‘Η νύχτα υποχωρεί λίγο προς λίγο. Εεπροβάλλει τὸ φῶς.
‘Ολος ο δρίζοντας δείχνεται άπέραντος τώρα και λάμπει !
Είνε τὸ γαλήνιο φῶς, τὸ μεγάλο τὸ φῶς τής πανσελήνου,
Οί καμπυλόητες των κυμάτων είνε σάν κορμιά σειρήνων,
Τὸ μουρμούρισμα των άφρών σά σειρήνων μουσικά
Πού λένε για ιδεώδη λιμάνια, για καινούργια ναυάγια,
Για ούρανοῦς γαλήνιους, γελαστοῦς ούρανοῦς πού σκεπάζουσε
‘Αγνωστές άχτές !

Και τὸ καράβι δονείται, και τὸ καράβι κυρτώνεται !..
‘Από τὸ λιπόθυμο μελιχρὸ φῶς σκάει ή χαραυγή...
Τὰ κύματα φέρνουν τή ζεστή μυρωδιά ξενικῶν παραλλίων,
Στὸν άνεμο φυσᾶνε προγονικές έποποιίες,
Στὸν ήλιο, πού προβάλλει τώρα, είνε κάτι πού μεθάει κι’ ά-
[νασταίνει...]

‘Εφτασε ή ὥρα νά φύγη, έφτασε ή ὥρα
Πού τ’ άνοιξιιάτικο πρωί ξυπνάει τοῦς ανθρώπους στα σπί-
[τια τους,
Πού ή Ζωή, σάν αύρα στα φυλλώματα, διατρέχει τὸν κόσμο,
Πού ξυπνάει ή άργατεία και ο καρπερός ο έρωτας !
Και τὸ γέρικο καράβι, μεθυσμένο από ‘Ηλιο, στὸν ‘Ηλιο πού
[ανάτέλνει,

‘Εφυγε, έφυγε πάνω στὸν άπειρο, τὸν παραγμένο ‘Ωκεανό!
Γλύστρησε γρήγορα, και τόσο βέβαιο για τὸ ταξίδι,
Σάν ένα καράβι με τὰ πανιά όλα άνοιγμένα,
Με τὸ πηδάλιο στερεό, με τήν πῶρα άλαφρή, κι’ ένα πλή-
[ρωμα]

Γεμάτο από ενέργεια και πόθο υπεράνθρωπο ! ..

Κι’ ὦ θάμα ! ..
Μπρός στὸν δρίζοντα πού τὸ κλοῦσε, πού άνοιγότανε έμ-
[πρός του,

‘Ηταν ένα καράβι σδέλτο και νέο πού γλιστροῦσε
Καθρεφτίζοντας στα νερά τή νεαρή του σιλουέττα !
‘Ο ήλιος έντυνε τὸ γέρικο καράβι με φῶς χαρούμενο,
Κρεμοῦσε χρυσά πανιά στα παλιά κατάρτια,
Και στο πιδ ψηλὸ κατάρτι, βουτηγμένη σ’ άναλυτὸ χρυσάφι,
Μιὰ σημαία χτυποῦσε στὸν άνεμο, κινωμένη άπ’ άστρα !
Και στη χίμαιρα ενὸς μέλλοντος λαμπεροῦ,
Σχίζοντας τὰ κύματα, τὸ καράβι γλυστροῦσε τόσο,
— Πού τὰ σύγνεφα τὸ κυτᾶζανε νά περνᾶη,
‘Ενῶ ή θάλασσα, σταματώντας τὰ βουερά της κύματα,
‘Ακουγε τή φιλοδοξία των άπλωμένων του πανιῶν,

Νά λαχταρᾶν ζωή, νά λαχταρᾶνε πάλη, νά λαχταρᾶνε πε-
[ριπέτειες !
ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

ΟΤΑΝ ΞΑΝΑΡΘΕΙ ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ...

‘Οταν ξανάρθει τὸ φθινόπωρο
δὲ θά γελάσει ο λογισμός μου,
βαρύ, κλημένο τὸ θυρόφυλλο
οὔτε θά τριῖξει, οὔτε θά εἰπεί :

«Καλῶς, καλῶς τὸν ἴσκιο τοῦ ἄμοιρου
τοῦ κυνηγᾶρη κάπιων θυρίλων,
μ’ ένα χαμόγελο στα χεῖλη του,
βότανο άγάπης στην ψυχή».

‘Οταν ξανάρθει τὸ φθινόπωρο,
καλέ μου γκιώνη, βόγκαε πάλι,
(ή ξενητεία κι’ ο πόντος μ’ έφαγε)
ρήμαξε, γέλασε, νά εἰπείς :

«Καλῶς, καλῶς τή θλίψη πού ὄργωσε
τ’ ὄλανθισμένο τὸ περβόλι
ο Χωρισμός άφέντης του έγινε,
μαύρη κυρά του ή Λησμονιά».

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΛΕΓΕΙ ΚΑΝΕΙΣ
Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΙ, ΟΥΤΕ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

‘Ο κ. Φῶτος Πολίτης, σὲ κάποιο άρθρο του, δημοσιευ-
μένο στην «Πολιτεία» με τὸν τίτλο «Υποκειμενική ποίη-
σις» υποστηρίζει με τὸν συνήθη του δογματικὸ τρόπο,
τις ακόλουθες θέσεις: 1ον) ‘Οτι μόνοι άξιοι τοῦ ὀνόματος
ποιηταί (γνώμη τοῦ Γκαίτε, άπάνω στην ὁποία στηρίζει όλη
του τήν επιχειρηματολογία ο κ. Πολίτης) είνε οι αντικει-
μενικοί. Οί ποιηταί αυτοί εμφανίζονται στις αντικειμενι-
κές εποχές, στις εποχές δηλαδή πού χωροῦν προς τήν
πρόοδο.

2ον) Οί σύγχρονοι ‘Ελληνες λυρικοί είνε υποκειμενικοί,
και γιατί όλη ή κατεύθυνσις τής εποχῆς μας είνε υποκει-
μενική, και γιατί άντι ν’ ακολουθήσουν τὸ παράδειγμα τοῦ
‘αντικειμενικοῦ» Σολωμοῦ, «εστράφησαν προς τοῦς υποκει-
μενικοῦς ποιητᾶς τής Γαλλίας τοῦ 19ου αἰῶνος, τέκνα ἐπο-
χῆς ὀπισθοδρομικῆς και φθινούσης».

3ον) ‘Οι ο άνθρωπος έπαυσε νά είνε αντικειμενικός
και νά συνδέεται με ειδικούς, ψυχικούς και πνευματικούς
δεσμούς με τοῦς ὁμοίους του, άπ’ τήν εποχή πού λόγῳ
τῆς υποδουλώσεως του στο χρέμα, έχασε τή θρησκεία,
τὰ ἱδανικά, και μαζί μ’ αυτά τήν άληθινή λαχτάρα τής
ποιήσεως, τοῦ κοινῶς δηλαδή πόθου νά λυτρωθεῖ δι’ αὐτῆς
(και γενικώτερα τής τέχνης) άπ’ τὰ δεσμὰ τοῦ εφήμερου.

4ον) ‘Οτι σ’ εποχές διαφθορᾶς και καταπτώσεως σάν
τήν δική μας, υποκειμενικές εποχές, τὰ φωτισμένα μυαλά
και οί άγνὲς συνειδήσεις παίρνουν στάση κριτική άπέναντι
τῆς ζωῆς, «και τὸ έργον των ένέχει τήν σημασίαν προπα-
ρσκευῆς εὐτυχεστέρου μέλλοντος».

Τέτοια κριτικά πνεύματα, άνάμεσα σ’ άλλους, είνε ο
‘Ίψεν, ο Φλωμπέρ, ο Μπαλζάκ.

5ον) ‘Οτι οί μὴ κριτικοί, σὲ παρόμοιες εποχές, οί προ-
κισμένοι με ποιητική διάθεση, μὴ μπορώντας νά πλουτί-
σουν τήν ψυχή τους, άφου γύρω τους ἱδανικά δὲν υπάρ-
χουν, και μὴ έχοντας οὔτε τὸ θάρρος, οὔτε τήν ψυχική
προδιάθεση ν’ άντίσουν με κριτικὸ δλέμμα τὸν κόσμο,
άσχολοῦνται εἰς τὸ νά καταναλίσκουν ποιητικῶς τὸ ἐλά-
χιστο έσωτερικόν των άπόθεμα, και επειδὴ δὲν μποροῦν
ν’ άκνεωθοῦν, γλήγορα πέφτουν στην επιτήδευση, και στο
τέλος ή εξαφανίζονται ή έπ’ άπειρον επαναλαμβάνονται
τραγουδώντας τήν θανάσιμη πλήξη τους και τήν εκλεπτυ-
σμένη τους λαγνεία.

6ον) ‘Οτι τέτοιου είδους ποιηταί υπήρξαν κυρίως οί Γάλ-
λοι ρωμαντικοί και μεταρρωμιντικοί. Οί ποιηταί αυτοί, εκ-
τός των άλλων κακῶν πού έπροξένησαν, κατόρθωσαν και
τόσο νά διαστρεβλώσουν τήν έννοια τοῦ ποιητοῦ, ὥστε ποι-
ητῆς πλέον νά θεωρεῖται ὄχι ο αντικειμενικός, ο μόνος
κατὰ τὸν Γκαίτε και κατὰ τὸν κ. Πολίτη συνεπῶς, ποιη-
τῆς, ἀλλ’ ο υποκειμενικός, ο υπερευκειμενικός μάλιστα.

‘Οσο περισσότερο απομακρυστόταν ο ὕλιστής κόσμος
άπὸ τήν ποίηση, ὅσο λιγώτερο αισθανόταν τήν ανάγκη
τῆς, τόσο ἐπρόσδευε ή αντίληψη ὅτι ο ποιητῆς είνε ον
ὑπέρτερον, είδος ήμιθέου, καταδικασμένος άπ’ τήν ὕψηλή
του Μοῖρα, νά βοᾶ εν έρήμῳ μόνος και άκατανόητος.

7ον) ‘Οτι τυπικὸν ὑπόδειγμα αντικειμενικῆς ποιήσεως
είνε ή δημοτική ποίησις πού πολλῶν ψυχῆς εκφράζει και
σὲ πολλοῦς άπευθύνεται, ποίησις πού μέσα της εἶ-
ναι κλεισμένος ὀλόκληρος ζωντανὸς κόσμος, και όλη ή
φύση αναπλασμένη. ‘Η δημοτική ποίησις πηγάζει από ανά-
γκη, δημιουργούμενη σιγά — σιγά από πλῆθος άπροσώπων
ποιητῶν, οί ὁποιοί στα μάτια των πολλῶν είνε ό,τι και ο
μυλωνᾶς ή ο ψωμᾶς, άνώνυμοι, καθημερινοί και αντικατα-
στατοί ὅσο και ὁποιοσδήποτε άλλος.

Γιὰ τὸν λαὸ τὸ τραγουδι είνε κάτι πού μπορεῖ νά συν-
θέσει ο καθένας, κάθε ὥρα και στιγμή.

8ον) ‘Οτι μόνη ποίησις είνε ή δημοτική, γιατί μόνη αὐ-
τῆ πηγάζει από πραγματική ανάγκη, εκφράσεως ὕψηλῶν
πόθων, και γιατί για τήν δημιουργία της εργάζονται ὅλοι,
καθένας με τὸν τρόπο του. ‘Οπου ο ποιητῆς εργάζεται ὡς
άτομο δὲν παράγεται ποίησις, ἀλλά . . . τριμέντο!

9ον) ‘Αφότου έλειψε ο ποιητῆς — λαός, και ο ποιητῆς —
άτομο βίαια άπεσπάσθη από τοῦς άλλους, ή «υποκειμε-
νική ποίησις ἐξελίχθη εἰς αδιάσπαστον άπογύμνωτον εκά-
στου ποιητικοῦ άτομου, τελομένην με άηδῆ ναρκισσιισμόν».
Τὸ άτομο τοῦ ποιητοῦ και ὡς σῶμα και ὡς ψυχή και ὡς
«γαστήρ και ὡς υπογάστριον» έγεινε ο άφαλὸς τῆς γῆς.
Τὰ πάντα έθεωρήθησαν άξια τῆς ποιητικῆς εκμεταλλεύ-
σεως !

Αὐτὲς είνε, δὲν μπορῶ νά πῶ εν συνόψει, οί θέσεις τοῦ
κ. Π. Θά προσπαθήσω, έφ’ ὅσον είνε δυνατόν, ν’ άποδείξω
πόσον είνε αστήρικτες και άδασάνιστες. ‘Αρχίζω από τις
τρεις πρώτες.

«Μόνι άξιοι τοῦ ὀνόματος ποιηταί, είνε οί αντικειμενι-
κοί!». Υποκειμενικός ποιητῆς είνε κατὰ τὸν κ. Π. εκείνος
πού έπαυσε νά συνδέεται με ἠθικούς, ψυχικούς και
πνευματικούς δεσμούς με τοῦς ὁμοίους του, άπ’ τήν
εποχή πού λόγῳ τῆς υποδουλώσεως του στο χρέμα έχασε
τὴ θρησκεία, τὰ ἱδανικά και τήν άληθινή λαχτάρα τής
ποιήσεως, τοῦ κοινῶς δηλαδή πόθου νά λυτρωθεῖ δι’ αὐ-
τῆς (και γενικώτερα τής τέχνης) άπ’ τὰ δεσμὰ τοῦ εφη-
μέρου.

Τυπικὸν ὑπόδειγμα αντικειμενικῆς ποιήσεως είνε κατὰ
τὸν κ. Π. ή δημοτική ποίησις.

Σύμφωνα με τὰ παραπάνω, μόνη ποίησις είνε τὸ λεγό-
μενον φορκλόρ, ή λογογραφική τοῦτέστι ποίησις, και ποιη-
ταί ὄχι ο ‘Ίψεν, ἀλλ’ εκείνοι πού συνέθεσαν τὰ σκανδι-
ναυικά έπη, τις «Σάγκες», ὄχι ο Κήτης, ο Σέλλεϋ, ο Μπρά-
ουνιγκ, ο Σαίκσπηρ, ο Τέννισον, ο Βύρων, ο ‘Αρνολντ, ο
Σούμπερν, ο Ροσσέτι, ἀλλ’ οί άνώνυμοι τραγουδισταί των
‘Αγγλικῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν, ποιηταί ὄχι ο Ρονσάρ, ο
Βιγιόν, ο Βινύ, ο Μπωντλαίρ, ο Βερλαίν, ἀλλ’ οί Βρετ-
τανοί, Νορμανδοί, Γασκῶνοι [λαϊκοί ποιηταί ! ‘Ο Σαίκ-
σπηρ, ο Ντάντε και ο Πετράρχης, επειδὴ δὲν είνε «ὡ-
σάν τοῦς λαϊκοῦς τραγουδιστᾶς» άνώνυμοι, καθημερινοί
και αντικαταστατοί, ὄχι μόνον είνε κατώτεροί των, ἀλλὰ
δὲν είνε καν . . . ποιηταί !!!

‘Αλλ’ οί λαϊκοί τραγουδισταί είνε άνώτεροι από τ’ ά-
τομα ποιητᾶς, και γι’ άλλο λόγο. Συνδέονται με ειδι-
κοῦς, πνευματικούς και ψυχικούς δεσμούς με τοῦς ὁμοί-
ους των, ενῶ οί υποκειμενικοί, ὅπως ο Χουίτμαν, ή ο
Βερλαίν, δὲν συνδέονται!

Τὸ πῶς τώρα γίνονται παγκόσμιος, καὶ πῶς λαοὶ δλόκληροι ψιθυρίζουν μὲ συγκίνηση τοῦ στίχου τῶν εἶναι ἄλλο ζήτημα γιὰ τὸ ὅποιον φυσικά δὲ μᾶς λέγει οὔτε μπορεῖ νὰ μᾶς πεί τίποτε ὁ κ. Π.

Τὰ ἔρωτικά τραγούδια τοῦ Βερλαίν τὰ ξέρει ἀπ' ὄψω καὶ ἡ πιὸ ἀσήμαντη παρισινή μοδιστρούλα. Τὰ ξέρει καὶ τ' ἀγκυρᾶ γιὰτὶ βρίσκει τὸν πόνο τῆς, τὴν ἐλπίδα τῆς, τὰ χαμένα τῆς ὄνειρα, ἔλη τὴν καθημερινὴ ἔρωτικὴ χαρὰ καὶ δυστυχία τῆς στοὺς θεσπέσιους στίχους τῶν. Καὶ τοῦ Χάινε, καὶ τοῦ Γκαίτε; Μήπως εἶναι καὶ αὐτοὶ «λαϊκοὶ ποιηταί»; Ἄν αντικειμενικὸς σημαίνει καθολικός, τότε ἀσφαλῶς ὁ Χάινε ποιητῆς—ἀτομο, κ' ὅποιοσδήποτε ἄλλος ὑποκειμενικὸς (τρόπος τοῦ λέγειν) ποιητῆς, εἶναι αντικειμενικώτερος ἀπὸ κάθε λαϊκὸ τραγουδιστή. Γιατὶ τὸ λαϊκὸ τραγούδι, κατὰ κανόνα, σπάνια συγκινεῖ (καὶ τὸ συγκινεῖ σημαίνει ἐδῶ ἠθικὴ, πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ἐπικοινωνία καὶ ὄχι αἰσθητικὴ μόνον καὶ καθαρώς) ὅλες τίς τάξεις τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ ὁ Χάινε, ὅπου τοῦλάχιστον δὲν εἶναι πολὺ ἐπιτηδευμένος καὶ δὲν ἀπαιτεῖ ἐιδικὴ γνώσεις (ιστορικὴς, φιλοσοφικὴς) γιὰ νὰ κατανοηθεῖ, εἶναι προσιτὸς καὶ στὸ λαό, καὶ στοὺς ἀστῶς, καὶ στὸν ἀριστοκράτη. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Γκαίτε (ὄχι βέβαια τοῦ Β'. Φάουστ) καὶ ὁ Βινύ, καὶ ὁ Κήτης, καὶ ὁ Βύρων.

Ὅλοι αὐτοί, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐκφράζουσαν αἰσθητικὰ καὶ συναισθητικὰ, στὴν πρώτη μορφή τους, τὴν ἀπλοῦστερη, οὔτε καὶ ὅπως τὰ ἐκφράζουσαν οἱ λαϊκοὶ ποιηταί, δὲ σημαίνει ἀναγκαίως ὅτι εἶναι καὶ λιγώτερο αντικειμενικὸ ἀπὸ τοὺς τελευταίους. Ἐκφράζουσαν ἔσαν ἐξελιγμένον ψυχικὸ, ἠθικὸ, καὶ πνευματικὸ κόσμον, τὸν κόσμον, τοὺς, ποὺ εἶναι καὶ ὁ κόσμος ἔλων τῶν σημερινῶν κᾶπως ἐξελιγμένων ἀνθρώπων. Βέβαια, ἂν πιστεύει κανεὶς, ὅτι ὁ χωριάτης, εἶναι ὡς ἄνθρωπος ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἀστὸ, τότε φυσικά, ὀφείλει νὰ παραδεχθεῖ ὅτι καὶ κάθε ψυχικὸ, ἠθικὸ, ἢ πνευματικὸ προϊόν τοῦ χωριάτη, εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τ' ἀνάλογα προϊόντα τοῦ ἀστού. Οἱ συνθετικοί, ἀντιπροσωπευτικοί χωριάτικοι τύποι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀστικούς. Ὁ Ἰταλὸς λαϊκὸς τραγουδιστῆς ἀνώτερος ἀπὸ τὸ Ντάντε, καὶ ὁ λαϊκὸς ζωγράφος ἀνώτερος ἀπὸ τὸ Ντὰ Βίντσι; Ἄλλ' αὐτὸ μόνον ὁ κ. Π. μπορεῖ σοβαρὰ (σοβαρὰ κατὰ τὴν ἀντίληψή του) νὰ τὸ ὑποστηρίξει.

Ἐχει τὴν ἰδέα ὁ κ. Π. ὅτι σήμερον δὲν συνδέονται οἱ ἄνθρωποι μεταξὺ τῶν ἠθικῶς, ψυχικῶς, καὶ διανοητικῶς, διότι δὲν ὑπάρχουν οὔτε θρησκεία, οὔτε ἰδανικά, καὶ συνεπῶς οὔτε καὶ ἀληθινὴ λαχτάρα τῆς ποιήσεως. Γιὰ τοὺς λόγους τούτους δὲ μποροῦν νὰ ὑπάρξουν σήμερον ἀντικειμενικὸι ποιηταί, ἀλλὰ μόνον ὑποκειμενικοί. Εἶναι ἀνακριβὲς ὅτι οἱ ἄνθρωποι σήμερον δὲν ἔχουν ἰδανικά. Θρησκευτικὰ ἰδανικά, μπορεῖ νὰ μὴ ἔχουν (ἂν καὶ αὐτὸ ἀκόμη εἶναι ἀμφισβητήσιμο), ὄχι ὅμως καὶ οἰασθήποτε φύσεως ἰδανικά.

Ἄλλὰ μὲ τὴ λέξη ἰδανικά τί ἔνοοι τάχα ὁ κ. Π. Μήπως καθολικὰ ἰδανικά; Τέτοια ἰδανικά δὲν εἶχαν ποτὲ οἱ ἄνθρωποι. Τὶ καθολικὸ ἰδανικὸ εἶχαν αἴρησις οἱ Ἕλληνας τοῦ βου π. χ. αἰῶνος, ἢ τοῦ 5ου ἢ τοῦ 4ου;

Μερικὰ ἰδανικά, ἰδανικά τάξεων, εἶχαν πάντοτε οἱ ἄνθρωποι, καὶ τέτοια ἔχουν καὶ σήμερον. Δὲν εἶναι ἰδανικὸ, ὁ

σοσιαλισμὸς; Ἐγνώρισε τάχα ἡ ἀνθρωπότης ποτὲ ἰδανικὸ τόσο γόνιμο, τόσο ἀνθρώπινο, τόσο εὐγενές; Ὅσο γιὰ τὴ θρησκεία, ποῖς μπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς δὲν θὰ εἶναι περισσότερον εὐεργετικὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ὑπαρξή της; Τάχα μόνον ἡ θρησκεία μπορεῖ νὰ δημιουργηθεῖ δεσμοῦ στενοῦ; μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων;

Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλία, εἶναι θρησκευτικὰ ἀναγκαίως αἰσθητικὰ, χριστιανικὰ, μωκμεθανικά, βουδδικά. ἢ ἀπλῶς ἀνθρώπινα αἰσθητικὰ, ἀπάνω στὰ ὅποια στηρίχτηκαν τὰ ἠθικὰ μέρη (καὶ ὄχι τὰ μεταφυσικὰ ἢ δογματικὰ) τῶν διαφόρων θρησκειῶν; Εἶναι ἀδύνατον νὰ νοηθεῖ ἠθικὴ, ἀπλῆ ἀνθρώπινη ἠθικὴ, χωρὶς δόγμα καὶ μεταφυσικὴ, χωρὶς θρησκευτικὴ ἐπιταγή; Οἱ θρησκείαι; ὑπῆρξαν ὁ μεγαλύτερος φραγμὸς στὴν κατάκτηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Ποῖς ποτὲ θὰ μετρήσει τὸ κκὸ ἀπέναντι τοῦ ἐλαχίστου κκλοῦ ποὺ ἔκαναν στὸν ἄνθρωπον;

Γιὰ τὴν ἀληθινὴ λαχτάρα τῆς ποιήσεως ὡς πῶθεν λυτρώσεως; ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ἐφημέρου, εἶναι ἐντελῶς περιττὸ ν' ἀπαντήσω στὸν κ. Π. Ἡ λαχτάρα αὐτὴ ὑπάρχει σήμερον, ἴσως ὄχι ὅσο σὲ ὀρισμένους ἄλλους ἐποχές, ζωηρὴ καὶ θερμὴ, ὑπάρχει ὅμως πάντα, καὶ πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἀθεράπευτο ἀρνητικὸ πνεῦμα γιὰ νὰ μὴ ἀντιλαμβάνεται τὴν ὑπαρξή της στὴς ψυχῆς τῶν συγχρόνων του.

Ἐρχομαι στοὺς παρακάτω ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Π. Οἱ ἀντικειμενικοὶ ποιηταί λέγει ὁ κ. Π., ἐμφαζίζονται στὴς ἀντικειμενικὴς ἐποχές, στίς ἐποχές δηλαδὴ ποὺ χωροῦν πρὸς τὴν πρόοδο.

Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ὑποκειμενικὴ, ἐποχὴ φθίνουσα καὶ ὀπισθοδρομικὴ. Εἶναι καιρὸς νὰ ἐξετάσουμε τί μπορεῖ νὰ σημαίνει καὶ ἂν σημαίνει τίποτε ἡ λέξις ἀντικειμενικὸς. Ἡ ἀντικειμενικότης εἶναι ἔννοια λογικὴ. Πράγματι, δὲν ὑπάρχει.

Τὴν τέχνην καθὼς; καὶ ὅλα τ' ἄλλα ἀνεξαιρέτως ἠθικὰ προϊόντα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ χαρακτηρίζει ὁ ὑποκειμενισμὸς. Καὶ ὁ πλέον ἀνώτιστος καὶ ὁ ὀλιγώτερος ἀτομικὸς λαϊκὸς ποιητῆς, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ὑποκειμενικὸς, ἀτομο ἀπὸ κάποιον ἐποχή. Δὲν εἶναι ὑποκειμενικὸς ποιητῆς ὁ Ὀμηροῦς; Δὲν ἐκφράζει μίαν ἀτομικὴ, ἀτομικώτατη αἰσθητικὴ τοῦ κόσμου στὰ ἔπη του; Καὶ δὲν εἶναι ἀτομικὰ προϊόντα, προϊόντα ἀτόμων, καὶ αὐτὰ ἀκόμη τ' ἀντικειμενικώτερα στοιχεῖα τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσειᾶς, ὁ μῦθος, τὰ μέτρα, οἱ χαρακτήρες τῶν ἡρώων; Πολλοὶ ἢ ἕνας πρωτόπλασαν τὸν μῦθον, τὰ μέτρα, τοὺς χαρακτήρες; Αὐτομάτως στὴν ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, εἴτε στὴν ψυχὴ πολλῶν συγχρόνων λαϊκῶν τραγουδιστῶν, ἐπλάσθη ὡς σύνθεσις καλλιτεχνικὴ τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τοῦ Ἕλληνοῦ, ὁ Ὀδυσσεύς, ἢ ἕνας τὸν πρωτοεμφανίσθη, στὰ οὐρανία του τοῦλάχιστον στοιχεῖα, ἂν ὄχι δλόκληρον; Ὑπάρχουν βεβαίως διαδοχόμενοι ἀτομισμοὶ, καὶ ὄχι ἕνα κομμικὸ νὰ ἰσχυρισθεῖ κανεὶς ὅτι ἕνας λαϊκὸς ποιητῆς εἶναι ἄτομο ὅσο καὶ ὁ Βερλαίν. Οἱ διαδοχόμενοι ὅμως αὐτοί, εἶναι διαδοχόμενοι ἀτομισμοὶ, ὑποκειμενισμοὶ. Βάση τους ἔχουν τὸ ἐγὼ καὶ ὄχι τὸ ἄχρωμο, ἀνυπόστατον, μὴ ἐγὼ, τὴν ἀντικειμενικότητα τοῦ κ. Π. Οἱ ἀντικειμενικὴς ἐποχές, λέγει παρακάτω ὁ κ. Π., εἶναι ἐκεῖνες ποὺ χωροῦν πρὸς τὴν πρόοδο.

Περιττὸ νὰ εἰπῶ πόσο οἱ λέξεις «ἀντικειμενικὴ ἐποχὴ»

καὶ «πρόδος» εἶναι, ὅπως καὶ ὅλες οἱ ἄλλες λέξεις ποὺ μεταχειρίζεται ὁ κ. Π., ἀσαφεῖς καὶ ἀόριστοι.

Ἄλλ' αἰς δεχθῶμε ὡς ἀντικειμενικὴς μὲν ἐποχές, ἐκεῖνες ὅπου περισσότερον προσπαθοῦν νὰ θραύσουν οἱ ἄνθρωποι τοὺς φραγμοὺς τοῦ ἐγωισμοῦ τῶν, καὶ ὡς πρόδος, τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τοῦ ἀποτελέσματος τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν. Τέτοιο περιεχόμενον φαντάζομαι πῶς θὰ εἶδαι στὴς λέξεις αὐτὲς ὁ κ. Π. Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω, ἡ ἐποχὴ μας κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον εἶναι ὑποκειμενικὴ, κατὰ βάθος ὅμως ἀντικειμενικώτερη ἀπὸ πλῆθος ἄλλες. Ὑποκειμενικὴ (ἐγωιστικὴ) παρουσιάζεται ἡ ἐποχὴ μας, διότι οἱ ἀγῶνες, τῶν τάξεων εἶναι ὅσον ποτὲ τραχεῖς καὶ σκληρότατες τῆς ζωῆς οἱ συνθήκες. Σήμερον ὀρισμένους τάξεις ἀνθρώπων λαμβάνουν πρώτη φορὰ τόσο σαφὴ συνειδήση τῶν δικαιομάτων τους. Φυσικὸ εἶναι στή «στάση ἀγῶνος»

τὰ δικαιώματα αὐτὰ νὰ παρουσιάζουσαν μίαν δλότητα ποὺ δὲν παρουσίασαν ποτὲ ἄλλοτε. Τὴν δλότητα αὐτὴ τὴν αὐξάνει ἡ λύσσα τῶν ἀντιμαχομένων τάξεων. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ φαίνεται τόσο ἐγωιστικὴ ἡ ἐποχὴ μας, τόσο δηλαδὴ λίγο ἀντικειμενικὴ. Ἄλλ' εἶναι τάχα καὶ πράγματι, καὶ στίς βαθύτερες δηλαδὴ τάξεις τῆς, ἡ ἐποχὴ μας τόσο ὅσον φαίνεται ὑποκειμενικὴ, ἢ μήπως εἶναι ἀντικειμενικώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη, ἢ τοῦλάχιστον, ὅσον καὶ ἄλλες, ἀντικειμενικὴ; Σὲ τί τελικῶς ἀποβλέπουσαν οἱ περισσότεροι σημερινοὶ ἄνθρωποι; Στὴν κατάρτησιν τῶν τάξεων, καὶ στὴν δικαίαν διανομὴ τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς; Εἶναι ἐγωιστικὸ ἢ ἀλτρουϊτικὸ, ἀλτρουϊτικώτερον ἀπὸ κάθε ἰδανικὸ ἄλλης ἐποχῆς, τὸ σημερινὸ αὐτὸ ἰδανικὸ;

(Στᾶλλο φύλλο τελειώνει)

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

(ΣΗΜΕΙΩΜΑ)

Μικρὸς πρωτοδιάβασα τὰ «Λόγια τῆς Πλώρης» ὅπως ὁ Γιάννης, ὁ ἦρωας ἐνὸς ἀπὸ τὰ διηγήματα, μόλις ἔρθη σὲ μίαν ἐπαφὴ μὲ τὴ θάλασσα, καίγεται ἀμέσως ἀπ' τὸν πόθον τοῦ ταξειδιοῦ, ἔτσι καὶ γιὰ μένα, ἀρκοῦσε καὶ τὸ σκίτσον ἀκόμα τοῦ ἔξω φύλλου τους (λιγοστὸ κατὰστροφον, ἕνα κάρτι, ἕνας ναύτης καὶ τὸ ἀόριστον φόντον τῆς θάλασσας) νὰ μὲ βυθίξῃ σὲ ὄνειρα χωρὶς τέλος. Γόνιμη ἐποχὴ, ποὺ τόσον πλοῦτον φαντασίας καὶ συγκινήσεως καὶ πάθους ἀκόμα κατέχομε, ὥστε νὰ τὸν δανείζομε ἀσυναίσθητα σὲ κάθε φαινόμενον τῆς τέχνης ἢ τῆς ζωῆς; τότε κανεὶς καταντᾷ ὁ συνεργάτης ἐνὸς βιβλίου πολὺ περισσότερον, παρὰ ὁ ἀναγνώστης του. Πῶς μπορεῖ νὰ τὸ ἀπομονώσῃ στὴ σφαῖρα τοῦ ἀντικειμενικοῦ καὶ νὰ γίνῃ ὁ κριτῆς του; Προσωπικότης τοῦ ἀναγνώστου καὶ προσωπικότης τοῦ δημιουργοῦ συγγέονται, ἀντικειμενικὰ ἐλατήρια ἢ ὑποκειμενικὰ ἀποτελέσματα γίνονται ἕνα. Εἶναι δύσκολον ν' ἀποσύρωμε ἀπὸ κεῖ μέσα τὸν ἑαυτὸν μας.

Ἀργότερα, ἔρχεται ἡ ἐποχὴ ποὺ γίνεται κανεὶς πιὸ δύσκολος οἱ ἰδιοτροπίαι ἀναραίνονται μὲ τὴ σειρά τους, ἀποτέλεσμα ἴσως ἐκλεπτύνσεως αἰσθητικῆς, μὰ πολὺ περισσότερον συμπτώματα εὐαισθησίας ποὺ ἀμβλύνεται καὶ ὀλιγοστεύει. Ποῦ πιά τόσο πρόχειρα ἢ εὐκαιρα τὰ ὄνειρα! Χρειαζόνται διεγερτικὰ, δηλητήρια...

Αὐτὴν τὴν ἐποχὴ, μὴ θέλοντας νὰ ἐμπιστευθῶ σὲ τέχνητες ὑποπτοὺς καὶ σὲ βάρβαρα χέρια τὴν τύχη κάποιων ἀγῶν ὄνειροπολήσεων, διψῶντας κατὰ τὸ γνήσιον, ἢ τὸ τέχνητικόν, ἢ τὸ εἰλικρινές, ξανάπιασα πάλι τὰ «Λόγια τῆς πλώρης»—τὴ δεύτερη ἐκδοσιν, «ἐπιδιορθωμένη». Μὰ καὶ πάλι δὲ θὰ εἶχα δίκιον νὰ καταλογίσω στὸ συγγραφέα τὴ δική μου αὐξανόμενη στείροτητα ποὺ ἀντανακλοῦσε κάπως καὶ

στὸ βιβλίον, οὔτε νὰ τοῦ κρατήσω μνησικακίαν γιὰ τὸν θάνατον ὀραίων ἐντυπώσεων, ποὺ ὁ ἴδιος μοῦ εἶχε προμηθεύσει σὲ βαθμὸν ἀνώτερον ἀπ' ὅ,τι θὰ τοῦ ἔφθανε.

Ἐν τούτοις ποῖς μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ πῶς καὶ ἡ σημερινὴ μας αἰσθητικὴ συγκρότησις δὲν ὀφείλεται κατὰ ἕνα μέρος καὶ στὸν Καρκαβίτσα;—Σέβομαι τὸν Καρκαβίτσα καὶ τὸν Ξενοπούλον, μοῦ εἶπε κάποτε ὁ κ. Φιλήντας. Δὲν μπορῶ νὰ τοὺς κρίνω, γιὰτὶ εἶναι οἱ παιδαγωγοὶ μου ἢ «Λυγερὴ» καὶ ἡ «Μαργαρίτα Στέφα» μ' ἐπαιδαγόγησαν». Ἰσως ὁ Καρκαβίτσα νὰ μὴν ἔδωκε κατὰ τὸ ἀπολύτως ὄρατον, ἀλλὰ τὸ ὑπέβαλε καὶ τὸ ἀνακάλεσε στὴν ψυχὴν μας ἴσως νὰ τοῦ ἀρνούμεθα τὴ δημιουργίαν τοῦ ὀραίου, ἀλλὰ τοῦ ὀμολογοῦμε πάντοτε τὴν παρουσίαν του.

Δὲν ἔχει τὴν τρυφερὴν καὶ λιτὴν ποίησιν τοῦ Παπαδιαμάντη ἢ τοῦ λησιμονημένου Μωραϊτίδη; δὲν ἔχει τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐπίσης λησιμονημένου Βιζυηνοῦ, ποὺ, μολονότι πολὺ ὑποκειμενικὴ, συνθέτει ὅμως ζωντανούς τύπους στὰ ὀλίγα του διηγήματα. Τὸ ὄφρον του εἶνε Ἕλληνικόν: λεκτικόν, κατασκευὴ, σχήματα παρμένα ἀπ' τὸ στόμα τοῦ λαοῦ τοῦ τόπου μας; ἀλλὰ τοῦ λείπει κατὰ παρόμοιον μὲ τὴν «ταῦγετῆσιαν δροσιάν» τοῦ Πασαγιάννη, μὲ τὴν γεμάτη μεγαλοστομίαν τοῦ Νιρβάνα (πρβλ. «Ἀντρώγονο»), μὲ τὴν χάριν τοῦ Ξενοπούλου («Ἐρως Ἐσταυρωμένος» κτλ).

Ζωηρός, παραστατικὸς, παλληκαριστὸς, κατωρθώνει νὰ μᾶς δώσῃ εἰκόνας, ποὺ οἱ ἐντυπώσεις ἐκτυροσκοροῦσαν σὺν ρουκέτες:

«—Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν...» Καὶ κάρφωσε τὸ μαχαίρι στὴ μέση τῆς πεντάφας, σὲ νὰ τὸ κάρφονε στὰ σπλάγγνα τοῦ θεοῦ.

Βρόντος; ἀκούστηκε λὲς κ' ἔσκασε κανόνι, καὶ μέγα κῦμα κύλισε στὸ κατὰστροφον.

Σύγκαιρα ὁ Καύκασος ἀτραψε καὶ βρυχήθη τρανολάλητα, δρόλαπας ξέσπασε κ' ἡ θάλασσα ἡ φοβισμένη ἄρρισε καὶ μάνιασε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ πόντου.

— Ἴσα παννία, πρόστοξε ὁ καπετάνιος. Τίς γάρπιες, τοὺς φλίκους . . . »

Κι' ἄλλου : « Κοίταξε γύρω μας : θάλασσα φουρτουνιασμένη, οὐρανὸς κατασκότεινος, στεριᾶς σκουντοφλιασμένες, δάκρυα καὶ φαρμάκι. Θεριά τὰ κύματα χτυπάνε τὸ καρὰβι μας. Λύσσα καὶ χολή μᾶς πολεμᾶ . . . Μὰ γύρισε κατὰ τὴν Ἡρακλεία : καιρὸς διαμάντι, νερὸ τρισάγιο. Τὸ μάτι τοῦ θεοῦ ἐκεῖ ἔπειε. Ἔχεις ἀρρώστεια; πῆγαινε νὰ γιαιτρευθῆς. Ἔχεις πονόματο; ἄνοιξε τὰ μάτια σου ν' ἀγναντέψης κόσμους . . . βερέμης εἶσαι; Διγενῆς ἔγινες . . . »

Κι' αὐτὸς ὁ ἀκατάσχετος χεῖμαρρος, γεμᾶτος ρητορικὰ διαμάντια, ἄπληστος, ἀσύνθετος, εἶναι λόγια ναυκλήρου (ὑποναυκλήρου γιὰ τὴν ἀκρίβεια) ποὺ μιλεῖ ἀνάμεσα στὸ πλήρωμα. Φυσικὰ δὲν μπορεῖ νᾶναι αὐτὰ ἡ συνειδησιμένη φρασιολογία τοῦ ἀνθρώπου κ' ἐν τούτοις τέτοιες εἶναι πάντα οἱ στιχομυθίες τῶν ἡρώδων του (τὰ διηγήματά του εἶναι γραμμένα τὰ πλεῖστα στὸ πρῶτο πρόσωπο) : εἶναι ὁ ποιητὴς πάντα, ντυμένος πότε τὸ σκάφανδρο τοῦ σφουγγαῖρα, πότε τίς βράκες τοῦ καπετάνιου, πότε τὴ μπλουζα τοῦ ναύτη ἢ, ἀντίθετα, εἶναι ὁ θαλασσινὸς ποὺ μ' ὄλη τὴν προσποιητὴ του ἀφέλεια, κάνει ὅμως φιλολογία τῆς ὑποκριτικώτερης μορφῆς.

Τὰ διηγήματα τοῦ Καρκαβίτσα δὲν ἔχουν ψυχολογία ἔχουν ὅμως ἠθογραφία. Ἡ φυλὴ εἶν' ἐκεῖ μέσα, μετὰ τίς παραδόσεις τῆς, τοὺς θρύλους τῆς, τὰ ὄνειρά τῆς, τοὺς πόνους, τίς ἀγάπες, τίς θυσίες καὶ τὰ ναυάγια τῆς. Ἐπειτα, ὁ Καρκαβίτσα μιλεῖ μετὰ δοκουμενὰ στὸ χέρι. Τίποτα τὸ ἀόριστο ἢ τὸ μισοειπωμένο. Ἀκριβῆς, σαφὴς καὶ πλήρης στὶς περιγραφές του, δίνει τὴν ἐντύπωση πὼς ὁ ἴδιος ἔζηρε τὰ βιβλία του προτοῦ τὰ γράφει.

Στὰ διηγήματά του παρατηροῦμε κατὰ κανόνα σχεδὸν τ' ἀκόλουθα στοιχεῖα.

— Βάσις ὑπόκειται, ἐναλλάξ, κάποια περιπέγεια τοῦ καιροῦ μας ἢ κάποια παράδοσις συγχρονισμένη. Ὅπως οἱ παραδόσεις, ἔτσι κ' οἱ ὑποθέσεις του, κλείνουν πάντα μὴ δραματικὴ ἀντίθεση, ἢ ἓναν ποιητικὸν συμβολισμό, παρὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὴν ψυχολογία ἐνὸς χαρακτήρος.

— Ἀνάμεσα σὲ κάθε διήγημα βρῖσκει νὰ παραθέσῃ κάποιο φαινόμενο, κάποιο γεγονός, δίκην ἐπεισοδίου ποὺ ἐναρμονίζεται πολὺ ἱκανοποιητικὰ μετὰ τὴν οἰκονομία τοῦ διηγήματος. (Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ὁ Καρκαβίτσα εἶνε μοναδικός. Τὸ ἔργο του, ἀν δὲν ἔχη βάθος, ἔχει ἔκταση, κι' αὐτὴ μᾶς ἀποζημιώνει. Οἱ προλήψεις, τὰ ξόρκια, τὰ μάγια, τὸ πλαῖσιο τῆς θαλασσινῆς καὶ γενικώτερα τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς ὡς τίς ἀκρότατες λεπτομέρειες. Γεννήθηκε στὴν Πελοπόννησο, μὰ εἶναι καὶ Μωραΐτης καὶ Ρουμελιώτης καὶ Θεσσαλὸς καὶ Κυκλαδίτης καὶ Καλυμνιώτης. Εἶναι ἓνας Ἕλληνας).

— Δουλεύει κατόπιν τὸ λεκτικὸ κατὰ τὸν τρόπο ποὺ

ἀναφέραμε, προσπαθώντας, ἀλλὰ χωρὶς ἐπιτυχία, νὰ τοῦ δώσῃ τὸ θέλητρο μιᾶς *αὐτοματῆς καὶ πηγαίας ποιήσεως ποὺ ντρέπεται τάχα νὰ ἐκδηλωθῆ*· ἀλλὰ ἡ μανιέρα φαίνεται ἀμέσως, τὸ δούλεμα κ' ἡ ἐκζητήσις δὲ μποροῦν νὰ περάσουν ἀπαρατήρητα («βιρέλια χιλιοστέφανα, φουρνοι ἀδαπάνητοι»).

Τὰ διηγήματα τοῦ Καρκαβίτσα εἶνε λοιπὸν ἀρχιτεκτονημένα, ὑπολογισμένα, σχεδιασμένα. Ἐπιμένω σ' αὐτό, γιατί εἶναι κύριο σημεῖο τοῦ ἔργου του, ποὺ εἶναι ἔργο φιλολογικὸ ἀπὸ τὴ στενὴ, τὴν ἀκαδημαϊκὴ ἔννοια τῆς λέξεως — ἔργο μᾶλλον καλλιτεχνικὸ, κατὰ τὸν τρόπο του, παρὰ ψυχολογικὸ.

Στὴ «Θάλασσα» : ὁ ἦρω; ἀφοῦ ναυαγήσῃ καὶ διψήσῃ τὴ στεριά ὅπου ἄρρησε μιὰν ἀλησμόνητη ἐρωμένη, γίνεται στεριανὸς καὶ προφθαίνει νὰ τὴ στεφανωθῆ. Ἀλλὰ ὁ πόθος τῆς θάλασσας σιγοκαίει μέσα του καὶ ἡ παρουσία τῆς πολλαπλασιάζῃ κάθε μέρα τὰ θέλητρά τῆς. Στὸ τέλος, πέφτοντας κάποτε στὰ κύματα, νοιώθει τόσο ζωνηρὴ πάλι τὴν ἔλξη ἀπὸ τὴν ἐπαρὴ τῆς, ὥστε ἐγκαταλείπει καὶ ἐρωμένη καὶ κτήματα καὶ στεριά καὶ ξαναγίνεται θαλασσινός. Ὁ ραϊὸς συμβολισμὸς τοῦ ἐλληνικοῦ πεπρωμένου ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀδυσσεῦς. — Στὸ διήγημα αὐτὸ γίνεται ἡ πιστὴ περιγραφή τοῦ θαλασσινοῦ «σίφουνα», πλαισιωμένη ἀπὸ τὴ σχετικὴ λαογραφικὴ φιλολογία.

Στὶς «Φυεγάδες» : διηγηματοποιεῖ τὸ θρύλο τοῦ ἀθάνατου νεροῦ καὶ τὴν προσέλευση τῶν μοναστηριῶν τοῦ Ἁθῶνα. Στὸ «Βασιλόπουλο», θρύλος μετὰ νόημα τὴν ἀνθρώπινη ἀγαθιστία. Στὸν «Ἐκδικητὴ» ἓνας ποιητικὸς πανηγυρικὸς τῆς μεγάλῃς Ἰδέας.

Ἡ «Καβομαλιᾶ», «Ὁ κάτω κόσμος», ἢ «Γοργόνα», «Ὁ Γιάννος κ' ἡ Μάρω», «Οἱ μέρες τῆς Γριᾶ», ὅλα νεοελληνικὰ παραδόσεις ντυμένες φιλολογικὴ μορφῆ. (Κάτι παρόμοιο ἔκαμε ἄλλοτε καὶ ὁ Θ. Κληρονόμος—Βαλτετσιώτης).

Στοὺς «Σφουγγαράδες» : περιγράφει τὴν κατάδυση τῶν δυτῶν. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι τραγικὴ : δυὸ ἀδέρφια, ἀγνώριστα κάτω ἀπὸ τὰ ὁμοίωμορα σκάφανδρα, ἀλληλοσφάζονται γιὰ τὸ κέρδος τοῦ μικροῦ των ἐπιουσίου ἄρτου. Στὰ «Τελώνια» περιγράφει τὰ ἠλεκτρικὰ φαινόμενα ποὺ βλέπουν στὶς μύτες τῶν καταρτιῶν.

Στὰ «Πειράγματα» : δλόκληρη συλλογὴ ἀπ' τὶς *répliques* ποὺ ἀντάλασσουνε μετὰ τῶν οἱ θαλασσινοί. Τὸ βόρειο Σέλας, ἢ σύγκρουση μέσα στὴν ομίχλη, τὸ ναυάγιο, οἱ ἀποχωρισμοὶ καὶ οἱ ἐπιστροφές, —μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ ὅτι ὁ Καρκαβίτσα; ἔβαλε πολλὴ ἀπὸ τὴν προσπάθειά του σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ διηγήματα . . .

«Τὰ διηγήματα ποὺ εἶν' ἐδῶ μέσα, γράφει στὸν πρόλογο τοῦ πρώτου βιβλίου του, εἶναι περασμένης ἐποχῆς. Τὸ λέγω μετὰ πόνο ψυχῆς καὶ μετὰ περιρρόνηση τοῦ ἐμευτοῦ μου καὶ τῆς ἐποχῆς μου.» Εἶναι δικαιολογημένη τάχα τὴσ αὐστηρότης ἀπέναντι τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου του;

Πιστεῖται στὴν ἔλευση μιᾶς ἐποχῆς καλύτερης, στοργι-

κώτερης γιὰ τὴν ἐλληνικὴ φιλολογία : «ἄχ' ἐσᾶς, τοὺς μέλλοντας συγγραφεῖς, ὅταν σᾶς συλλογίζωμαι, —καὶ σᾶς συλλογίζωμαι συχνά, —ἀνεβαίνει τὸ αἷμα στὸ κεφάλι μου, γιὰ τὴν σᾶς ζηλεύω καὶ σᾶς μισῶ συγχρόνως, ἡξεύρω πὼς θὰ σᾶς φανοῦν τὰ ἰδικὰ μας ἔργα : χειρότερα ἀπ' ὅ,τι φαίνονται σὲ μᾶς τοῦ Μπερτολδίνου καὶ τοῦ Γαϊδάρου οἱ φυλλάδες».

Τὶ νᾶλεγε τὴν ὥρα ὁ Καρκαβίτσα; ἀνταποκρίθηκαν οἱ νέοι σ' αὐτὲς τίς προσδοκίαις, καὶ σὲ βαθμὸν ἀρκετὸ ὥστε νὰ τοὺς ἀναγνωρισθῆ ὁμοθυμα; Ὁλωσθήποτε, ἀπ' τοὺς νέους δὲν μποροῦν νὰ περάσουν ἀπαρατήρητες οἱ τίμιες καὶ ἀγνές αὐτὲς γραμμές, χαραγμένες πάλι ἀπὸ νέον, —τῆς ἐποχῆς του, —ποῦ ἐταύριζε τὴν ἀτομικότητά του μετὰ τὴ γενικὴ ἔννοια τῆς φιλολογίας, ποθώντας τὴν πρόοδό τῆς καὶ ζηλεύοντάς τὴν.

«Δώστε μας, λέει παρακάτω, τὴν ἐποχὴ σας, τὴν ἀκμὴ τοῦ Ἔθνους σας, τὴ φιλολογικὴ δίψα τῶν συγχρόνων σας, τὰ μέσα σας, κ' ἐβλέπατε ἀν δὲν σᾶς ἀφήναμε γραπτὸς Παρθενῶνες». Νομίζει κανεὶς ὅτι, ἀπὸ τὸ 1892, δὲν μποροῦσαν νὰ γραφοῦν λόγια μετὰ σκληρότερη εἰρωνεία γιὰ τὴ σημερινὴ ζωὴ : Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἐποχὴ γεμάτη ἀπὸ τάσεις βαρβαρότητας, ἢ ἀκμὴ τοῦ Ἔθνους μας (!) εἶναι μιὰ ἀγωνία ναυαγίου σὰν τὰ ναυάγια τῶν μάρκων του, ἢ φιλολογικὴ δίψα τῶν συγχρόνων μας (!) δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ δυὸ ὄργανα δημοσιότητος στὰ ἔργα τῶν νέων, καὶ τὰ μέσα μας (!!) μᾶς ἐξοστρακίζουσι στὴ σήψη τῶν δημοσίων γραφείων... Ἀντίθετα, θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς γιὰ τὴν περασμένη γενεά, ποὺ ἔζησε ὁ Καρκαβίτσα; πρὸς αὐτὴ στρέφομε νοσταλγικὰ τὰ βλέμματά μας, ἀλλὰ καὶ τίς ἀπαιτήσεις μιᾶς ἀνικανοποίητης κριτικῆς.

Ἡ γλωσσικὴ ἐξέλιξη καθυεφτίστηκε ἀπάνω στὸ ἔργο τοῦ Καρκαβίτσα. Στὰ πρῶτα του διηγήματα γράφει σὲ καθαρεύουσα, καὶ μάλιστα συχνὰ ἀρχαῖζουσα κ' ἐξεζητημένη. Στὸν πρόλογο δικαιολογεῖται μετὰ τὴ συνηθισμένη δικαιολογία τῶν ἀπὸ καθέδρας δημοτικιστῶν : «μᾶς ἐκόλλησαν κ' ἐμᾶς μετὰ τὰ σχολεῖα καὶ μετὰ τὰ βιβλία τους αὐτὴ τὴ μπαλασμομένη γλῶσσα καὶ χρειάζομαστε πλέον, γιὰ νὰ τὴ βγάλωμε ἀπὸ πάνω μας, νὰ ριχθοῦμε στὴ φωτιά, γιὰ νὰ λυτρωθοῦμε, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ἀπὸ τὸ χιτῶνα τοῦ Νέσσου». Αὐτὸ δὲν εἶναι δικαιολογία ραθυμίας γιὰ τὸν Καρκαβίτσα, οὔτε σύμπτωμα δειλίας. Ἀνήκοντας στὴ καθαρεύουσα, καθὼς τοῦλάχιστον μᾶς διαβεβαίωνε κάποιος καὶ μέχρις ἐσχάτων, ἐν τούτοις ἀπὸ λόγους καθαρὰ ἐπιστημονικούς, λογικούς, πνευματικούς, ζήτησε νὰ συμβάλῃ κι' αὐτὸς στὴν ἀπαραίτητη καθιέρωση ἐνὸς δημοτικοῦ γλωσσικοῦ καθεστώτος. Στὶς ἀρχοντικές, ἀβίαστες ἐκείνες περιηγήσεις του στὴ Ρούμελη καὶ στὴ Θεσσαλία, ἢ στὶς φυλακὲς τῆς Ἑλλάδος, ἢ γλῶσσα του εἶν' ἓνα κρᾶμα δημοτικῆς καὶ καθαρεύουσας : στὸν «Ἀρχαιολόγο» καὶ κάτω, ἢ δημοτικὴ ἐγκαθιδρύεται θριαμβευτικὰ. Τὸ πείσμα του μᾶς φέρνει στὸ νοῦ τὸν ἀρρωστο ποὺ μόνος του ἀπορραϊζει νὰ πιῇ τὸ γιαιτρικὸ του. Δυστυχῶς ἢ φιλολογία, καὶ μάλιστα ἢ καθαρὰ συναισθη-

ματικὴ, τοῦ σπιτιοῦ, τῆς φτωχοζωῆς, δὲν ἀρκεῖ μόνη τῆς νὰ συμπληρώσῃ ἓναν γλωσσικὸν καταστατικὸν χάρτη : ἡ γλῶσσα ἐκείνη φαίνεται πὼς δὲν ἦταν ἀπλῶς ἓνα δόντι κούφιο· εἶχε ρίξει ρίξεις πὼς βαθεῖες ἀπ' ὅσο φανταζόμεστε καὶ θὰ φύγει μετὰ ὑπομονὴ καὶ μετὰ τὸν καιρὸ.

Ἡ γλῶσσα, καθὼς καὶ εἰδικώτερα, μιὰ μιὰ λέξη, ἀποτελεῖ ἓνα σύνθημα· σύνθημα ἢ δημοτικὴ, σύνθημα καὶ ἢ καθαρεύουσα· ὅταν βιάζεται κανεὶς νὰ μιλήσῃ, ὅταν ἔχη κάτι νὰ πῆ, δὲν μπορεῖ νὰ κἀνῃ διπλὸ κόπο, —νὰ τὸ πῆ, καὶ νὰ τὸ πῆ χωρὶς τὸ σύνθημα ποὺ βρῖσκει ἀμέσως πρόχειρα κ' εὐκαιρα, παρὰ ζητῶντας συγχρόνως νὰ τ' ἀντικαταστήσῃ μετὰ καινούργια. Τὸ φυσικὸ ἐπακολούθημα τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Δημοτικῆς καὶ στὴ σφαῖρα τῶν διανοημάτων καὶ σὲ ἐπιστημονικὰ ἐπίπεδα καὶ ὁλοκληρωτικὰ στὴ Νεοελληνικὴ ἔκφρασι, δὲν ἐφάνηκε ἀκόμα. Ὅ,τι ἔγινε ἴσα μετὰ δῶ, πᾶρθηκε ἔτοιμο ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ στόμα· ἀλλ' ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, οἱ συγγραφεῖς θὰ μάθουν τὸ λαό· καὶ οἱ συγγραφεῖς δὲν πρέπει νὰ εἶναι καλλιτέχνες, ἀλλὰ διανοούμενοι· δὲν πρέπει πρὸ πάντων νὰ εἶναι ποιητές, εἴτε μετὰ στίχο, εἴτε μετὰ πρόζα : ὁ Γρυπάρης εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς ἀδρότερες ποιητικὰς φυσιογνωμίας· κ' ἐν τούτοις τί συνέσεφερε στὴ γλῶσσα τοῦ τόπου ; Τὸ ἔργο του περιορίζεται ἀπομονωτικὰ στὴ σφαῖρα τῆς Τέχνης.

Κλείνοντας τὴν μᾶλλον πρόχειρη καὶ βιαστικὴ αὐτὴ σημεῖωση, θὰ τελειώσωμε μετὰ τὰ ὀραϊότερα ἔργα τῆς παραγωγῆς τοῦ Καρκαβίτσα. Ὁ «Ἀφωρεσμένος» καὶ οἱ «Νέοι Θεοί». Ὁ πρῶτος εἶν' ἓνας φτωχὸς ἐργάτης στὰ Λεχαινά, ποὺ δουλεύει ἀνοίγοντας τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ· μιὰ μέρα βρῖσκει ἓνα πορτοφόλι μετὰ χρήματα, πεσμένο ἀπ' τὴν τσέπη κάποιου ζωεμπόρου ποὺ περνοῦσε. Ὁ ἐργάτης τὸν γυρεύει, νὰ τοῦ τὸ γυρίσῃ, ἀλλὰ ἐκεῖνος εἶναι πολὺ μακριά. Προτοῦ τὸν εὑρῇ, ἀπαντᾷ κάποιον στενὸ τοῦ φίλου ποὺ τοῦ χρειάζονται ἴσα-ἴσα τόσα χρήματα γιὰ νὰ στεφανώσῃ τὴν κόρη του· ὁ Δημήτρης τοῦ τὰ δίνει. Ἀλλὰ ὁ ζωέμπορος σὲ λίγες μέρες βάζει νὰ διαβάσουν ἀφορεσμὸ γιὰ τὸν κλέφτη, φέρνει μάλιστα ὁ ἴδιος νὰ καοῦν λαμπάδες ἀπὸ ἀσφάλτο, γιὰ νὰ δείξῃ ζωνηρὰ τὰ παρόμοια μαρτύρια τοῦ ἀφωρεσμένου στὸν ἔθνη. Ὁ Δημήτρης, παιδικὴ ψυχὴ, γεμᾶτος δεισιδαιμονίες, γεμᾶτος φόβος γιὰ τὴν τιμωρία του, προδίδεται μόνος του ἀπ' τὴν ταραχὴν του. Τὸν διώχουν ἀπὸ τὴ δουλειά, ποὺ φέρνει πιά γρουσουζιά μετὰ τὴν παρουσία του, ἀρνοῦνται νὰ τὸν καλημερίσουν κ' οἱ φίλοι του, τὰ παιδιὰ τὸν περιπαίζουν, οἱ γυναῖκες τοῦ φωνάζουν «ἀφωρεσμένε !» Διωγμένος ἀπὸ παντοῦ, ἐρημος, ἀναθεματισμένος, φέρνει τὸ δρόμο νὰ φύγῃ ἀπ' τὸ χωριό. Ἀλλὰ οἱ κατατρεγμοὶ κ' οἱ συμφορές του δὲν εἶναι τίποτα μπροστὰ στὴ συναίσθησι τοῦ μέλλοντος, τῆς ἄλλης ζωῆς : αὐτὴ καίει τὸ μυαλὸ τοῦ Δημήτρη καὶ πληγώνει τὰ νεῦρα του κ' ἐκνευρίζει τὴ φαντασία του : «Καὶ τότε, ὅπου καὶ ἀν θάψουν τὸ σῶμα του, —ἀν δὲν τὸ ἀφήσουν ἄταφον εἰς καμμίαν τάφρον ὡς ψωφῆμι, —καὶ ἀν εῖψουν ἐπάνω του τὸ χῶμα ἀφθονον, βουνὸν ὁλόκληρον, τὴν ἐπομένην αὐγὴν ὁ τάφος θὰ ραγισθῇ

ἀπὸ ἐπάνω ἕως κάτω, τὸ χῶμα τοῦ θὰ σκορπίση ἐδῶ κ' ἐκεῖ, καὶ τὸ σῶμα τοῦ θὰ ριφθῆ ἔξω. Διότι ὁ τάφος δὲν δέχεται τὸν ἀφωρισμένον».

Τέλος καταφεύγει στὴν καλύβα ὅπου ζῆ τὸ ἀνδρόγυνο, τὸ στεφανωμένο μὲ τὸ ἐπονείδιστο ἐκεῖνο χρῆμα· ἀλλὰ μ' ὅλη τὴν περιποίηση τῶν ἀφελῶν βλάγων, μ' ὅλη τὴ στοργή τους, (ἐδῶ μεσολαβεῖ μιὰ ὄμοια περιγραφή τῆς νύχτας τοῦ Πάσχα ἐπάνω στὰ ἑλληνικά βουνά), ἡ τύψις καὶ ὁ τρόμος γιὰ τὴ θεία δίκη τὸν βασανίζουν ὁλοένα· μιὰ νύχτα μάλιστα, ἀφουγκράζεται ἀπὸ τὸ στρώμα τοῦ τῆ συνομιλία τοῦ ἀνδρόγυνο, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐννοεῖ ὅτι ἐφθασε καὶ ὡς τ' αὐτιά τους τὸ μυστικό.

— «Ξέρω κ' ἐγώ, ἀδερφέ, ἔλεγεν ὁ Νάσος εἰς τὴν γυναῖκα του. Ἐκλεψε σοῦ λένε».

— «Καὶ τὸν ἀφώρεσαν ;»

— «Τὸν ἀφώρεσαν λέει ; δὲν ἀκοῦς μὲ μαῦρες λαμπάδες καὶ λεβέτια κ' ἀναθήματα. Γιατ' ἐκεῖνο ἦρθεν ἐδῶ».

— «Ἐμεῖς δὲν μπορούμε νὰ τόνε διώξωμε. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάη μονάχα».

Ὁ κατάδικος «τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης» δὲν θέλει ν' ἀκούση περισσότερα. Συναισθάνεται πόσο δικαιολογημένοι εἶναι οἱ βλάχοι στὴν ἀνησυχία τους· κ' ἔχει τὴν εὐγένεια νὰ φύγη τὴν ἄλλη νύχτα—τὴ νύχτα τοῦ Πάσχα, τῆς Ἀγάπης—μόνος του...

— «Ἐφυγε, εἶπεν εἰσερχόμενος ὁ Νάσος εἰς τὴν γυναῖκα του.

Καὶ οἱ δύο ἠτένισαν ἐπὶ μακρὸν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἄφωνοι.

— «Ὁ Θεὸς νὰ τὸν συγχωρήσῃ, εἶπε τέλος ἡ Μπῆλιω».

Ὁ Δημήτρης ἐννοεῖ ὅτι δὲν ἔχει πιά θέση μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, μέσα στὴν ζωὴ· ποῦ νὰ καταφύγῃ;—στὸν τάφο... Μακαρίζων τὴν τύχη τῶν νεκρῶν ποὺ λυώνουν ἴσχυοι στὰ μνήματά τους, ξένος αὐτὸς ἀπὸ τὴ φανταστικὴ αὐτὴ εὐτυχία ποῦ ἡ Ἑλληνικὴ συνείδησις ἔταξε ὡς τὴν τελευταίαν καὶ τὴν ἱερωτέραν ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες εὐτυχίες, σκύβει καὶ φιλεῖ τὸ χῶμα μὲ τὸν ἀπληθρακωμένον λίβανον καὶ τοὺς ἀπεσβεσμένους ἀνθρακας, ἀτενίζοντάς το μὲ τὸ τρυφερότερο βλέμμα ποῦ μπορεῖ νὰ ἔχη θνητός.

Τέλος φθάνει ἐξαντλημένος κοντὰ σὲ μιὰ βρύση. Ἐκεῖ περαστικός διαβαίνει ὁ ζωέμπορος. — «Σῶσε με, λῦσε με ἀπὸ τὸν ἀφορεσμό. Τὰ χρήματά σου, ἐγὼ τὰ βρήκα τὰ χρήματά σου... Ὁ ζωέμπορος, συγκινημένος ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησι τοῦ ἐνόχου, ἀπὸ τὴν καλὴ διάθεσι τῶν χρημάτων, καὶ ἀπὸ τὴ θανάσιμη συμφορὰ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὑπόσχεται πρόθυμα τὰ πάντα· θέλει νὰ βάλῃ τὸν Δημήτρη στὸ ἄλογό του καὶ νὰ τὸν μεταφέρῃ στὸ χωριό. Ἀλλὰ εἶναι πιά ἀργά. «Ὁ Δημήτρης Νουλάς ἀπέθανε ἀφοῦ συνεφιλιώθη μὲ τὸν τάφον».

Σ' ὅσους μελετοῦν τὴν ἐθνικὴ μας ψοχοσύστασι, τὴν ἠθικὴ μας, τὶς ἀντιλήψεις μας, τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι πολὺτιμο δῶρο, ἀξιο νὰ καταλάβῃ τὴν πρώτη θέσι στὴ λαογραφικὴ μας φιλολογία.

Οἱ «Νέοι Θεοὶ» ἐξιστοροῦν τὴ δραματικὴ ἀμιλλα ἐνὸς

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ = = = = =
ΓΡΑΦΕΙΑ : ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 8 = = = = =

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΔΡΑΧ. 15.—
» » ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ » 8.—
» ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ » 20.—

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧ. 1.25

Δ Η Λ Ω Σ Η

Ἡ «Μοῦσα» δὲν ἀναμιγνύει τὰ Γράμματα οὔτε μὲ τὴν Κοινωνιολογία οὔτε μὲ τὴν Πολιτικὴ. Ἐνδιαφέρεται γιὰ κάθε εἰλικρινῆ κ' ἀξία λόγου πνευματικὴ ἐκδήλωσι τοῦ τόπου μας, ὅποιαδὴποτε κ' ἂν εἶναι ἡ ἰδεολογικὴ ἀφετηρία τῆς. Γι' αὐτὸ δὲ θὰ μπορούσε ν' ἀρνηθῆ τὶς στήλες τῆς σ' ἕνα ἐπιλεκτο συνεργάτη τῆς σὰν τὸν κ. Βάρναλη, προκειμένου νὰ φιλοξενήσῃ τὸ σήμερα δημοσιευμένο ποίημά του : «Λευτεριά». Ἐχει ὅμως καθῆκον νὰ δηλώσῃ πὺς ἡ ἀδυναμία τῆς αὐτῆ δὲ σημαίνει καθόλου, πὺς ἡ μόνιμη σύνταξίς τῆς συμμερίζεται τὶς ἰδέες τοῦ ποιητῆ καὶ πρὸ παντὸς τὶς γνώμης· του γιὰ ὠρισμένα πρόσωπα, γιὰ τὰ ὁποῖα αὐτὴ τρέφει ἀμείωτην ἐκτίμησι κ' ἀπόλυτο σεβασμό.

(Ἡ Διεύθυνσι τῆς «ΜΟΥΣΑΣ»)

καρυοφυλλιοῦ τοῦ ἀγῶνος μ' ἕνα ὄπλο νεωτέρου συστήματος Σασεπὼ τὸ πρῶτο, μ' ὅλη τὴν αἴγλη του, σύμβολο μᾶλλον παρὰ ὄπλο, στὰ χέρια ἐνὸς ἀπὸ τοὺς τελευταίους Ἀγωνιστάς, ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὴν ἀσυγκρίτως ἀνώτερη τελειότητα τῆς «παλιοκλειδωνιάς» ποὺ βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ τυχόντος χωροφύλακος. Πὺς λοιπόν ; ἐξανίσταται ὁ γέρω — Χειμάρρας. Ἡ ἠθικὴ δύναμις εἶναι πιά μηδέν ; ἡ πλάσις ἐγύρισε ἀνάποδα ; Ὑποχρεωμένος νὰ συμβιβασθῆ μὲ τὴν πρόδο, ὁ γέρω ἀνταποδίδει στὸ ὄπλο τοῦ τὸ ὄδυνηρὸ τραῦμα ποῦ ἡ ἀγερωχία του δέχθηκε πρὸ ὀλίγου. Μὲ μιὰ σκουριασμένη προβατοφυλὶδα τραβᾷ καὶ ξεκολλᾷ ἀπὸ πάνω του ὅλα τὰ μαλαματένια μυτιλιμιπιδία, ποῦ τὸ ἀσήμωνε ὡσὰν ἄγιο εἰκόνημα. Ἀλλὰ σιγά-σιγά συνέρχεται. Βλέπει πὺς εἶναι ἀχάριστος σ' ἕναν σύντροφο πιστό, ποῦ ἔκαμε τὸ καθῆκον τοῦ ἀφωσιωμένου μ' ὅσες εἶχε δυνάμεις. Ὁλοένα σκεπτόμενος ἀμερόληπτα ὁ γέρος, ἀναγνωρίζει ὅτι κ' αὐτὸς πρέπει πιά νὰ παρακολουθῆ τὴν τύχη τοῦ ὄπλου καὶ τῆς ἐποχῆς του· νὰ μὴν ἀντιδράσῃ στὴν πρόδο ποῦ ἐρχεται ἀκατάσχετη, καὶ νὰ ζήσῃ πιά στὴν ἱστορία του..

Οἱ ψυχολογικὲς μεταπτώσεις στὴν ψυχὴ τοῦ γέρου, ὁ χαρακτήρ τοῦ νέου, ἡ ἀσραλῆς του ὑπερφάνεια, διαγράφονται ζωηρότατα στὸ διήγημα, ποῦ εἶναι ἴσως τὸ πιστότερο, τὸ ἀνθρωπινότερο τοῦ συγγραφέως.

Ὅσο γιὰ μᾶς, ἐπιθυμοῦμε, στὸ τέλος, νὰ τονίσωμε πὺς ὁ ἀναγνώστης μας δὲν πρέπει ν' ἀνεύρη, συνδυάζοντας μάλιστα καὶ τὸν παραπάνω πρόλογο, κανένα συμβολισμὸ στρεφόμενο εἰς βάρος τοῦ συγγραφέως τῶν «Νέων Θεῶν»... Ἀλλως τε δὲν θὰ εὑρίσκε οὔτε συμβολισμὸ στρεφόμενο πρὸς ὄφελος τῆς ἐποχῆς μας : τὰ Σασεπὼ δὲν ἐφάνηκαν ἀκόμη !

ΤΕΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΠΑ ΤΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ «ΣΑΛΩΜΗΣ», ΣΤΗ «ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ».

Πρὶν μιλήσωμε γιὰ τὴν ἀπόδοσι τῆς «Σαλώμης» τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλδ στὸ θέατρο, ἀνάγκη νὰ τονίσωμε, πὺς τὸ ἔργο αὐτὸ, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τοῦ Ἄγγλου αἰσθητικοῦ, βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ ζωὴ. Αὐτὸ δὲν λέγεται ἐδῶ μὲ πρόθεσι πολεμικῆς, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς τοῦ πιστεύει πὺς «οἱ μόνοι ἀληθινοὶ ἄνθρωποι εἶν' ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ὑπῆρξαν ποτέ» κ' ἀφοῦ ὁ ἴδιος διακηρύττει πὺς ἡ τέχνη, μὴ ἐκφράζοντας τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς, δὲν πρέπει νάχη καμμιά σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα. Τονίζωμε ἁπλῶς τὸ γεγονὸς αὐτό, γιὰτὶ ἔχει ὅλων ἰδιαιτέρη σημασία, προκειμένου νὰ ἐκτιμήσωμε τὸν τρόπο τῆς ἐρμηνεύσεως τοῦ στή σκηνῆ.

Ὅπως ὁ Σαίξπηρ στὰ ἱστορικὰ του δράματα κ' ὁ Φλωμπέρ στὸ «Σαλαμπὼ» του, ἔτσι κ' ὁ Οὐάιλδ στὴ «Σαλώμη» τοῦ παρουσιάζει ἱστορικὲς ἀνακρίθειες κ' ἀσυνέπειες. Μ' αὐτές, παρὰ τὸ ἀναμφισβήτητο τῆς ἐσκεμμένης παρεμβολῆς των, δὲν συντελοῦν, ὅπως στοὺς δυὸ πρώτους, οὔτε στὴν ψυχολογικὴ τοῦ ἔργου τελείωσι, οὔτε στὴν ἐντασι τοῦ δραματικοῦ τοῦ στοιχείου, οὔτε στὴν τεχνικώτερη ἀνάπτυξι τοῦ μύθου του, οὔτε τέλος στὴν ἀριετώτερη μορφὴ τοῦ. Ἡ «Σαλώμη» παραμένει ἕνα ἀσυγκράτητο λυρικὸ παραλήρημα, γεμάτο πάθος καὶ ὠραιότητα, βέβαια, ποῦ δὲν ἔχει ὅμως καμμιά σχέση μὲ τὴ ζωὴ, οὔτε μὲ τὸ θέατρον εἰδικώτερα. Εἶναι ἕνα ἔργο ὑποκειμενικὰ παθολογικὸ, θὰ ἐλέγαμε. Ὅλοι τοῦ οἱ ἦρωες εἶναι ὁ ἴδιος συγγραφεὺς. Τὰ πάθη τους, οἱ παραφορῆς τους, οἱ φαντασιώσεις τους δὲν μπορούν νὰ ἔρουν ἀπήχησι μέσα μας. Ἄν μᾶς δίνουν μιὰ συγκίνηση, ἡ συγκίνηση αὐτὴ εἶναι καθαρῶς διανοητικὴ. Μόνον ὁ νέος Σύρος, ἡ Ἡρωδιά· καὶ μερικὰ τριτεύοντα πρόσωπα τοῦ ἔργου προσεγγίζου κάπως τὴν πραγματικότητα καὶ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὺς ἔχουν δική τους ὑπόστασι. Μὰ κ' αὐτὰ ὑφίστανται, θεληματικά, τὶς ἀπαραίτητες ἀλλοιώσεις, χωρὶς τὶς ὁποῖες ὁ συγγραφεὺς θ' ἀδυνατούσε νὰ φανῆ στὴν ἐφαρμογῆ συνεπῆς πρὸς τὸ αἰσθητικὸ τοῦ δόγμ. Ὅλοι, κ' οἱ τελευταῖοι στρατιῶτες, πρέπει νὰ μιλοῦν μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ συγγραφέως, γιὰτὶ ἀλλοιῶς τὸ ἔργο, κερδίζοντας σ' ἀλήθεια, θάχανε σ' ὁμορφιά, σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχές τοῦ δημιουργοῦ του.

Καταλαβαίνει συνεπῶς καθένας πόσο δύσκολη εἶναι ἡ ἐρμηνεύσι ἐνὸς τέτοιου ἔργου. Ὁ ἠθοποιὸς δὲν ἔχει ἐδῶ νὰ ἐρμηνεύσῃ ἁπλῶς ἕναν ἦρωα, ν' ἀποδώσῃ τὸ ποσὸν τῆς ἀληθείας, ποῦ κλείνει μέσα του, ἀφοῦ δὲν κλείνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἠθοποιήσι· ἡ καὶ τὸν διακοσμητικὸν ὑπολογισμὸ, συχνά, τοῦ ποιητοῦ (ὁλέπε finale τῆς «Φλωρεντινῆς Τραγωδίας» του), μὰ ἔχει νὰ δημιουργήσῃ, ἀνάλογα μὲ τὴν διάθεσί του καὶ τὸν τρόπο καὶ τὸ θεῖμα, ποῦ κατενόησε τὸ ἔργο, ἕνα δικό του ἐντελῶς τύπο. Ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ Χάμλετ, τοῦ Μάκμπεθ, τοῦ Φιλαργύρου, τοῦ Ταρτούφου λόγου χάριν πρέπει νάχη δύναμη ἀποδόσεως, ἡ ἐρμηνεύ-

τρια ὅμως τῆς «Σαλώμης» δύναμη καθαρῶς δημιουργικὴ. Ἐρμηνεύοντας κανεὶς τοὺς ἦρωες, ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω ὡς παράδειγμα, ἔχει νὰ βαδίσῃ πάνω σὲ μιὰ κεντρικὴ γραμμὴ, σαφῶς προσδιορισμένη ἀπὸ τὸ συγγραφέα. Ἐνῶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τόσο στὴν κεντρικὴ γραμμὴ ὅσο καὶ στὶς λεπτομέρειες, ἡ ἠθοποιὸς ἔχει νὰ προσκρούσῃ σ' ἀνυπέρβλητες δυσκολίες. Φυσικά, πρόκειται γιὰ μιὰν ἠθοποιήσι καὶ λάγνα γυναῖκα, ποῦ τυφλώνεται ἀπὸ ἕνα παράφορο πάθος. Μὰ ἡ γυναῖκα αὐτὴ δὲν εἶναι μιὰ ζωντανὴ ὑπόστασι, ἕνας αὐθύπαρκτος ὀργανισμὸς, μὲ τὶς ὠρισμένες προϋποθέσεις, ποῦ δικαιολογοῦν τὶς ἐνέργειές του. Κινεῖται καὶ ὀρᾷ ὅπως ἀρέσει στὸν ποιητῆ, ποῦ ἀπὸ σκοποῦ κ' ὄχι ἀπὸ ἀδυναμίας, καθὼς εἶπαμε, ἐπιδιώκει κάποια effets καθαρῶς διακοσμητικῆς σημασίας. Φυσικά, σ' αὐτὸ τὸν παράφορο καὶ ἡ βιβλικὴ παράδοσι, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐπήρε τὸ θέμα του. Δὲν ἔπεται ὅμως ἐξ αὐτοῦ πὺς μιὰ διαφορετικὴ δημιουργικὴ προσπάθεια δὲ θὰ παρουσίαζε πάνω στὸ ἴδιο θέμα, ἕνα ἔργο συνεπέστερο, ἢ καὶ συνεπές, ψυχολογικῶς, καὶ ποῦ κατώρθωσε στὸ διηγηματογραφικὸ τοῦ ἔργου ὁ Φλωμπέρ, ποῦ τόσο ἐθαύμαζεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ντόριαν Γκρέϋ», ὅσοι φορὸς κατέφυγε στὴν ἱστορία ἢ στὴν παράδοσι. Μὰ γιὰ τὸν Οὐάιλδ, εἶναι γνωστὸ, τὸ θέμα ἀποτελεῖ ἀξίωμα αἰσθητικὸ, φτάνει νὰναι ὠραιότερο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Καὶ γι' αὐτὸ ἀδιαφορεῖ γιὰ κάθε ἀπόδειξι, γιὰ κάθε συνέπεια, γιὰτὶ τὸ πλεονέκτημα τοῦ ψεύδους εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς : ὅτι εἶναι μονάχο τοῦ ἡ δική του ἀπόδειξι».

Γιὰ τοὺς παραπάνω λόγους ἡ παράστασι τῆς «Σαλώμης» καὶ εἰδικώτερα ἡ ἐρμηνεύσι τῆς ἀπὸ τὴν ἐμπνευσμένη μας τραγωδῶ Μαρλίκα Κοτοπούλη δὲν ἦταν καμμιά προσπάθεια ἀπὸ τὶς συνήθειες. Ἡ προσπάθεια τῆς ἠθοποιῆς νὰ ἐμφυχώσῃ ἕνα πλάσμα τελείως φανταστικὸ καὶ ἀνύπαρκτο σὰν τὴ «Σαλώμη» καὶ νὰ συγκινήσῃ μὲ τὴν ἐρμηνεύσι τῆς ἕνα κοινόν, ἀπαράσκευον ἂν ὄχι ἀνίκανο νὰ δονηθῆ ἀπὸ τὸ διανοητικὸ πάθος τοῦ ποιητοῦ, ποῦ τὸ δημιούργησε, εἶναι καὶ ἀφάνταστο πραγματικῶς. Ἄν κατορθώσῃ νὰ τὸ συγκινήσῃ, ἡ σημασία τῆς ἐπιτυχίας τῆς μόνο μὲ τὴν ἐπιτυχία ἐνὸς Χόφφμαν ἢ ἐνὸς Γουέλς μπορεῖ νὰ παραλληλισθῆ, πού, γράφοντας φανταστικὰ διηγήματα, κατορθώνουν νὰ προσδίδουν στίς πλέον ἀλλόκοτες καὶ ἐξωτικὲς παραστάσεις τὴν αἰσθησι τῆς πραγματικότητος. Καὶ ἡ δνὶς Κοτοπούλη, τὸ λέμε χωρὶς δισταγμό, ἐπέτυχε στὸ δύσκολο ρόλο τῆς. Ἐβδείξε πὺς κατενόησε βαθειὰ τὸν συγγραφέα, κ' αὐτὸ εἶναι ἤδη τὸ πᾶν προκειμένου γιὰ μιὰν ἠθοποιήσι, ποῦ ἔχει ἐξᾶλλου ὅλα τὰ προσόντα τῆς ἐξαιρετικῆς τραγωδοῦ.

Δυστυχῶς ὅμως οὔτε ἡ regie οὔτε τὸ σύνολο τῶν ἠθοποιῶν συνέβαλαν στὴν τέλειαν ἐμφάνισι τοῦ ἔργου. Οἱ σκηνογραφίες χωρὶς πολλὴν καλαισθησία. Οἱ ἀρχαϊκὲς παραστάσεις τῶν ἐξ ἄλλου, ἐντελῶς ἀσύμφωνες πρὸς τὴν ὀλη ἀρχιτεκτονικὴ διαρρύθμισι μὲ τὸν ἀσιατικὸ χαρακτήρα τῆς. Ὁ φωτισμὸς πολὺ ἐντονος. Ἐπρεπε νὰναι ὅσο μποροῦσε λιγώτερος καὶ πιὸ μυστηριακός. Ὅλα ἔπρεπε νὰναι πιὸ ἀνειρώδη καὶ πιὸ θαμπά. Αὐτὸ θάταν, μὲ τὴ βοήθεια

της υπέρροχης πράγματι μουσικής υποκρούσεως του κ. Ριάδη, τὸ πρῶτο μέσον τῆς ἐντοπίσεως τοῦ κοινῆς σ' ἓνα περιβάλλον μέθης καὶ ψευδαίσθησεως. Ὁ ἐντονος φωτισμὸς ἐμείωσε πολὺ τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἔργου ἐπὶ τοῦ κοινῆς. Ὁ κ. Φύρστ ὡς Ἡρώδης Ἀντίππας πολὺ καλῶς σ' ὠρισμένους στιγμὰς γενικῶς, ὅμως σὰν κουρασμένους κ' ἐντελῶς ἄτονος στὴ φωνή του. Ὁ κ. Ροζάν ὡς Ἰωχανάν εἶχε ὠραίαν ἐμφάνισιν, μὰ δὲ μᾶς ἐνθουσίασε καὶ πολὺ. Πρὸ πάντων ἡ φωνή του, ποὺ ἔχανε τὸ συνήθη τόνο τῆς, σὰν ἐμιλοῦσε μεσ' ἀπὸ τῆς στέρνας. Δὲν ἐπροφῆτευσεν, δὲν καταριόνταν, ἐφώναζεν ἄπλως γὰρ νὰ τὸν ἀκούῃ τὸ κοινόν. Ἡ κ. Ροζάν ὡς Ἡρωιδίς δὲν κατώρθωσε νὰ ξεπεράσῃ τὸ μέτριον. Ἡ κ. Ἀργυροπούλου στάθηκε εὐτυχέστερη στὴν ἀπόδοσιν τοῦ ρόλου τοῦ παιδῶπουλου τῆς Ἡρωιδιάδος. Ὁ κ. Ἀποστολίδης, ὡς νέος Σύρος, θὰ μπορούσε νὰ δημιουργήσῃ ἓναν πρῶτον τάξεως ρόλο. Μὰ δυστυχῶς ἔπαιξε μόνον ὅταν ἐρχόταν ἡ σειρά του νὰ μιλήσῃ. Καμμιά μουσική, καμμιά ἐκφραστικὴ ἀπόδοσιν στὶς ἐνδιάμεσες στιγμὰς, ποὺ μιλοῦσαν οἱ ἄλλοι. Δὲν κατώρθωσε νὰ φανερώσῃ τὴν ἄφωνον ἀγωνία του, τίποτε ἀπὸ τὸ πάθος τῆς κρυφῆς ἀγάπης του γιὰ τὴ Σκλώμη. Ὁ θεατὴς ποὺ δὲν ξέρει τὸ ἔργο, ἀπορεῖ γιὰ τὴ σκοτώνεται. Τέλος ὁ χορὸς. Ἡ δὴς Κοτοπούλη δὲν ἔπρεπε νὰ χορέψῃ ἢ ἴδια τὸ χορὸ τῶν ἐπτὰ πέπλων. Οὔτε στὴ Γερμανία οὔτε στὴ Γαλλία χορεύεται ἀπὸ τὴν πρωταγωνίστριαν ὁ χορὸς αὐτός. Μιὰ μεγάλη τραγωδία δὲν ἔπεται πὼς εἶναι καὶ μεγάλη ὀρχηστρὴς. Ὑστερα ἀπὸ μιὰ παρατεταμένη ἀκίνησιάν της, στὸ δεύτερον μέρος, ὁ χορὸς τῆς ἔπρεπε νὰ παρεμβαίῃ σὰν ἓνα ὀρηκτικὸ κύμα, σὰ μιὰ θερμὴ πνοὴ ζωῆς, ποὺ νὰ συναρπάξῃ καὶ νὰ μεθῆ. Ὑστερ' ἀπὸ ἓναν τέτοιο χορὸ, βέβαια πὼς ὁ Ἡρώδης θὰ ὑπέκυπτε στὴ θέλησή της. Μιὰ διαφορετικὴ διαρρυθμίσῃ τῆς σκηνῆς μὲ τὸν ἀνάλογο φωτισμὸ θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἐπέμβαση μιᾶς ἐξ ἐπαγγέλματος χορευτρίας στὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Μὰ ἐπ' αὐτοῦ δὲν ἐπιμένουμε, γιὰ τὴν γενικῶς ἢ δὴς Κοτοπούλη καὶ ὡς Σκλώμη ἐσημείωσε μιὰν ἀπὸ τὶς καλύτερες ἐπιτυχίαις τῆς. Καὶ ἂν ἐφηνήκαμε ἤδη κάπως ἀπαιτητικοί, αὐτὸ τὸ ἐκάναμε ἀκριβῶς γιὰ τὸ μόνον ἀδικηθῆσαι, ποὺ ἔχουμε σήμερον ἐδῶ κ' ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ μόνον περιμένουμε τὶς πιὸ σοβαρὰς καὶ πιὸ γενναίαις προσπάθειαις γιὰ τὴν ἐξύψωση τοῦ γοήτρου τῆς θεατρικῆς μας τέχνης.

Λ. Κ-Σ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Μονάχα ἡ ἀποστολὴ δὲ ἀντιτύπων λαβαίνεται ὑπ' ὄψη)

LOUIS ROUSSEL: «Aristote Valaoritis considéré comme traducteur»—Paris, 1922.

Μὲ μιὰ καινούργια διατριβὴ μᾶς παρουσιάζεται πάλι ὁ κ. Roussel: «Aristote Valaoritis considéré comme traducteur» εἶναι ὁ τίτλος τῆς.

Τὰ βιβλιαράκια αὐτὰ ποὺ τόσο συχνὰ—τὸ ἓνα πλὴν ἀπὸ τὸ ἄλλο, χαρίζεται στὸν φιλολογικὸν μᾶς κόσμον ὁ κ. Roussel, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα προτερήματα τῆς εὐσυνείδητης ἐργασίας ποὺ ἔχουν, μᾶς παρουσιάζουν καὶ τὴν ἀρετὴν νὰ ἔχουν πάντα πρωτότυπα καὶ ἀτυπώσιμα θέματα.

Μ' αὐτὰ μᾶς δείχνει ὁ κ. Roussel, πὼς δὲν ἀρκεῖται στὴ χοντροκομμένη γνώση τῆς Φιλολογίας μᾶς, περιορι-

ζοντας τὴ μελέτην τοῦ στα γενικὰ καὶ πολυσυζητημένα προβλήματά της, μὰ πὼς τὴν κατέχει σὲ ὅλην τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος, σὲ τρόπον ποὺ νὰ δλέπη κάθε τῆς γωνιά καὶ νὰ μὴν τοῦ διαφεύγῃ τίποτε ἀνεξέταστο.

Ἐλπίζουμε καὶ εὐχόμεσθε νὰ μὴν πάσῃ νὰ ἀσχοληθῆται μ' αὐτὴν καὶ νὰ μὴν κουρασθῆ προσφέροντάς μας τοὺς καρποὺς μιᾶς τόσο ἐπίπονης ἐργασίας.

ΚΛ. Μ-Κ-

ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΛΣΤΟΗ: «*Ἀφέντης καὶ δούλος*» καὶ ἄλλα διηγήματα.—Μετάφρασις Σπ. Φραγκοπούλου (Ἐκδόσις δευτέρα)—Ἐκδόσις Ζηκάκη—Ἀθήναι, 1922—Δρχ. 4.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ (ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα ποιήματα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος). Μετ' εἰκόνων καὶ διογραφῶν—Γεράσιμος Μαρκοῦδης (ὁ «Ὀρκος» καὶ ἄλλα λυρικά)—Ἐκδόσις Ζηκάκη—Ἀθήναι, 1922—Δρχ. 3,50.

ΕΝΤΓΚΑΡ ΑΛΛΑΝ ΠΟΕ: «*Ἡ μάσκα τοῦ κόκκινου θανάτου*»—Διηγήματα φερμένα στὸ Ἑλληνικὸ ἀπ' τὸν Κ. Κλώνη—Ἐκδόσις Φιλολογικοῦ Ὁμίλου—Πειραιᾶς, 1922—Βιβλίον Ι—Δρχ. 2,50.

ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ: «*Τὸ ἄμοιρον τὸ Δολάνι*» (Ἀθηναϊκὸ μυθιστόρημα)—Ἀθήναι, 1923—Δρχ. 7,50.

ΔΗΜΟΥ ΤΑΝΑΛΙΑ. «*Τὸ φῶς ποὺ καίει*»—Γράμματα, Ἐκδόσις: Στέφανος Πάργας—Ἀλεξάνδρεια, 1922—Δρχ. 7. (Θὰ γράψουμε στὸ ἐρχόμενον φύλλον).

ΑΝΤΡΕΑ ΔΟΪΖΟΥ: «*Θλιμένα λόγια*»—Βιβλιοπωλεῖο Περ. Ἰακρίδης—Χίος, 1922—Δρχ. 5. (Θὰ γράψουμε στὸ ἐρχόμενον φύλλον).

ΤΑ ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Μαθαίνουμε μὲ πολλήν μᾶς εὐχαρίστηση, πὼς ὁ κ. Louis Roussel, ὁ σοφώτατος καθηγητὴς καὶ συγγραφεὺς, πρόκειται πολὺ σύντομα ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐκδόσιν τοῦ «Libre», λογοτεχνικοῦ καὶ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ, ποὺ θὰ γράφεται γαλλικὰ, ἀλλὰ θὰ περιέχει καὶ διαλεχτὰ κομμάτια ἑλληνικὰ.

Ἀνάμεσα στὴν ὄλην τοῦ πρώτου τεύχους, πληροφοροῦμεθα, πὼς θὰ ὑπάρχει κ' ἐν' ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματα τοῦ κ. Παλαμά, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Roussel μὲ ἐξαιρετικὴ δεξιότητα κ' ἐπιτυχία.

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Τὸν περασμένο μῆνα ἔγινε στὸν «Ἀπόλλωνα» μιὰ διάλεξις γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Βουτυρᾶ τῆ συνοδείᾳ μαντολινατάς ἀποτελουμένης ἀπὸ ἓνα μαντολῖνο. Στὸν ἀξιότιμον κύριον ποὺ ἐσχεδίασε ὅλην αὐτὴν τὴ λαμπρὴν ἱστορίαν θὰ εἶχαμε νὰ συστήσουμε περισσύτερον σεβασμὸν πρὸς τὶς μεγάλας μορφὰς τῆς σύγχρονης φιλολογίας μας καὶ λιγώτερον θράσος.

Η ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

—Τὸ φιλολογικὸ βραβεῖον Nobel ἀνενεμήθη φέτος στὸν ἴσπανὸν δραματογράφον Ἰάκινθον Μπεναβέντε, ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους συγχρόνους συγγραφεῖς τῆς χώρας τῶν «τορραντόρ».

—Στὸ Παρίσι ἐπανελήφθη, ἔπειτ' ἀπὸ πολὺν καιρὸ μετὰ τὶς πρώτες τῆς παραστάσεις, ἡ «Λεπρὴ» τοῦ Bataille. Ἡ ἐπανάληψίς της ἀπετέλεσε ἓνα πρῶτον τάξεως φιλολογικὸ γεγονός.

—Τὸν περασμένο μῆνα πέθανε ὁ Marcel Proust, μυθιστοριογράφος καὶ κριτικὸς ἀπὸ τοὺς τολμηροτέρους καὶ δημιουργικωτέρους τῶν τελευταίων καιρῶν. Οἱ Γαλλικὲς ἐφημερίδες θρηνοῦν τὸ θάνατόν του μὲ εὐκρινῆ λύπη.

LA MUSE

PUBLICATION MENSUELLE: BELLES LETRES-BEAUX

ARTS-THEATRE-CRITIQUE

8, RUE PRAXITÈLE 8 - ATHÈNES - GRÈCE - ABONN. ÉTRANGER FR.S. 20

ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Δάβαμε τοῦτο τὸ μῆνα τὰ περιοδικὰ:

«Ο ΦΑΡΟΣ».—Μηνιαῖον φιλολογικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Ἀναγέννησις»—Διευθύνεται ὑπὸ συντακτικῆς ἐπιτροπῆς—Βόλος—Διευθυνσις: Σύλλογον «Ἀναγέννησις», Περιοδικὸν «Φᾶρος».

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ».—Μηνιαῖον περιοδικὸν διευθύνόμενον ἀπὸ συντροφικὰ συνεργατῶν—Θεσσαλονίκη—Γραφεῖα: Ὁδὸς Ἐγγατίας 351—Τιμὴ φύλλου Δρχ. 1.

«ΚΟΙΝΟΤΗΣ».—Ἐβδομαδιαία πολιτικὴ ἐπιθεώρησις—Διευθυντής: Ν. Μυλοῦχος—Γραφεῖα: Μητροπόλεως 44—Ἀθήναι—Τιμὴ φύλλου Δρχ. 1.

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ».—Μηνιαῖον περιοδικὸν—Διευθύντρια: Εὐγενία Ζωγράφου—Ἀθήναι, Ὁδὸς Μεγάνδρου 83—Τιμὴ ἐκάστου τεύχους Δρχ. 1,50.

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ».—Παιδικὸν περιοδικὸν—Ἰδιωτικῆ-

της—Διευθυντής: Ἀρ. Γ. Πάλλης—Ἀθήναι, Ὁδὸς Εὐριπίδου ἀριθ. 6—Τιμὴ φύλλου Δρχ. 1,20.

«ΕΣΠΕΡΟΣ».—Μηνιαῖον φιλολογικὸν περιοδικὸν—Ἰδρυτές: Γιάννης Μπαράνας, Βελ. Φρέρης—Σύρα—Τὸ φύλλον Δρχ. 2.

«ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ».—Ἐβδομαδιαία κοινωνικὴ καὶ φιλολογικὴ—Διευθυντής: Χ. Λεβάντας—Πειραιεύς—Ὁδὸς Σουαίρας 12—Τιμὴ φύλλου λεπ. 50.

«ΟΙ ΦΙΛΙΠΠΟΙ».—Μηνιαῖον φιλολογικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Δράμᾳ φιλομούστου μαθητικοῦ ὁμίλου «Ἡ Ἀναγέννησις».—Τὸ φύλλον Δρχ. 1,30.

«Ἡ ΝΕΟΛΑΙΑ».—Δεκαπενθήμερον περιοδικὸν τῶν νέων—Ὄργανο τῆς Ἑλλην. Κομμουνιστικῆς Νεολαίας.—Προσωρινὰ Γραφεῖα: Εὐριπίδου 14—Ἀθήναι.

«LES CAHIERS DE L'OASIS».—Rédigés par F. Leprette et M. Rocher.—Paraît 8 fois par an—Rue de Tanis, Camp de César—Alexandrie (Égypte).

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ",

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: Ἡλιάδης καὶ Σῶμος (Δεσφ. Σακράτου).

: Χ. Παπαδάκης (Ὁδὸς Κολοκοτρώνη).

ΣΥΡΟΣ: Φ. Κηλουτᾶς.

ΛΑΡΙΣΣΑ: Ἀδελφοὶ Παπακωνσταντίνου.

ΧΙΟΣ: Περικλῆς Ἰακρίδης (Ὁδὸς Μητροπόλεως).

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Γ. Βαφόπουλος (Ὁδὸς Ἀκριτῆ 3).

: Π. Θ. Παυλίδης (Βουλγαροκτόνου 1).

ΚΩΝ/ΠΟΛΙΣ: Π. Λαζάρης (Boulevard Eski-Başıboda,

94—Galata).

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ: Στέφανος Πάργας (B. P. 1146).

ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΝ: Σ. Ἀρβυλάκης καὶ Σια.

ΛΕΜΕΣΣΟΣ (ΚΥΠΡΟΣ): Ἀριστοθέμιος Κυριακίδης.

ΠΡΕΒΕΖΑ: Νικόλ. Τσουτσάνης.

ΑΡΤΑ: Γεώργ. Χ. Παπαδόπουλος.

ΠΑΤΡΑΙ: Ἀγγελος Φέγγος καὶ Σια (Ἐρμού 56).

ΙΩΑΝΝΙΝΑ: Δημ. Σιωμόπουλος.

ΚΟΡΙΝΘΟΣ: Ἀναστάσιος Γ. Δόντης.

ΤΡΙΚΑΛΑ: Ν. Σωζόπουλος.

ΜΥΤΙΛΗΝΗ: Γ. Αὐγερινός (βιβλιοπώλης).

ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ",

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΜΕ 200 ΠΥΚΝΟΤΥΠΩΜΕΝΑΣ ΔΙΣΤΗΛΟΥΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΕΚΑΣΤΟΣ, ΠΛΗΡΕΙΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ΠΡΟΣ ΔΡΑΧΜΙΑΣ 20 ἘΚΑΣΤΟΣ

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΩΝ ΤΕΛΩΝ, ΕΙΣ ΤΩΝ ΕΜΒΑΖΟΝΤΑ ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΝ: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΜΟΥΣΑ»—ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 8—ΑΘΗΝΑΣ

Αρμόριον Πρωτόν
Αρμόριον Πρωτόν
Λεωφόρος

Εγκύριον αδειωμένην

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΟΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ

ΔΡ. 35,000,000

ΟΛΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

ΔΡΑΧΜΑΙ

900,000,000

ΓΡΑΜΜΑΤΑ
 ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΚΔΟΤΗΣ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΡΓΑΣ
 ΤΑΧΥΔΡ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Β. Ρ. 1146—ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
 ΤΗΛ. ΔΙΕΥΘ. GENEVE PARGAS ALEXANDRIE
 ΓΡΑΦΕΙΟ: ΠΛΑΤ. ΜΟΧΑΜΕΤ ΑΛΙ 17, ΤΡΙΤΟ ΠΑΤΩΜΑ

Όροι συνδρομής	Τιμή φυλλαδίου
Αίγυπτος Γρ. Δ. 50.—	Γρ. Δ. 17.—
Ἑλλάς Δραχ. 25.—	Δραχ. 9.—
Ἄμερική Δολλ. 2.—	Δολλ. 0,80
Γαλλία Φρ. 15.—	Φρ. 6.—
Ἄλλες Χῶρες . . Σελ. 8.—	Σελ. 3.—

ΠΑΛΛΑΣ ΑΘΗΝΑ

Μέσα στο μήνα, πού πέρασε, ἡ ἀντιπροσωπεία Πειραιῶς ἴδρυσε Παράρτημα. Πρόεδρος: Ν. Βλάχος, ἀντιπρόεδρος: Θεοχάρης, γραμματεὺς: Γ. Θεοχάρης, ταμίας: Μ. Χέλμης καὶ σύμβουλοι... Ἐπίσης ἡ ἀντιπροσωπεία Σύρου ἴδρυσε Παράρτημα: Πρόεδρος: Ι. Δάμπασης, Γραμματεὺς: Γιαννουκάκης, Ταμίας: Δεληγιάννης, Σύμβουλοι: Ι. Κοῆς, Α. Πολυμέρης.

Διωρίστηκαν νέοι ἀντιπρόσωποι—εἰς τὰ Χανιά δ κ. Ρ. Κτιστάκης, εἰς τὰ Τρίκαλα δ κ. Ν. Σωζόπουλος καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν δ ἀπὸ τὸ Μέτωπον ἐπικνεθῶν κ. Γ. Λευσεριώτης. Πιστεύουμε, πὺς οἱ νέοι μας ἀντιπρόσωποι θὰ ἰδρύσουν γρήγορα Παρρητήματα καὶ ἔτσι θὰ βοηθήσουν ἀρκετὰ τὴν Παλλάδα καὶ τὸ σκοπὸ της.

Μ' ἀγάπη γιὰ ὅλους
 ΠΑΛΛΑΣ ΑΘΗΝΑ